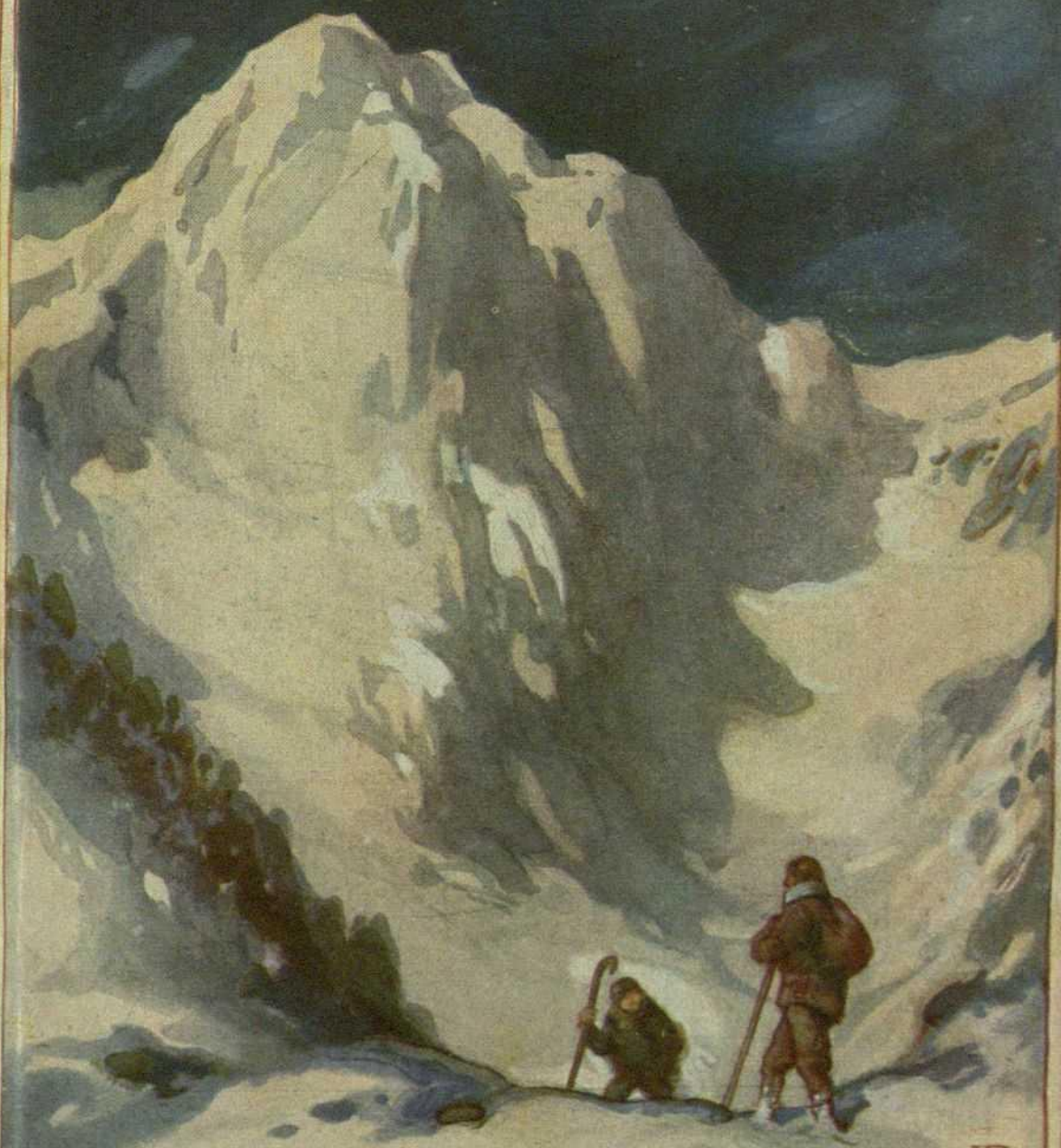

D'ACÍ · D'ALLÀ

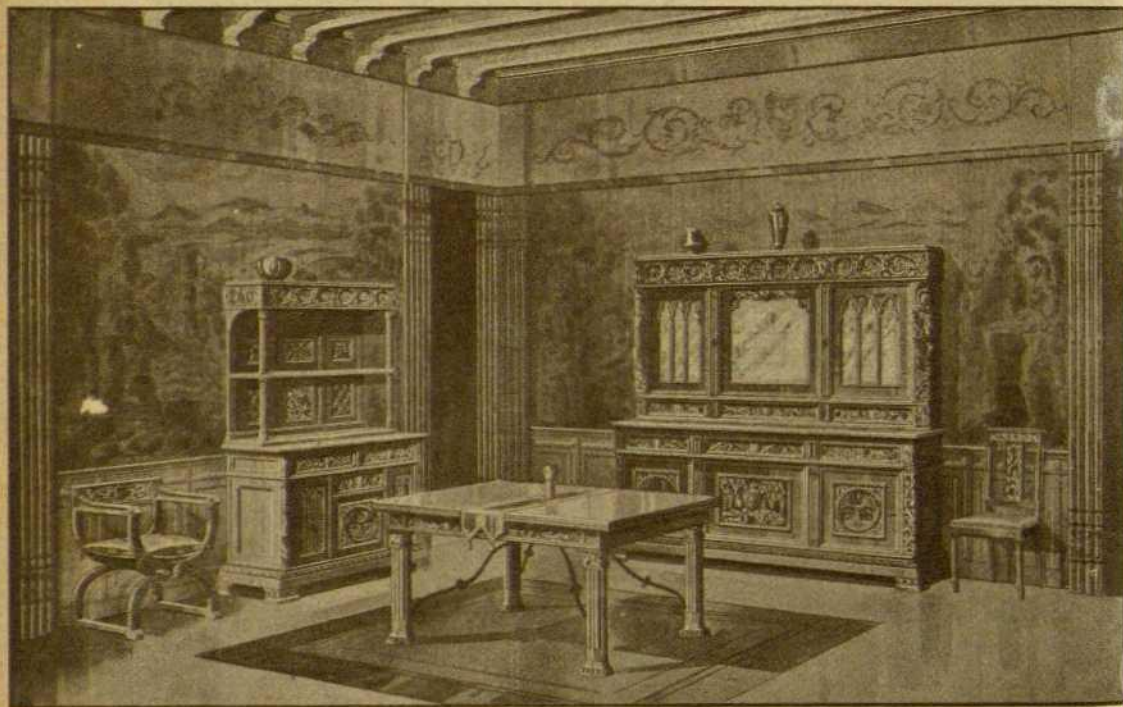

Nº 12 · DESEMBRE · 1919

PERE REIG I FILL

CONSTRUCTORS DE MOBLES

CASA FUNDADA EN 1852

TALLERS:

C. UNIVERSITAT, 19 i 21

CONSELL DE CENT, 289

TELÈFON 2085 A.

DESPATX:

RAMBLA CATALUNYA, 23

TELÈFON 3784 A.

Ricart & Pérez, S. A.

ENGINEERS-CONSTRUCTORS DE

MOTORS DE COMBUSTIÓ INTERNA

PER A TOTES APLICACIONS

MOTORS MARINS DE 9 A 200 HP.

MOTORS FIXOS DE 1 A 78 HP.

MOTORS AGRICOLES I LOCOMÓ-

BILS - GRUPS ELECTRÓGENS FINS

A 80 KW. - MOTO-BOMBES I MO-

TO - COMPRESSORS, ETC. ETC.

== **“REX”** ==

DEMANIN-SE PRESSUPOSTOS I OFERTES A LA

S. A. dels Motors Ricart & Pérez

Antics Tallers i Successors de VALLET & BOFILL, S. en C.

Oficines i Tallers: Borrell, 236 a 244 i Roselló

Telèfon 1351 G. - Direcció Telegràfica i Telefònica RIP

BARCELONA

A N Ò N I M A
NÚRIA

FUMISTERIA

CALEFACCIÓ CENTRAL
CONSTRUCCIONS
METAL·LIQUES
FUNDICIO DE FERRO

EVARIST
ARNÚS, 32

OFICINES:

Diagonal, 548

TELÉFON 379 G

TALLERS:

Moya, 3 al 11

Próxima obertura de l'Exposició

Despatx i Oficines al

PASSEIG DE GRÀCIA, 85

: BARCELONA :

D'À CÍ D'À ILÀ

DESEMBRE

MAGAZINE MENSUAL

DIRECTOR:

IGNASI FOLCH I TORRES

EDITORIAL CATALANA

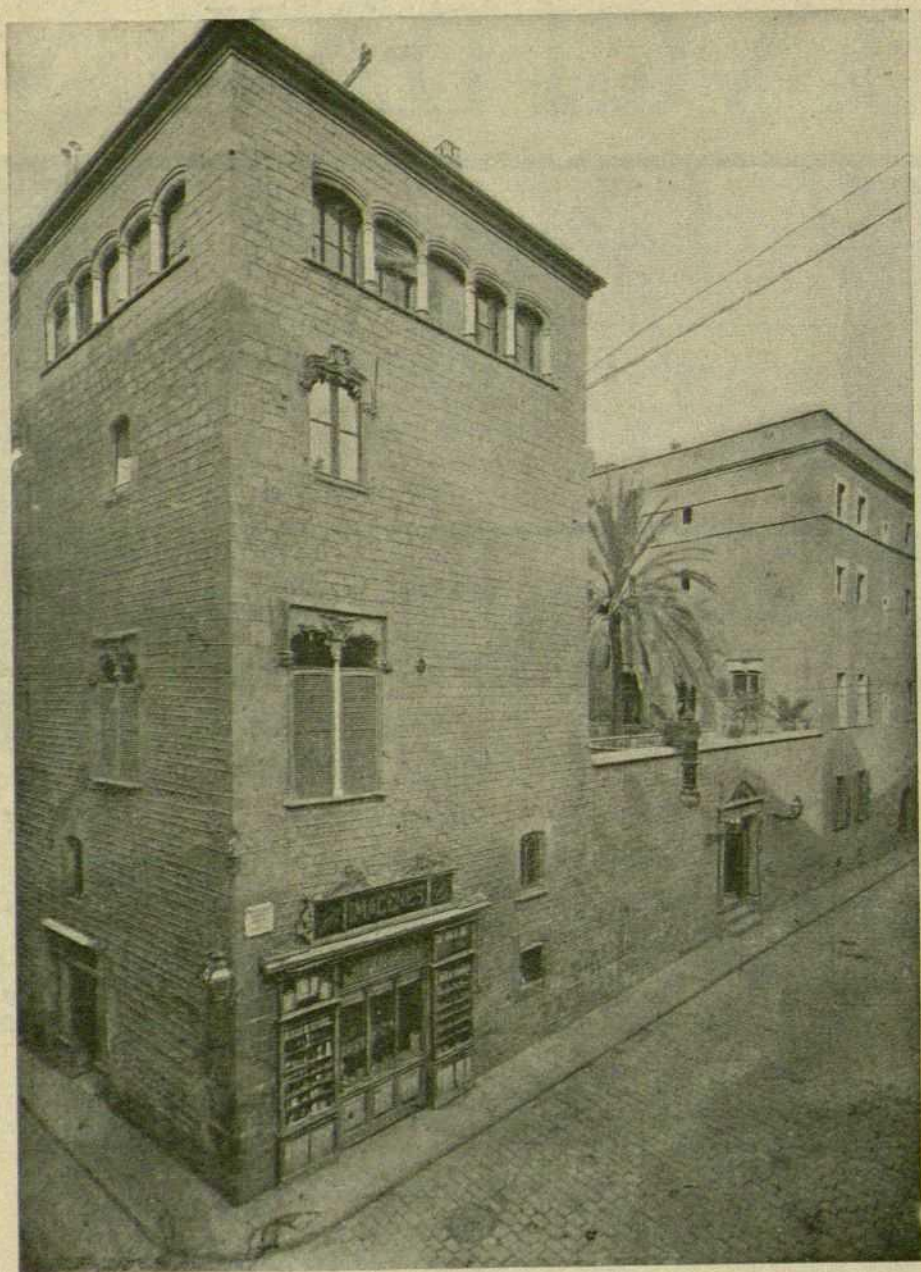
ESCUDELLERS 10 B1

BARCELONA

SVMARIT

L'Arxiu Municipal i la Casa de l'Ardiaca, M. Duran i Sanpere. — El Messies, d'Haendel, Joan Salvat. — A l'hora del te, Georgina. — Vigília de Nadal (poesia), Ramon de Cured. — Les tres primeres mitges catalanes, Emili Pérez Prió. — Espigoleig miscel·lani. — El silenci de la jornada dels tres onzes, C. H. — La complota del llop, J. Martí Marull. — Pere August Renoir, Ll. Folch. — Una curiosa institució catalana, el testament sacramental, J. Cull Verdaguer. — Bach de Roda, màrtir de les llibertats de Catalunya, Joaquim Aleu. — Per Nadal (poesia), A. Moliné Gendrau. — La societat de les nacions, Llorenç Montoriol. — La promesa de la neu, J. Massó Ventós. — El primer cens del món va fer-se quan la vinguda de Jesucrist. — La mare de Déu (poesia), Maria Antònia Salvà. — Una glòria de la Universitat de Strasbourg, D. Tot. — El salvament dels vaixells enfonsats durant la guerra, Xifxol. — La llegenda de Sant Rinfred, J. Siflar, trad. — Dos episodis nadalencs de les cròniques catalanes, Arnau de Castellbò. — Antigues intromissions de les autoritats públiques en la vida privada, Joaquim Miret i Sans. — Aniversari memorable, el cinquantenari del Canal de Suez, R. S. — Un teatre original, T. — Del viure paradoxal, novel·la (acabament), Jacint M. Mustieles. — Crònica Catalana, X. — Crònica Estrangera, A. Rovira i Virgili. — Coberta de J. Pey. — Suplement artístic: «Migdia» (Cadaqués), pintura d'E. Meifren.

La Casa de l'Ardlaca on haurà d'instalar-se l'Arxiu Històric de Barcelona

Sepulcre romà de la Casa de l'Ardiaca, avui al Museu de Santa Àgata

L'ARXIU HISTORIC DE BARCELONA I LA CASA DE L'ARDIACA

L'AJUNTAMENT de Barcelona prengué ara de poc l'acord d'adquirir la casa del carrer de Santa Llúcia, coneguda d'antic amb el nom de *Casa de l'Ardiaca* per tal d'instal·lar-hi dignament l'*Arxiu Històric de la Ciutat*. Cal ara esvair alguns dubtes que podrien ocórrer sobre què cosa sigui aquest Arxiu Històric i quins mèrits han pogut ésser apreciats en la casa de l'Ardiaca que ha estat escollida per a dar-li estada.

La història i l'esperit de la ciutat

Barcelona, tanmateix, no és una ciutat improvisada, sinó que, ben altrament, té una antiga tradició pairal covada en rels antigues i pregones de tal manera que vanament s'intentaria ponderar amb fixesa les valors de la ciutat d'ara si hom

menyspreava la tradició remota, nascuda de la Roma augusta i reviscolada sota el govern dels consellers medievals i ara novament amb les aures de la renaixença nacional.

Les institucions, el geni col·lectiu, l'ambient cultural, l'esperit mercantivol, la mateixa distribució dels carrers i llurs noms, tenen uns lligams subtils que són l'esperit de la ciutat, i la comprensió d'aquest esperit, sempre mudable, però en essència permanent, cal cercar-la en la coneixença de la història ciutadana on són aquelles rels avarament abscondides.

L'Arxiu Municipal convertit en Arxiu Històric de Barcelona

El nucli principal de les relíquies guardadores de la llunyana tradició

Picaporta de la Casa de l'Ardiaca (Cau Ferrat, Sitges)

és l'Arxiu de la Ciutat, dipòsit copiós de documents, que amb tot i haver donat materials abundosos a mil investigacions, tal vegada tenen encara secreta llur millor essència.

Aquest Arxiu, ara reclòs en un ambient migrat de la Casa Municipal, és el que la Comissió de Cultura de l'Ajuntament barceloní, vol portar a la Casa de l'Ardiaca, convertint-lo en nucli central d'un Arxiu més ampli al qual convergeixin tots aquells altres arxius de caràcter local que puguin oferir un perill pròxim o remot de destriament o pèrdua.

En aquest Arxiu general de la història barcelonina trobarien, els investigadors, un camp propici per als treballs llurs, tenint a l'abast tots els elements d'interès directe o de relació que ara poden procurar-se solament després d'una llarga iniciació enutjosa.

Juntament amb la documentació hom trobaria en l'Arxiu Històric tots aquells elements gràfics que li fossin necessaris en els estudis de topografia històrica i arqueologia local, els quals no sempre han pogut ésser fins ara degudament esclariats.

Una biblioteca especialitzada i un catàleg portat al dia de les publicacions interessants escampades en les revistes, completaria l'utilatge de la nova institució si no s'hi afegien unes vitrines d'exposició en les quals hom

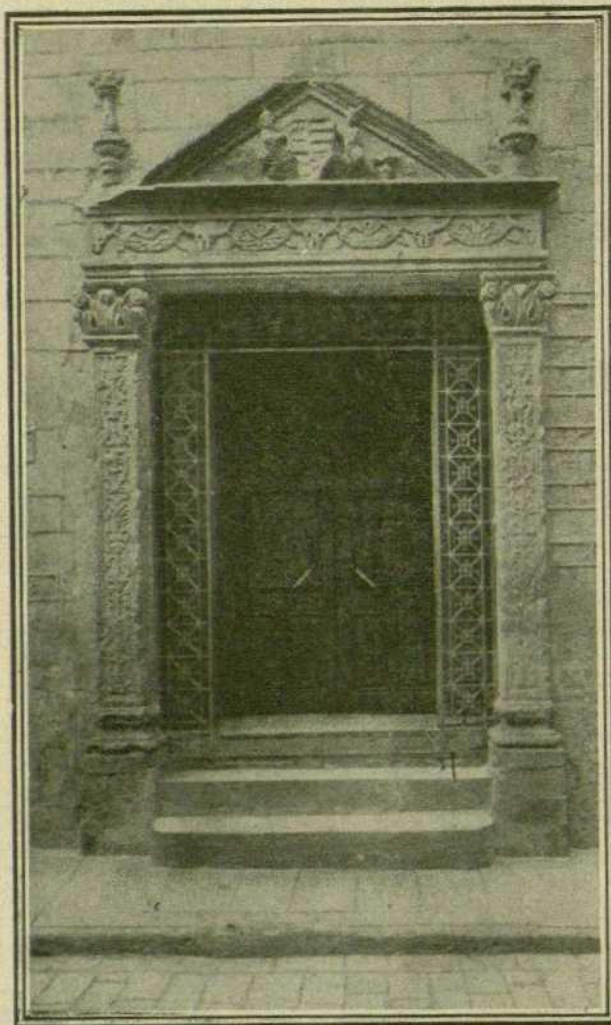
pogués estudiar els segells, els relligatges, les miniatures, etc.

L'Arxiu Històric, encara, donaria a la publicitat catàlegs, índexs, relacions seriadades, estudis monogràfics que divulgarien la coneixença de la història local, i recolliria sol·licit, en les seves publicacions, els treballs històrics deguts a la iniciativa privada i que ara, no trobant moltes vegades un ambient favorable, s'escampen per llocs inaccessibles o es perden vanament.

Aquest Arxiu Històric no convenia allunyar-lo gaire de la Casa de la Ciutat, ni d'aquesta mena d'acròpolis

cultural de l'antic mont Tàber, on són els Arxius de la Corona d'Aragó, el de la Seu, l'episcopal i el de la Batllia i on radica una institució, la més prestigiosa i més nostra, l'Institut d'Estudis Catalans.

Calia fer, demés, que la creació de l'Arxiu Històric portés l'avinentsa de salvar, vincu-

Portal de la Casa de l'Ardiaca al carrer de Santa Llúcia

lant-lo en la ciutat, algun edifici representatiu de la Barcelona antiga en el qual, millor que en altre lloc qualsevol, pogués tenir la vella documentació pairal un estoig escaient i proporcionat. I cap altre estatge li esqueia millor que la casa de l'Ardiaca, el bell casal renaixentista dels finestrals heràldics que sempre ha guardat l'escalf d'una antiga tradició de cultura.

El pla de la Seu i la casa de l'Ardiaca

Part davant de la Seu barcelonina (i parlem ara d'uns quants segles enrera) s'estenia un pla, que l'antiga muralla romana limitava i on s'alçava la galilea i un vell fossar. Vingué que damunt mateix de la muralla inservible s'hi bastiren albergs i els servidors del temple hi trobaren adequat estatge, perquè en aquell temps els canonges, i encara més especialment les dignitats capitulars, tenien llur estada a l'ombra de la Seu on el veïnatge quotidià devia difondre en l'ambient un record de la vida conventual.

En l'any 1391 ja hi sabem a l'enfront de la capella de les Verges (que avui diem de Santa Llúcia) l'alberg del capiscol i el del sagristà i el dels canonges de la capella del palau reial. Aquests albergs deixaven encara espai per a encabir-s'hi la Batllia General i tenir-hi recòndits els llibres i els documents del seu arxiu.

No sabem si les construccions d'aquest temps eren d'humil aspecte; sabem, però, que persistiren, en llur diversitat i que tardà encara una centúria a pendre la part més propera al palau episcopal la forma amb la qual avui ens es coneguda. La part corresponent a la plaça de la Seu fou encara més tarda-

na a transformar-se.

L'Ardiaca Lluís Desplà, d'un alt llinatge : : :

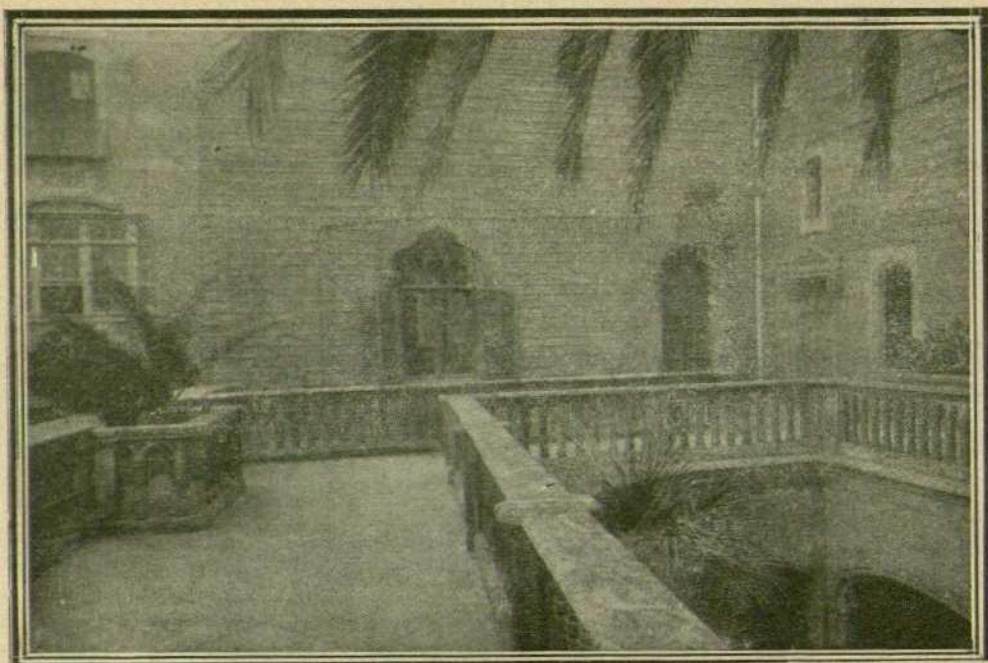
¿Qui fou el constructor de la casa de l'Ardiaca? Els escuts copiosos que floreixen en les finestres ens donen un nom: En Lluís Desplà, l'Ardiaca major, la més alta dignitat de la Seu després del bisbe, durant més de seixanta anys, home procedent d'alta nissaga.

Un Miquel Desplà havia estat capitost en la guerra que la Generalitat de Catalunya sostenia

Patí d'entrada de la Casa de l'Ardiaca, ocupada actualment pel Col·legi d'Advocats

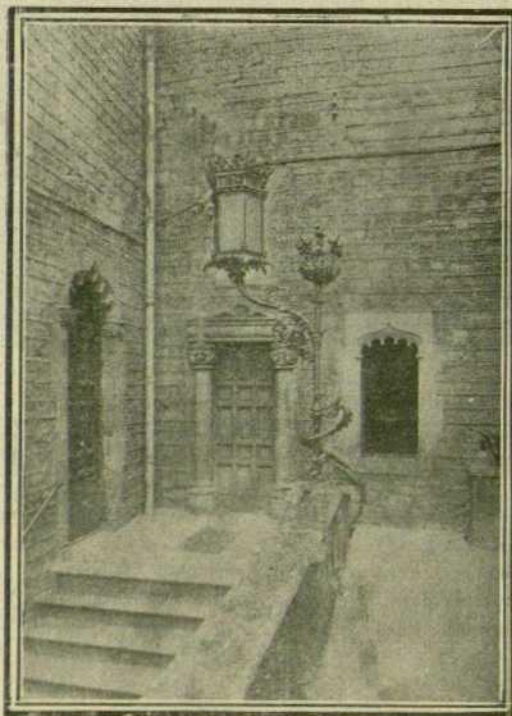
contra el rei Joan II; foren els Desplà durant bona part dels segles XIV i XV una de les famílies preponderants en el govern municipal de Barcelona. D'aquest llinatge procedia un Francesc Desplà, beneficiat de la Seu i un altre Francesc Desplà que hi fou capiscol i que hi reposa en un bell sepulcre imatjat en un relleix del claustre, prop les altes palmeres del jardí. Els Desplà foren així mateix els primers constructors d'aquell bell casal tan enyorat del carrer de la Portaferrissa, en el

La Casa de l'Ardiaca, futur estatge de l'Arxiu Històric

qual En Miquel Joan Gralla hi bastia, en 1518, una façana primorosa a la guisa renaixentista per gala de la ciutat — *publica venustate*.

L'Ardiaca Lluís Desplà havia nascut vers l'any 1443 i ja el veiem exercint el seu càrrec i habitant l'estatge del carrer de Santa Llúcia en l'any 1479, en celebrar-se la funerària del rei Joan II, la qual cerimònia tan puntualment ens descriu En Miquel Carbonell. En 1481 no devien encara estar concloses les obres de la casa, però devien tenir ja un alt prestigi l'hoste i

Detall de l'escala principal

l'estatge perquè hi veiem fer posada al rei Ferran el Catòlic.

Coneixem el retrat de l'Ardiaca a l'edat de 47 anys, quan devia estar construint la seva casa. Un pintor cordobès, En Bartomeu Bermejo, escurpols en el detall fins al realisme anecdòtic, el representà en la taula de *la Pietat* que En Lluís Desplà li tenia comanada i que avui guarda avarament la Sala Capitular de la Seu. En aquesta taula l'Ardiaca està agenollat com els donants que era consuetud representar en les veïes

taules gòtiques, i encara que el rostre s'hi vegi contret en la dolor de la piadosa contemplació, hom pot observar en el retrat fidel la cara afable de llavis carnosos ombrejats de barba fina i els cabells caient estirats damunt del front.

Un altre retrat tenim encara d'En Lluís Desplà, el de la llosa del seu sepulcre, on està representat en els darrers temps de la seva vida que arribà prop dels 80 anys; i encara el veiem d'aspecte corpulent, la cara plena, el nas prominent i el sotabarba ondulant i rasurat. Aquesta llosa sepulcral li dedicava un nebot seu, En Francesc Gralla i Desplà, l'any 1524.

A la munificència d'En Lluís Desplà deu la ciutat de Barcelona el bell Casal de l'Ardiaca, i la taula d'En Bermejo, per la conservació de la qual clamava En Piferrer. Ell, en

canvi defugia les honors i no acceptava la mitra que en 1505 el capítol li oferia en reconeixença del seu valer.

Damunt del portal bisbal, un passadís, ja constatat d'antic, unia les dues torres rodones i engrandia la casa ardiacal donant-li accés al palau del bisbe. En 1614 s'hi construí una balconada de pilastres i arcuacions severes, la qual persistí fins quasi als nostres dies, donant a la plaça Nova aquell aspecte característic que hi copçà en Laborde i enmarcant harmònicament l'obertura massa encongida i nua del carrer del Bisbe.

Els temps posteriors.

Perills. Restauracions

Deia En Ramon Nonat Comas, l'historiador enamorat de les petites coses barcelonines, que durant el segle XVIII habitaven la casa de

l'Ardiaca els Guillemi, instrumentistes catalans d'anomenada, i més tard En Tomas Padró, el darrer hereu d'un llinatge d'artistes i l'Antoni Caba, el pintor d'història i retratista acurat.

Les lleis desamortitzadores havien dut al domini privat la casa de l'Ardiaca. En 1855 s'hi establiren els Jutjats de Pau i en 1871 En Josep Altimira, a qui la fortuna fou fàcil i pròdiga, s'emprengué l'obra de la restauració de l'edifici, convertint-lo interiorment en sumptuosa i fantàstica morada on tota estridència trobà estatge. Cal, però,

reconèixer que en l'exterior En Josep Garriga i Garriga, que fou l'arquitecte de la restauració, salvà curosament la part antiga i restituí a llur valor als elements que les mudances del temps hi havien anat desnaturalitzant.

Aquesta reforma es presentà més radical en el cos d'edifici corresponent a llevant del pati d'entrada, on la manca d'unitat era més visible i no oferia tampoc un interès arqueològic tan marcat. Així mateix li fou guardat a l'edifici el caràcter general i alçant les parets, prengué tot el conjunt un aspecte d'unitat que li és encara ben favorable.

En Lluís Desplà en 1490
Detall del retaule de la Pietat d'En Bermejo (Sala Capítular de la Seu)

Caigut el mimbe d'or, assolit massa fàcilment, no pogué l'Altimira donar compliment als seus somnis que l'havien de glorificar com un Llorenç de Mèdicis, en la magnificència del qual semblava voler-se emmirallar en la seva pruija de protegir les arts i crear un museu que li fos digne. Novament la casa de l'Ardiaca corregué el risc de les trasmutacions. El bell picador de la porta, joia de la forja catalana, on llua l'escut d'En Desplà, fugia de la casa insegura i anà a soplujar-se al *Cau Ferrat* de Sitges on tantes altres obres pariones li deuen fer amable companyia.

Al col·legi d'Advocats hom deu la fortuna de poder encara contemplar tothom l'antic casal i al Sr. Lluís Domènech i Muntaner, l'arquitecte que encertadament escollí el Col·legi per tal de fer-hi aquelles obres d'adaptació que hi foren precises (1896) i que serviren per a embellir encara l'edifici dissimulant-hi els pecats que per la vanagloria d'un propietari extravagant li eixien a la cara.

El col·legi dels Advocats allunyà, és cert, el perill de la desaparició de la casa de l'Ardiaca; el risc, però podia reaparèixer a qualsevol moment i el sacrifici fet restaria inútil; l'augment mateix de la valor de la propietat urbana i el millorament que significa l'obertura d'una nova via de la reforma interior eren altres tants esculls que calia esquivar si hom volia que la ciutat gaudís del privilegi de conservar, si més no, les fites característiques del

seu passat. L'Ajuntament, adquirint l'edifici i donant-li una destinació adequada, aconsegueix l'alta missió que li es confiada de salvar el patrimoni arqueològic de la ciutat.

La tradició constant Cap altre edifici s'hauria pogut trobar amb una tradició més lligada amb l'amor a la història de Barcelona i on millor pogués escaure la instal·lació de l'Arxiu Històric. Ja hi havem trobat de bon principi un arxiu, el de la Batllia General, que després passà a la plaça de Sant Jaume; en temps d'En Lluís Desplà sembla que hi foren reunides antigues làpides romanes que a l'entorn del sepulcre marmori de la cacera del lleó, formaren un petit museu d'arqueologia local, el més antic que ha tingut Barcelona, unit després al de l'església de Santa Àgata; el mateix afany cultural de l'Altimira, l'excusa bona part de ses extravagàncies, i la biblioteca jurídica que el Col·legi dels Advocats hi té oberta, han fet encara més permanent la tradició cultural d'aquest edifici, joell preuat del qual calia apartar tot perill al qual una ben entesa estructura de la gran via de reforma que ha d'obrir-se en breu podrà fer destacar, damunt les desferres de l'antiga muralla, com una flor triada del nostre art civil renaixentista.

A. DURAN I SANPERE

Director de la Secció Històrica
de l'Arxiu Municipal

Finestra amb l'escut d'En Lluís Desplà,
en la Casa de l'Ardiaca

EL MESSIES D'HAENDEL

DE tots els grans mestres que han interpretat musicalment el sublim misteri del naixement de Jesús, cap ho ha fet amb la magnificència i la inspiració d'Haendel. *El Messies*, del compositor saxó, que els anglesos consideren com a glòria llur, és una obra cabdal, classificada entre les millors de tots els temps. Alguns fragments d'aquest oratori han estat ja interpretats per l'Orfeó Català (molt sovint el famós *Al·leluia* d'una grandiloqüència gairebé insuperable), però caldria oir-lo en tota la seva integritat per a fer-se càrrec de la seva completa valor. A Anglaterra és *El Messies* del tot popular. Les grans societats corals d'aquell país no deixen d'incloure'l mai en llurs renomats festivals on es reuneix un nombre considerable de veus, que passen sovint de tres milers. Si per llur sumptuositat sobrepuen i s'imposen les peces de conjunt, en canvi els recitatius i les àries són d'una expressió tan delicada i d'un sentiment tan pregon que en escoltar-los hom se sent verament corprès. L'oratori, dividit en tres parts, comprèn no menys de 57 números, comprenent-hi l'obertura i la simfonia pastoral que es troba al mig de la part primera, dividint-se els restants en 23 chors i en 16 àries, amb els corresponents recitatius, que es reparteixen les veus de soprano, contralt, tenor i baix.

El naixement del Salvador del món omple tota la primera part, i d'aquesta, fora l'*Al·leluia* que termina la part segona de l'oratori,

són els números inclosos per l'Orfeó Català des de fa dos anys en sos programes de Nadal.

La segona part descriu o més ben dit, comenta la vida evangèlica de Jesucrist fins a la seva Resurrecció. La tercera canta la fe del just i la seva esperança en el premi que ha de trobar en el Judici final, mitjançant la misericòrdia divina. I el chor entona el darrer choral, el tex del qual diu així:

«Glòria al diví consolador,
al Déu fet home redemptor
que regne aquí a la terra
i al cel ple d'esplendor.

Glòria al Crist victoriós
qui la seva sang preciosa
vessà al Calvari, generós.»

El monument a Jordi-Frederic Haendel
a Halle-sur-Saale

*** Haendel va escriure la partitura d'*El Messies* en tres setmanes, del 22 d'agost al 14 de setembre de l'any 1741. Comptava el mestre, per tant, llavors, 56 anys d'edat. L'estrena tingué efecte a Dublín el 13 d'abril de l'any següent. El públic irlandès va rebre l'obra amb un entusiasme ar-

dorós. La sala de Fishamble Street, bressol d'aquesta famosa producció, fou derruïda vers 1850 i contenia aproximadament uns 600 seients. El total d'executants, així, no podia ésser pas molt nombrós. Es recaptaren 400 lliures esterlines de les quals se'n beneficiaren tres institucions de caritat. Una segona audició d'*El Messies* fou donada el 3 de juny, i a Londres va executar-se per primera vegada el 23 de març de 1743. L'èxit d'aquesta audició primera a Londres no fou tan unànime com a Dublín, perquè els ene-

mics de Haendel es valgueren dels escrúpols de certs devots per a desacreditar l'obra sota pretextos de conveniència religiosa. No es donaren gaires més audicions d'*El Messies*, fins que, a partir de 1750, Haendel va fer-lo executar tots els anys a la capella del Foundling Hospital i a benefici del propi establiment, el qual posseïa ja un orgue regalat pel mateix Haendel. Cada vegada el mestre hi interpretava, com a intermedi, un dels seus *Concertos*, amb cadències improvisades. Després de la seva mort seguiren renovant-se les tals audicions en aquell local durant molts anys. Fou, precisament, en la referida institució on en 1894 van descobrir-se les parts separades de l'orquestra i de les veus, ofertes per Haendel, les quals, junt amb l'estudi del manuscrit autògraf, han permès donar, a la fi, una base autèntica a les audicions modernes d'*El Messies*, puix que les diverses *reconstitucions* de la partitura que s'havien fet, inclús la de Mozart, eren un afront a la glòria del mestre.

Sense voler suposar que sigui *El Messies* l'obra cabdal d'Haendel (ha dit un il·lustre musicòleg francès) no es pot negar que és ben

Jordi-Frederic Haendel en 1749
(Gravat de Faber, tret del retrat d'Hudson)

quadros de la vida i mort del Salvador, fins a la joia divina de l'eternal resurrecció. (*)

Després d'*El Messies*, Haendel va produir encara notables produccions i donava forces concerts cada any; però els enemics del mestre feren tots els possibles per amargar els darrers anys de la seva vida. No obstant, pobre i malalt, Haendel va revifar sovint la seva inspiració, no essent estrany al desvetllament del geni del mestre els esdeveniments polítics de l'Anglaterra. Un himne patriòtic escrit «perals *gentlemen* voluntaris de la ciutat de Londres», i

Autògraf del final del cèlebre «Al·leluia», de Haendel

(*) Vegl's *Haendel*, per Michel Brenet (H. Laurens. Paris).

La sala del «Covent Garden», de Londres, durant una execució d'un oratori de Haendel
(Dibuix de Pugin, gravat per Rowlandson)

l'oratori *Judes Macabeus* constituïren per al mestre dos grans triomfs. Més tard donà *Jephté*, son darrer oratori (26 febrer 1752), que el públic londinenc aprecià com una suprema

i esplendorosa expressió del seu geni poderós. Malalt dels ulls, Haendel perdé del tot la vista i no pogué escriure més. Tocava de memòria els seus *Concerts*, introduint-hi llargs

Vista general del Foundling Hospital, on en vida de Haendel, s'executava cada any *El Messies*

desenrollaments improvisats. Al mateix temps la voga dels seus oratoris va refer sa fortuna, la qual repartia generosament entre infinitat d'obres benèfiques. La religiositat que es desprèn de les composicions d'Haendel és indiscutible i prova els sentiments cristians del mestre. En certa ocasió, ¿no digué ell mateix que «l'Al·leluia d'*El Messies* l'havia escrit talment com si davant dels ulls tingués el Paradís obert i el Totpoderós en persona»?

Proper el terme de sa vida, Haendel no deixava cap dia d'assistir als oficis de l'església de Sant Jordi, a l'Hannover Square. El 6 d'abril de 1759, durant una execució precisament d'*El Messies*, el mestre sofrí un esvaniment, i, conduït a casa seva, va haver de ficar-se al llit. S'acostava la Setmana Santa. — M'agradaria — deia — morir el Divendres Sant, en l'esperança de veure el meu bon

La tomba-monument de Haendel a l'Abadia de Westminster de Londres (Gravat d'Heune)

Déu, mon dolç Senyor i Salvador, el dia de la Resurrecció. — Aquest desig que implicava el més formal, el més commovedor acte de fe, havia d'ésser atès: al matí del Dissabte Sant, 14 abril 1759, Haendel feia ofrena de la seva ànima als peus del Redemptor.

Els funerals de l'excels músic s'efectuaren el 20 d'abril a les vuit del vespre. Se l'enterrà en el *Recó dels poetes*, a Westminster, on els devots de la música es paren pietosament davant son panteó, obra de Roubiliac, erigit en 1762.

Quan l'Orfeó Català visità Londres, dos mesos abans d'esclatar la guerra última, foren també en gran nombre els orfeonistes que des-

filaren per davant del panteó d'Haendel, no costant gaire trobar-lo ja que els guardians de Westminster són prou amatents a ensenyar-lo als forasters.

JOAN SALVAT

ALHORA DEL TE

Frau Lluïsa Ebert En el seient august dels

Hohenzollern s'hi recolza un home que fou sastre i baster. Frederic Ebert, President de la República germànica, gaudeix 4,000 lliures mensuals, trens especials, oficials estatges i el protegeix una guàrdia pretoriana de 10,000 homes. Bella part del seu èxit la deu Ebert a la seva muller, a la qui fou, a Brema, quan era noia, assistent devota als discursos d'Ebert a la gent dels molls. Lluïsa Ebert és una mostra admirable de la *Frau* de l'Alemanya del Nord. És la cabdal consellera, a l'ensens que la secretària particular del President; li porta els comptes, li publica els discursos i li cou les menges, sobretot la famosa truita amb pèsols, que és el plat predilecte del seu marit.

Fins avui en dia fa les camises del seu marit, igual que en els temps difícils en els quals cinc infants creixien ràpidament a la llar, i el polític artesà havia fracassat, primer com a sastre i després com a baster. Després va assolir un càrrec precari: el de director del diari socialista, dit *Bürger Zeitung*, de Brema. Ella trobava el seu marit poc alemany. Era bellugadís i verbós, valent, i físicament molt fort. Però no tenia la vocació del detall. Escriure cartes per a ell era un turment; portar comptes, un càstic.

Així és que el seu diari anà malament mentre ell el governà; però Lluïsa comparegué en son ajut i convertí el caos en ordre creixent. De aleshores ençà Frederic Ebert anà descobrint els talents de la seva muller. No tenia l'entusiasme del seu Fritz, però en tractar-se de coses pràctiques, anà

tutelant-lo seguidament. Portà sos llibres, escursà sos articles, intervingué en sos discursos, i fou una mena d'empresari de la creixent carrera política del seu marit.

Frau Ebert deixà amb gran repugnància el seu modest piset obrer. Dos de sos fills havien mort, l'un a Macedònia i l'altre al Camí de les Dames. El major dels fills supervivents és actualment periodista a Berlín; i la seva filla, la senyoreta Ebert, estava col·locada en un magatzem, fins que la seva mare hagué de cridar-la perquè l'ajudés en els que-

fers de la llar presidencial. Aquella gent no van fer gens de renou quan el príncep Max passà la Cancelleria a Frederic Ebert. I Lluïsa va romandre molt tranquil·la quan son marit fou elegit President per 277 vots entre 379. Va rebre amb un rebuf les grans modistes de Berlín que se li acostaren; va bandejar la idea de grans recepcions diplomàtiques, que els periodistes s'havien anticipat a anunciar.—Beurem una ampolla de vi amb uns quants amics

Frau Lluïsa Ebert
Muller del President de la República germànica

—fou tot el que concedí Lluïsa com a celebració del dramàtic esdeveniment.

Actualment Ebert té una renda superior al doble de la del President de la República francesa. Però Lluïsa ha conservat la seva frugalitat espartana. És partidaria del sufragi femení; si les dones haguessin tingut la plenitud dels drets polítics, digué als periodistes, l'Europa no s'hauria convertit en un campament. L'home no és un enamorat de la pau, sospita Lluïsa Ebert. S'atura, tot parlant, per agafar de terra una agulla de ganxo o ix a dir quelcom als criats, excusant-se d'haver de tenir-ne cap. El servei, a son juí, és la penalitat de la grandesa imposada a una gent humil pel caprici del fat. Tots nosaltres som criats, sol dir Lluïsa. Té avui quaranta set anys, i cabells grisos entre la seva cabellera ombri-vola. És netíssima. Trobo — diu la muller del President — que totes les dones haurien de cuinar i cosir, i tots els homes haurien de fer donar a la terra quelcom de mengívol.

Aquest és l'evangeli oficial de l'actual Presidenta de la República alemanya.

Les últimes novetats Seria inexcusable que no canviéssim amb les nostres lectores la nostra impressió sobre l'invent d'una conegudíssima i aplaudidíssima actriu de Nova Iork, Miss Fanny Marley. Miss Fanny troba que el vestit de la dona d'avui en dia és una cosa cansonera de posar i cansonera de treure; enveja la llestesa dels

homes, que no fan, potser, gaire goig — sobretot amb els horribles pantalons que avui porten, — però que són immensament expeditius. Així arribà a ocórrer-se-li la *toilette* de carrer en la qual la mostra el gravat; i no pot negar-se que aquesta *toilette* li dona una certa gràcia minyonívola encara que un poc carnavalesca.

Si Miss Fanny Marley hagués inventat aquest vestit com a un reclam de la seva persona, i no pas com la solució útil d'un problema reconegut, podria estar ben contenta del resultat assolit. Tothom, materialment li anava al darrera pels carrers de Nova Iork. Tantost els policies esvaien una aglomeració, se'n formava espontàniament un altra. Com és natural, Miss Fanny Marley no tenia més remei que anar prenent taxis de l'un cap de dia a l'altre.

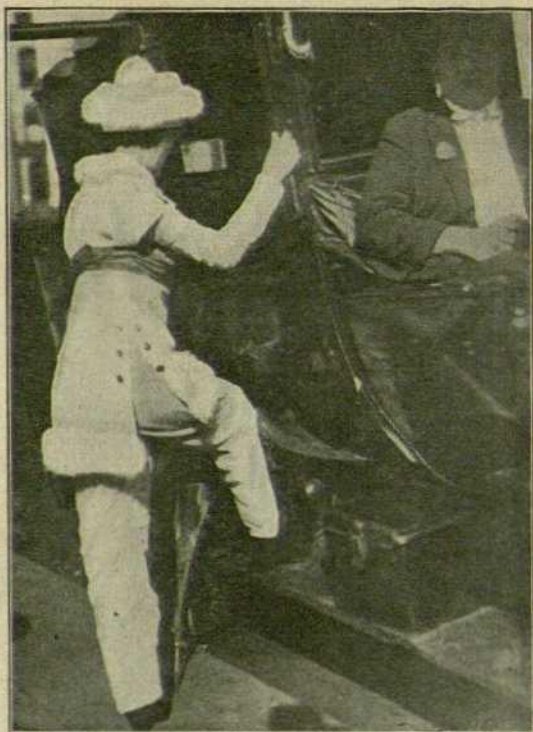
La solució, doncs, queda trobada. Ara, que els fets últims permeten encara una

simplificació, verament econòmica. No calen ja un cos i unes calces de seda i pells, ja que ça com lla la innovadora ha d'anar a raure a un taxi: és molt millor posar-se, de cop i volta, un guardapols.

Bella iniciativa Hom parla de la fundació, a Barcelona, d'una Associació d'«Amics de la Poesia», que es donarà un mínim de dotze lectures escollides, essent cada programa combinat d'autors catalans i estrangers. En parlarem més endavant.

Les adhesions a la «Llibreria Poliglota», Peritxol, 8.

GEORGINA

L'actriu americana Miss Fanny Marley, que acaba d'assolir un gran èxit (?) amb la seva extravagant vestimenta

VIGILIA DE NADAL

*Passen en l'aire navegant pels cels
les mil carroces de la Providència
que duen flors i fruites d'Innocència
enjoyellades d'un penjoi d'estels.*

*Clara és la nit, només la nit es clara.
Ha mort el dia sense extremiment.
Dintre la casa hi ha la llar roent,
ioiosament ens resplandeix la cara.*

*Finor de boira lleu i transparent
que deixes per a l'estrelleta pia
guaita segura de l'Epifania
i precursora de l'Adveniment.*

RAMON DE CURELL

LES TRES PRIMERES METGESSES CATALANES

UN periòdic il·lustrat de Madrid, que d'un quant temps ençà pren la forma exterior d'un magazine (el *Blanco y Negro*), va publicar, en son número del 6 de juliol de 1919, un article signat pel Sr. J. Francos Rodríguez, intitulat *La primera doctora española*. El Sr. Francos Rodríguez s'estén en moltes consideracions sobre la cultura femenina i l'esdevenidor que a la dona reserven els estudis superiors; però respecte de *La primera doctora española* només ens diu que era catalana, que es deia Martina Castells Ballespi, que es doctorà per allà l'any 83 i que va morir jove. Acompanya l'article un retrat de la Dra. Castells, amb la toga i el bonet. Cap altra informació trobem en l'article del Sr. Francos Rodríguez.

Prement peu d'aquest article, per demés incomplet, direm que no sols va ésser catalana la primera dona que es doctorà a la Universitat Central, sinó que ho va ésser també la primera que a Espanya fou admesa a seguir els ensenyaments universitaris i entrà com a alumna a la Facultat de Medicina.

Aprofitant l'estada, a Barcelona, del rei Amadeu de Savoia, una joveneta estudiosa, la Srta. Elena Maseras Ribera, natural de Vilaseca, província de Tarragona, elevà una súplica al monarca espanyol per a ésser admesa a cursar el Batxillerat primer i Facultat major després. El rei Amadeu acollí la sol·licitud i al cap de poc era dictada la R. O. que autoritzava l'ingrés de la Srta. Maseras a les aules universitàries.

La futura metgessa s'examinà en dues convocatòries seguides, de juny i setembre, de totes les matèries del batxillerat, i al cap d'un any de tenir la llicència demanada al rei ingressava a la Facultat de Medicina de Barce-

lona. En la Facultat va seguir els cursos normalment i fou cronològicament la primera dona que cursà a Espanya tota la carrera de Medicina. Obert el camí per la Maseras, que sentà precedent per a matricular-se, ingressaren després a la Facultat de Medicina les Srtes. Dolors Aleu i Martina Castells, catalanes ambdues, les quals estudiaren en cursos posteriors. En aquests anys, després de l'abdicació d'Amadeu, vingué la República i tot seguit la Restauració. I esdevingué el que és cosa inveterada en l'Estat espanyol: la R. O. que obria les portes de l'Universitat a l'Elena Maseras no estatuïa res sobre la llicenciatura, essent, per tant, una disposició incompleta.

Aprovades ja totes les assignatures que en aquella data constituïen la carrera de Medicina, la Maseras sol·licità del rector de la Universitat barcelonina autorització d'examinar-se per a assolir la llicenciatura, i, essent ella la primera dona que tal cosa demanava, el rectorat elevà el cas a consulta del Consell d'Instrucció Pública, a Madrid, el qual trigà tres anys (tres anys!) a resoldre'l. Gràcies encara que la resolució fou favorable. Mentre el Consell d'Instrucció Pública resolvia, la Maseras en pocs mesos assolí els títols de mestressa elemental i superior, i es presentava a oposicions de Directora de l'Escola Normal de Madrid, aleshores vacant. Després d'una lluita titànica la plaça fou donada a una recomanada del duc de Sexto.

Com que la Maseras veia, després d'haver cursat totes les assignatures de la carrera de Medicina, que a Barcelona no la podien llicenciar, féu traslladar sos estudis a la Universitat Central per a assolir el títol a Madrid. Entretant el temps passava i l'Aleu i la Cas-

Les tres
primeres

La doctora
Elena Maseras
Ribera

metgesses
catalanes

Primera metges-
sa haguda
a Espanya

La doctora Martina Castells Ballespi
Primera doctora en medicina d'Espanya

La doctora Dolors Aleu
Primera metgessa titular d'Espanya

tells anaven guanyant cursos. Com ja s'ha dit, la Maseras tingué entretingut a Madrid l'expedient de la seva carrera durant tres anys, al termini dels quals, i per recomanació d'En Letamendi, es decidí tornar a traslladar els estudis a Barcelona, on li va dir el gran metge català: «Els professors ja la coneixen i faran més cas dels seus mèrits». Però per a

traslladar una matrícula els calia també molt de temps, a Madrid, i, entretant, l'autorització d'acceptar la dona a fer la llicenciatura venia en profit de l'Aleu i de la Castells, que passaven al davant de la Maseras. De tot això en resultà que la primera metgessa titular fou la Dolors Aleu. La Maseras ho fou el mateix any, però cronològicament després essent

l'única de les tres que assolí la qualificació de *sobresaliente* en la llicenciatura.

La Maseras, doncs, fou la primera estudianta que cursà Medicina i la primera metgessa catalana en realitat. L'Aleu fou la primera titular. La Castells fou la primera doctora.

El pas de les tres metgesses catalanes per Madrid, en aquells temps tan endarrerits per a l'Espanya, havia de fer florir moltes anècdotes entre el professorat i els alumnes. ¿Voleu saber la disposició dels doctors madrilenys a l'entrada de les dones a la Facultat? Us la direm: l'Elena Maseras es presentà davant del tribunal que havia d'examinar-la d'Història de la Medicina. Un dels tres jutges era el Dr. Tomàs Santero, marquès de la Salut. En presentar la metgessa els documents acreditatius, el marquès li va dir:

— *Estas papeletas son falsas.*

Sense intimidar-se gens ni gaire, l'Elena Maseras li respon llavors:

— *Pues han sido expedidas por la Secretaria de esta Universidad.*

— *Bueno* — replicà el marquès; — *falsas o no, no quiero doctoras con faldas.*

L'alumna es retirà i fou necessari nomenar un altre tribunal que l'examinés.

De les tres primeres doctores catalanes (totes tres són mortes ja) pot dir-se que solament una ha exercit la Medicina: la doctora Aleu, que durant molts anys tingué consulta oberta a Barcelona. La Castells exercí molt poc, es va casar amb un metge català, N'Antoni Constanti, i va morir molt jove. La Maseras que, com ja s'ha dit, era mestressa superior, va fer com avui dia la Dra. Montessori: va preferir la Pedagogia a la Medicina, i exercí la carrera de mestra a Barcelona, a Vilanova i més tard a Mahó, on va morir fa una vintena d'anys.

EMILI PÉREZ PRIÓ

ESPIGOLEIG MISCEL·LANI

Carestia de casaments

A la carestia del pa, a la carestia de la carn, del sucre, del cotó, del tabac, etc., sofreixen les noies angleses de carestia de casaments. Els diaris d'Anglaterra comencen a témer pel problema social que planteja el que la gent no es casin.

En l'última estadística feta al Regne Unit pugen prop de dos milions les noies en situació de pendre estat, que no tenen marit ni esperances de trobar-lo. Certament que entre aquestes n'hi deu haver algunes que si no s'han casat serà perquè no hauran volgut, i altres perquè estaran mancades d'aquest esperit de feminitat que fa que les noies s'enamorin dels joves; però no a tots dos milions els passarà el mateix.

¿Quin és, doncs, l'impediment poderós que priva el bon ciutadà anglès de realitzar el somni nacional de passar-se el dia treballant per a finir, des del caient de la tarda, del benestar de l'home alegrat pel gentil somris de l'esposa i el joguinejar dels menuts, davant la bullent i perfumada tassa de te?

És la dificultat de fer-se el niu, de trobar casa. Aquell *busca pis*, que és un dels encants dels promesos; anar d'ací d'allà cercant habitació, i, aquí hi manca una cambra i allí la cuina no és prou gran... Els viatges a casa l'ebenista, les discussions sobre la color del paper de la sala o del menjador, l'escolliment de les tapisseries i els cortinatges... són una colla de petites coses que alimenten, a les acaballes del prometatge, la flama de l'amor recíproc i fan viure alguns dies en un estat quasi de felicitat perfecta que és, segons Octavi Fenillet, el dejuni d'un matrimoni d'amor.

A Londres, quan els nuvis es presenten a l'agència d'inquilinat, obtenen sempre, d'un quant temps a aquesta part, la mateixa resposta: «—No hi ha cap pis disponible... A no ser que vulguin anar a viure rellogats en un sisè pis en algun dels barris més excèntrics de la ciutat».

Els promesos volten, volten, i tornen a l'agència: «—¿I quant en volen de dues habitacions?» La resposta els fa fugir horritzats. Una sala en un sisè pis a alguns quilòmetres de distància del centre de la ciutat val tant com valia abans de la guerra un folgat pis de senyors al centre de Londres.

Desahuciats en totes les agències; en la impossibilitat de trobar habitació convenient, l'amor s'estanca, els enamorats comencen a enutjar-se reciprocament, es trenquen prometatges fets, i cada dia se'n fan menys; i les noies van augmentant la xifra dels dos milions destinades a restar sense la joia d'una família en la qual elles en siguin mestresses.

No saben si a Catalunya ha augmentat gaire d'ençà de la guerra, el nombre dels condemnats al celibat; però si consideren el que costa a Barcelona de trobar un pis ni a cinc quilòmetres de la plaça de Catalunya, haurem de concloure que devem estar en correspondència amb els dos milions d'Anglaterra; i, a judicar per la manera com van les coses, és de témer que passi tota una generació sense casar-se, a no ser que els nuvis es resignin a viure en tendes com els gitanos en els solars que encara resten desocupats pels suburbis.

¡Oh els bons temps en què un jove dependent de trenta duros era considerat un bon partit i posant com a ideal de llurs filles per les bones i honestes mamàs!

D. T.

Costums religiosos pagans. - Sacrificis públics entre els romans

Servant les pràctiques consuetudinàries dels ritus orientals, que prengueren origen en el mateix bressol de la humanitat, els creients del paganisme romà acostumaven a ofrenar sacrificis públics a llurs falses divinitats, adés en acció de gràcies, per mercès rebudes, adés per implorar llur adjutori o aplacar la ira llur davant la imminència de greus flagells, com guerra,

pesta i fam. Les víctimes propiciatòries consistien generalment en pollastres, anyells, vedells, etc.

El *rei* dels sacrificis assenyalava per endavant la data de la celebració, per tal que els ciutadans es prepararessin amb dejunis, o senzillament mitjançant oracions.

Arribat el dia, els sacerdots es traslladaven a mitja nit al temple del déu la protecció del qual volia hom implorar. Esplèndidament acompanyat i en lluminat, aparellats els sagrats coixins i tot l'altre recapte necessari, aquells havien d'orar fins a les primeres clarors de l'alba; però, gairebé amb regularitat fidelment servada, després de resar algunes pregàries, la resta de la nit s'escolava en un silenci tan pregon com la son mateixa a que amb dolça beatitud es lliuraven i que deien que formava part de la cerimònia, car creïen, o almenys feien creure, que mentre dormien, els déus els déus els comunicaven llurs designis.

En eixir el sol, el poble portava afanyosament el foc per al sacrifici, que els sacerdots rebien cantant himnes; i en mig del brogit de la música de flautes i trompetes, de tant en tant s'oïa la forta veu dels assistents que clamaven: — *Esteu desperts, ministres del déu?* — Rentats aquests amb aigua clara i pura, i després de donar formal assegurança que ni la nit ni el jorn abans al del sacrifici havien dormit amb llurs mullers, es feien amos de l'altar, degudament coronat i guarnit de flors, i el transportaven respetuosos al bell mig del temple, dient a la generació agombolada al seu redol: — *Profans, no us apropieu a aquest lloc sagrat.* — Aleshores s'avençava el *rei* dels sacrificis precedit d'un lictor, que amb sa vara li obria pas entre la munió, i avinentant aquell per un herald que podia començar a exercir ses funcions per estar ja tot a punt, donava l'ordre que li fos conduïda la víctima propiciatòria. Mentre aquesta s'acostava, els sacerdots oraven, i arribada a l'altar, el Pontífex li abocava aigua lustral entre els corns i enlairats els ulls al cel adreçant-li pregàries fervoroses, desembeïna el glavi, la degollava, i els sacerdots recollien la sang en copes destinades a aquest exclusiu objecte.

Durant l'acte solemni de la degollació, creixia de faiso formidable i eixordadora el tabastoll dels instruments musicals i de les veus dels concurrents. La resta de la cerimònia era per a aquests, amb tota evidència,

ço que més els plaïa d'ella, puix que el sacrificador, havent consagrat i vessat vi damunt la víctima, el donava a beure, fent-lo passar de mà en mà entre la gentada, fins que tothom n'havia tastat.

Els arúspeix o endevinaires, entraven tot seguit a visurar el cor, la freixura, el fetge i el fel de la víctima, per tal de fer llurs pronòstics; remetien els membres d'ella als sacerdots, als quals de dret pertanyien, i cremaven després les estranyes, tenint-se per auguri benastruc, ço és, per senyal que el sacrifici havia estat grat als déus, si el fum i les cendres s'enlairaven perpendicularment envers la volta del cel.

Seguia tantost l'adoració, en la qual eren cantats nous himnes i s'encensava l'altar, i un cop finida hom resava les lletanies de totes les divinitats, començant per Janus (antic sobirà d'Itàlia, que hi regnà amb Saturn) i acabant per Vesta, deesa de la terra; lletanies que esdevenien cançonament inacabables, donat el nombre llarguissim de déus als quals retien culte els romans.

El Pontífex cloïa la cerimònia saludant amb la mà a la boca les imatges de les divinitats que es trobaven col·locades a ambdós costats del temple, fent segons certs ritus coreogràfics de la litúrgia gentilica, dos o tres saltirons o cabrioles; i després de donar comiat al poble amb el mot adverbial *licet*, que significava el mateix que *licet ire* (amb Déu siau), se n'anava, acompanyat dels altres sacerdots, a menjar alegrement els palissos saborosos de la víctima sacrificada als déus, de la qual aquests tan sols n'havien participat les entranyes convertides en fum; nodriment assats fantàstic bon xic més ocasionat a la imminència de l'asfixia que al risc d'una mala païda.

Anècdota cortesana El mariscal de Vivonne era excessivament gros, i sovint ell mateix se'n trumfava amb molta gràcia.

Un jorn, Lluís XIV li feia mofa de les seves exuberàncies adiposes, a presència del duc d'Aumont, qui no era pas menys voluminós. — En veritat, mariscal — digué el monarca: — talment se us veu pujar el greix... Però en la vostra inflor potser hi fa molt la manca d'exercici.

— Ah, senyor! — replicà l'al·ludit. — No passa dia que no doni al menys tres tombs al voltant de mon cosí el duc d'Aumont...

EL SILENCI DE LA JORNADA DELS TRES ONZES

AMB genial i verament sobirana inspiració, el rei d'Anglaterra endreçà al seu poble un missatge recomanant-li que a les onze hores del dia onze del mes onzè servés un reverent silenci de dos minuts de durada en remembrança del gloriós aniversari que s'acomplia. Feia un any que justament a les onze hores de l'onzena jornada del mes onzè, al tenuíssim brogit que esbandien les plomes amb les quals es signava l'armistici en rascar el paper benefactor, emmudiren les boques atronadores dels inhumans enginyers i dels mortals que els governaven, corpresos pel moment inesperat. En perdre's per l'espai l'últim resso de l'últim esclat, va quedar un moment tot en silenci: els morts perquè el guarden perpetu, els ferits ofegant en llurs goles la queixa esparverant, i els herois plens de gosadia esdevenint plasmats, bo i en posicions estatuàries.

La bona nova s'expandí com una fresca oratjada, retornant a la realitat benastruga les consciències encantades, i a l'aire, de nou, la dringadera de les armes, les clamors de la multitud i les veus de comandament. Però no a la faiso irada i precursora de cruents estrèpits d'abans del miracle, sinó les unes amb enrenou de

cosa inútil que es desa, les altres amb remors d'alegroia companyonia, i les últimes amb vibracions de pacífica ordinació. La clàrícia i serenor del cel sense fumarades ni trontollaments, blau i rosat, aclarien els cors i els asserenaven, mentre l'esperit entrellucava les colors de la esperança i de la llibertat.

D'aleshores, ni un instant més de tranquil·litat

Milers de persones, en silenciós recolliment,
davant el monument a les víctimes

al món. Ecos de la magna explosió ressonen aquí i allà; a l'externa inquietud remorosa ha substituït la interior; als sacrificats no se'ls deixa tranquils en llur somni. Això commovia l'ànima del mo-

Els dos minuts de silenci a les portes del reial estatge

narca generós, i re-captà i aconseguí dos minuts de silenci dels seus súbdits. I a les onze del dia onze del mes onzè, accedint a la reial demanda, Anglaterra en pes reté el sublim homenatge: els vianants en mig de llur via, els treballadors deixant la tasea, els mercaders i potentats en llurs cambres de treball o de platxèria; descoberta la testa, els cavallers, inclinada graciosament les dames, celebraren el *memento*. Res no trencà la quietud: ni el martell colpidor, ni el sorollós vehicle, ni la màquina estrepitosa, ni la discussió violenta, ni la

conversa plàcida; si no foren els sospirs mal retinguts en un pit endolat.

Jornada exemplar i memorable la de l'11 de novembre passat, en la qual, a la demanda sobirana de son rei, donà un poble acollida sobirana. Bell exemple a tot el món commogut per excitacions passionals i febrosenques, inconscients per tal.

L'home encimbellat i el que planeja en mig de les estretors de la vida fadigosa, arrabassats per

Completa paralització del tràfic

la impetuositat d'acions i reaccions utilitàries, devenen oblidadissos de que l'esforç comunal és el que fa assequibles llurs pretensions, i, en assolir-les, s'abstreuen en l'egoista fruïció, romanen quiets, reposats i convensuts íntimament que aquest esplai és merescut després dels enutjosos jorns de lluita mantinguda, creuen, amb la pròpia coratgia, i no es recorden de que la consecució d'un novell dret i de

Els oficinistes deixant llurs tasques en homenatge als sacrificats

en un dels carrers on aquest és més intens

una llibertat novella la paguen molts amb el suprem sacrifici de llurs drets i llibertats.

Altrament es desenrotllaria l'eclosió renovadora si després, enlloc de contemplar-la abstreus, com una flor plaent, remembressin els elements fecundats que han hagut d'anihilar-se...

La lliçó de polidesa que el poble anglès amb son monarca han ensenyat al món ¿l'aprendrà aquest? Endavant, en totes les grans renovacions, ¿tindrem un homenatge, una oració, una reverència silenciosa per als sacrificats?

C. H.

LA COMPLANTA DEL LLOP

Rondalla nadalenca en la qual es fa esment del perquè els llops, en la nit de Nadal, tenen cura a no udolar i restar encofurnats.

COMPARE llop estava d'una humor horrible. Tres dies feia que la neu, cobrint valls i muntanyes amb son glaçat mantell, embolcallava tota cosa rapissable, fent-li poc menys que impossible la vida. Per tal motiu, com que la fam l'agullonava de faisó esparveradora, decidí llançar-se fora del bosc i conquerir a poblat el necessari per a apaivagar la necessitat imperiosa de menjar.

Era aquell temps en què la maldat, senyora i majora de la humanitat, regnava en el món entenebriu, i el llop era respectat i considerat per tothom, i fins en el bosc tenia cabanes confortables de saca i llenya, bastides amb tota cura per la gent que pretenia sa benevolença.

Eixí, doncs, el nostre llop a un trot tot lent i desgairat, seguint el primer caminal que va trobar al pas. La nit era serena i tranquil·la, i brillaven els estels amb molta més llusor que altres voltes. Encara que el fred era molt gran, trobà una mena de consol en peonar per la neu glaçada lliurat a voluptuosos pensaments que li suggerien ses probables captures a poblat.

No s'havia allunyat encara del bosc quan, en el primer encreuament del camí, trobà dos pastorets portant cada un un xai a l'esquena, i amb llurs sarrons plens de flairosa i cobejant minestra. En ovirar-lo, un d'ells l'escomiet i entaulen aquest diàleg:

- Compare llop: digue'ns, si et plau, cap a Betlem per quin camí podem tirar, car no el sabem.
- I, en pac d'això, els dos pastors, què em donareu?
- No et donarem plata ni or, que no en portem.

Mes un formatge bé l'hauràs, que es fet de fresc.

— No vull formatges: dau-me un xai, enc que fos cent.

— Els xais els duem per Déu que és nat.

— Doncs no vull res,

i ja us podeu cercà el camí d'anà a Betlem.

— Au, fes-te enllà, llop lloparrot!

A fe, ets dolent!

I la llenya seca del teu bosc, mal llamp l'encén!

I en ella hi dansin, tot cremant, fills i muller,

i els teus germans en bell aplec, i tu també!

I, dit això, els pastors tiraren camí avall lleugers i contents fent sonar pels aires les veus alegres de llur cant:

— A vint-i-cinc de desembre...

fum, fum, fum...

ha nascut un minyonet,

ros i blanquet,

fill de la Verge Maria:

és nat en una establia...

fum, fum, fum.

Compare llop restà esmaperdut. No sabia si era la maledicció dels pastors el que més l'havia colpit, o la nova misteriosa del naixement ignorat; i quan es refeu un xic de sa sobtada torbació, veié els dos pastors ja lluny, caminant a bon pas. I, com si els menés un guiatge invisible, havien emprès el camí veritable de Betlem, que era el que pretenia seguir ell abans, i el que ara, no tan esperançat, pressentint impensats esdeveniments, anava seguint amb la cua entre cames.

A mesura que s'anava apropant a la vila, crexien les remors i cantúries dels pastors que de tots indrets acudien alegres amb els sarrons plens de suculents ofrenes: carregats de xais

— Pastors, tots anem, amb gran reverència, a adorà a Jesús, rei de cel i terra.

No s'havia allunyat encara del bosc quan, en el primer encreuament del camí, trobà dos pastorets portant cada un un xai a l'esquena, i amb llurs sarrons plens de fletrosa i cobejant...

i cabrits, ovelles i moltons, amb els bordons i gaiats enramats de romanins i nades, i cantant a chor:

¿Quina nit era aquella, i què significaven tals cantúries i aplec de pastors de tota l'encontrada? ¿Quina nova esdevenia que ell no

en tenia esment, i quin rei el que nomenaven i que tan acatament anaven a retre-li, mentre que ell, el fort, el poderós, el que podia fins disposar de la vida de qualsevol d'aquells infeliços si es deixava portar per la fúria que a voltes l'exaltava, el deixaven arreconat, menyspreat i famolenc sense fer-ne esment i gairebé mofant-se'n? Pensà que el millor era informar-se'n personalment, tota vegada que s'esqueia a seguir el mateix camí que tenia projectat; i... trap... trap... trap... cap a Betlem amb la curiositat més desperta i la fam més imperiosa.

I, tot caminant, caminant, li vingueren ganes de cantar també com els pastors. Però, ¿com fer-ho, ell, que jamai havia intentat obrir la boca per a semblant cosa? Aixecà el cap tant com pogué, i féu un suprem esforç; però per entre mig de les rengles de punxegudes i afilades dents sols eixí un udol llarg, llarg, que ressonà çai enllà per tots els àmbits de l'encontrada. I a la crida d'aquell udol començaren a comparèixer llops i més llops eixint dels feréstecs viarans que, entre admirats i encuriósits, preguntaven el perquè se'ls reclamava.

Compare llop, ben contrariat, car ja veia que el que pogués guanyar-se aquella nit no era possible que arribés per a tants, s'en pensà una, i ell que diu als llops que el voltaven: — Feu-vos enllà del camí; deixeu que passi tota aquesta gent, que, quan tornin carregats com van, ens farem donar tants xais com porten.

Però una guineu escadussera que s'hi havia barrejat gosà objectar:

— I si els deixessin a la vila?

— Jo els seguiré per veure on els han deixat — saltà tot seguit compare llop: I els altres ho cregueren, i, mentre restaven dispersos i amagats pels marges del camí, ell s'arribà a Betlem que ja era mitja nit.

No hagué de cercar molt per veure on els pastors es dirigien, car d'un tros lluny ja percebé les alades melodies que suraven per l'espai i va obrir la grandíssima resplendor que emplenava tota l'establia, i encara eixia al defora vessant llum i claredat. I; quin bé de Déu de cants de joia, d'enrenou platxerios, i de flaires cobejables les que allí hi havia!

Prou pensava ell com podria a prop ar-s'hi sense ésser vist, car del contrari temia que el foragitarien sense contemplació; majorment encara, sabent la negativa feta als dos pastors de la maledicció. I, donant un tomb, obrirà no molt lluny una cabana i vers ella es dirigí gens perezós. Passà el morro per un dels molts forats, i obrirà que tanta era la pobresa d'aquell indret que tot seguit es convencé que res

trobaria que el pogués satisfer. Però una minyoneta tan gentil com esparracada, amb grans mostres de joia deia tot feinejant:

— Som Nadal i fem gran festa: la Mare de Déu ja ho sap. Me'n faran una caputxa, mes no em manca sinó el drap.

Compare llop cregué arribada l'hora d'aprofitar aquella avinentesa per a poder reeixir dels seus plans; i estraftent una veu tota melosa, féu:

— De draps prou te'n portaria, de casa del botiguer, si em duies a l'establia amagat a vora teu.

I agafant el perol d'aigua que bullia en el foc, li ventà al damunt tot fent la creu, mentre compare llop arrencà a fugir...

I la minyona responia:

—L'agulla tinc espuntada,
i el didal és foradat,
les estisores no tallen,
i el sastre encara no és nat.

El llop fingí no entendre aquella demostració que no volien cap tracte amb ell, i preguntà càndidament qui era i d'on eixia aquell infant que tant festejaven. I la minyona li responia:

—De la soca en surt la branca;
de la branca en surt la flor;
de la flor en surt la Verge;
de la Verge el Redemptor.

I agafant el perol d'aigua que bullia en el foc, li ventà al damunt tot fent la creu, mentre compare llop arrencà a fugir ben convençut que aquella nit una força invisible vetllava pels bons, mentre que a ell el castigava malbaratant-li tots sos propòsits. Però quan amb el cor oprimí, nafrat i famolenc, es decidia a tornar al seu redós per a esperar que passés aquella vetlla fatidica, amb gran esglai veié com les roges flamarades muntaven pel bosc espai amunt, com grosses llengües que li fessin babarotes. Prou hi corregué adaletrat, foll d'ira i panteixant d'angoixa; però no tingué pas el treball d'arribar-hi, car les colles de pastors festivament dansant li havien destruí tot quan li restava.

I el miser llop, maleït pels innocents pastors, occit per la cándida minyona, maltractat per tothom, es convencé que devia ésser el rei de cels i terra el que amb poder sobrehumà aquella nit imperava, i es dolia de ses nafres, de sa fam, i de sa mala ventura en obstinar-se a voler un xai que li havia fet perdre bous i esqueles. I amb el morro entre les potes, insensible ja a tot quant l'envoltava, meditava coses tristes murmurant aquesta complanta:

—Tornarà el dolç mes de maig,
regalada Primavera;
cantaran els rossinyols,

Però quan amb el cor oprimí, nafrat i famolenc, es decidia a tornar al seu redós per a esperar que passés aquella vetlla fatidica, amb gran esglai veié com les roges flamarades muntaven pel bosc espai amunt....

els tords i les cadeneres;
les herbetes fioriran,
i tot arbre serà tendre;
mes jo, ai, pobre de mi!
no seré mai més lo que era.

I conten que d'ençà de llavors, en la nit de Nadal, escarmentats per son exemple els llops, sense que ni un gosi a udolar, tots s'amaguen en el més pregon de llurs cataus.

I els homes dolents, també fent com els llops, guarden llurs malifetes per a altres vetlles més tenebroses i fosques que la resplendent i gloriosa nit de Nadal.

J. MARTI MARULL

(Il·lustracions de Junceda)

PERE-AUGUST RENOIR

EN son placèvol retir de Cagnes, on a ses velleses s'havia arrecerat completament invalidat per al treball, ha mort el gran pintor francès Pere-August Renoir, aquest home que tant havia treballat en sa vida.

Renoir, com tots els grans artistes, havia hagut de lluitar en sa joventut contra tothom; contra públic i contra crítics. Les seves obres congriaven a la primeria sorolloses indignacions en les galeries i vendes de París, i els que no s'indignaven es mofaven d'ell amb despietada insolència; però ell, que per altra part anava molt ben acompanyat (Monet i Sisley eren els seus companys i víctimes també, com ell mateix, de la pedanteria rutinària), es reia

del soroll que movia, presenciava l'espectacle que oferien els crítics i els *savants* agafant-lo pel costat pintoresc, hi feia unes quantes ironies, es fregava amb l'index els narius i tornava a pintar.

Una d'aquestes escenes de quan encara era un insolent, la va contar ell mateix a M. Emile Bergerat el dia que el va conèixer, després d'èsser-li presentat, mentre feia el retrat de la muller i els fills de l'editor Georges Charpentier, quadro que avui és una de les joies del Metropo-

litain Museum de New-York. Heu's aquí que M. Bergerat va posar-se a mirar el quadro i estava cercant qualche motiu per a pendre peu per a iniciar la conversa, quan Renoir interrompent-lo li va dir amb amical ironia, tot posant-se el dit per sota el nas: «No hi cerqueu pas res, en aquest quadro: és de l'Escola de *Batignolles*. Nosaltres som dels que fem riure a

tothom. És molt divertit. ¿No sou-leu anar de tant en quant a l'Hotel Dranot? Nosaltres, algun que altre cop hi anem a donar sessions de riure als experts i als entesos, i els crítics s'hi vénen a trencar de riure». «—¿Qui, vos?» «—En Monet, en Sisley i jo, els tres bufons de la pintura, densà que a en Monet i a en Degas els han donat

Pere-August Renoir

el famós pintor impressionista francès, nat a Limoges el 1841 i mort a Cagnes el 3 de desembre d'enguany

l'alta. Ara fa tres anys que vàrem estar a punt que ens esquarteressin en un saló de vendes. Figureu-vos que jo hi tenia exposades una vintena de teles, i el subastador es divertia presentant-les al públic girades cap per avall en mig dels crits bestials i les imprecacions estètiques de la clientela. Va caldre anar a buscar els guàrdies del municipi perquè la subhasta pogués acabar bé. Per sort, Durand-Rual, un boig de la nostra colla, va poder rescatar les vint teles, i poc

«La femme au jonc» (Primera època)

temps després en va treure dos mil francs.

Això passava el dia 24 de maig de 1835. ¡Allí hi havia tot París, senyor! Ah, quina bella jornada! Aquell era el bon temps!

Renoir comptava això en 1878. Avui aquelles vint teles que de què no promouen un conflicte d'ordre públic, són guardades com a joies d'art veritable a Alemanya i a Amèrica. Això passava en aquells temps en què els quadres de Renoir es trobaven en venda a casa dels drapaires on es venia per 80 francs, assenyalats en guix damunt de la mateixa tela, el retrat de dona vestida de patge que avui és un dels joells de la col·lecció del príncep de Wagram.

Però Renoir, com que era un home sensitiu i un artista sincer, no en dubtava pas gens de la seva obra, i s'hi aferrava i hi reincidia. Ell anava pintant i rient-se dels que reien d'ell i tenint pietat per als que l'insultaven.

Així va poder arribar, d'un senzill pintor de porcellanes que era en sa primera joventut, a ésser un gran artista, a ésser mestre i a exercir una gran autoritat i una gran influència entre la joventut que el va succeir.

Renoir, de jovenet, havia entrat en un taller de porcellanes de Limoges a treballar-hi de pintor; i, havent adquirit una gran habilitat en l'ofici, s'havia convertit també en un excel·lent dibuixant.

Trobant el camp de les porcellanes massa limitat per a les seves cabòries d'artista, s'havia dedicat a l'estudi dels antics mestres, aconseguint dominar la tècnica de la pintura; i, llavors, va deixar la fàbrica.

No cal parlar de com va ésser precària la seva situació; ni la il·lusió de tenir taller va poder realitzar als començaments de la seva gloriosa carrera. Ell, amb en Monet i en Sisley, tenien per taller el bosc de Fontainebleau. Amb tot

«La femme en bateau»

«La femme en rouge»

«Femme regardant une estampe»

pintava molt, encara que cada quadre que feia promogués l'escandaleria del segle.

L'any 1873 va ésser refusat al *Salon* amb una obra de les més importants: l'*Amazone*, que després va ésser la perla de la col·lecció Henri Ronart. Les vendes desastroses entre les rialles i les befes de la gent se succeïen l'una darrera l'altra; els crítics, cada cop que exposava, n'hi deien de totes. Sols un grupet d'escollits, unes quantes persones de sensibilitat i d'altaresa de mires, eren sos defensors i admiradors.

Malgrat totes aquestes dificultats, Renoir anava tirant i no deixava de pintar, i bon cop de les obres d'aquesta època són les millors del seu talent i avui es paguen a desenes de milers de francs.

De mica en mica Renoir va anar-se imposant, i llavors dels seus quadres en donaven qualsevol diner; i encara el mestre feia curt en demanar, car en eixir de les segones mans sos quadres quintuplicaven i fins centuplicaven alguns el preu. Va ésser una victòria en tot el ren-

gle; va fer-se ric. Però una afecció reumàtica que feia temps que l'anava rosegant va acabar un dia per no deixar-lo pintar més. Durant aquests últims anys Renoir, en son recer de les *Collettes*, a Cagnes, no podia caminar més que amb crosses, i la seva muller havia de posar-li el menjar a la boca, car no podia ni agafar la forquilla. Amb tot, més d'un cop s'havia fet posar el pinzell entre els seus dits sarmentosos i encavallats i intentava plasmar a la tela el bé de Déu de bellesa que l'enrondeva, en la que ningú com ell hi sabia veure tan belles coses. A les *Collettes* s'hi havia fet fer un quiosc d'on dominava tota la vall amb el mar al fons, i ell hi passava els dies sencers només que mirant, i mai se'n cansava. La seva muller sempre deia que un dia li trobarien mort allí. I allí va morir. No en el mateix quiosc i potser tampoc per manca de desig, però sí enrondat de la bellesa del paisatge, de la color del cel, de la terra, de les plantes, de les flors, de tot aquell bé de Déu de naturalesa que tant l'havia fet sentir.

*** Renoir era qualificat de pintor *impressionista*; i caldria aquí parlar un xic de l'impressionisme de Renoir, car si bé amava i reeixia en traduir les impressions que havia rebut del natural, no vol dir això que pintés d'impressió. Ben al contrari: Renoir era un pacient treballador que recomençava un i altre cop les seves obres, que pensava i estudiava profundament i amb detenció les parts i l'arranjament de les seves composicions, a l'objecte de traduir amb la frescor mateixa que les havia rebudes del natural les seves impressions a la tela.

Cada una de les seves obres li costava un gran esforç perquè li sortissin *fàcils* i *espontànies*. Era un enamorat de la gràcia i es turmentava a traduir-la, tenint necessitat, en ocasions, de recomençar una tela sis o vuit vegades; però com que, ultra ésser un gran artista, era

un home d'ofici s'hi posava sempre de nou amb el mateix alè i amb igual entusiasme.

Aquestes inquietuds per a rendir en els seus quadres les seves emocions amb la

mateixa intensitat amb què les havia experimentades, el portaren a no casar-se amb cap tècnica determinada, i el privaven d'amanerar-se en cap factura. Unes vegades pintava grui-xut, gairebé com si hi apliqués el mateix tub de pintura; altres feia llepar els pinzells com si volgués lascar les teles. Però fos com fos, entre aquestes tan diverses tècniques, sempre la seva personalitat

Darrer retrat del cèlebre artista en son taller

ressortia damunt d'elles malgrat les diferències; i en les més oposades factures sempre s'hi veu un Renoir. És el poder del geni que està per sobre de tot.

LL. FOLCH

Cerimònia celebrada en l'altar de la Santa Creu en l'església dels Sants Just i Pastor per a la elevació a testament Sagramental de la última voluntat de dos consorts morts sense testar (Fot. A. Marín)

Una curiosa institució catalana

EL TESTAMENT SAGRAMENTAL

El seu origen i llocs d'aplicació Aquesta forma especialíssima i privilegiada de testar anomenada testament sacramental, a causa dels seus grossos inconvenients no té gaire acceptació, però no obstant se n'usa algunes vegades, com ha succeït darrerament. Es tracta d'una institució de dret català que probablement ha tingut fortes arrels en el nostre país, quan, a pesar dels seus pregonats inconvenients i desavantatges, es conserva i és respectada pels Tribunals de justícia.

La majoria d'autors que s'ocupen del dret civil de Catalunya s'inclinen a creure que el testament sacramental ens pervé de les lleis

godes i concretament d'una que en citen continguda en el «Fuero Juzgo», Codi del segle x que va tenir poca influència a Catalunya. Modernament, amb tot i reconèixer que l'esmentat Codi establí aquella mena de testament, s'ha afirmat amb molt fonament, com ho fa En Pella i Forgas, que el testament sacramental era ja usat en temps dels romans d'on segurament el tragueren els gods. Es pot afirmar, segons tots els antecedents, que aquesta típica institució és molt antiga, i que fou sancionada pel llarg costum abans que se li donés forma legal expressa, si bé entre els romans existí com un privilegi que feia inútils les lleis que exigiren un gran nombre de so-

lemnitats en els testaments. El testament sacramental es va començar a usar i va arrelar per tal com constituïa una simplificació molt convenient en aquells temps.

Entengui's bé, pel moment, que aquesta forma de testar només pot ésser usada pels ciutadans de Barcelona, de Girona i llurs diòcesis. Aquesta, com altres institucions, no regeix en tot el territori català, sinó en determinats pobles o comarques per tal com en constitueixen costums o privilegis, ço que té raó d'ésser en la pròpia vitalitat del dret com passa en tots els països. És interessant retèner que hi ha una pila de pobles que frueixen en aquest respecte del mateix dret dels barcelonins perquè sobre d'ells té aplicació expressa la institució de què parlem, així com altres contingudes en la legislació civil privilegiada de la Ciutat cap i casal.

La llei catalana que l'autoritza

La disposició que autoritza el testament sacramental en quant a Barcelona, es conté en el llibre de les Constitucions de Catalunya en la compilació de consuetuds promulgada per Pere III l'any 1283, anomenada *Recognoverunt Proceres*. I diu així: «Item és costum que si algú fes testament a la seva darrera voluntat, presents testimonis, en la terra o en el mar, en qualsevol part que sigui, en escrits o sense, encara que no fos present notari en la dita voluntat manifestada verbalment o conscients, que valgui la dita última voluntat o testament, mentre que els testimonis que intervinguessin dintre sis mesos des que fossin a Barcelona jurin en l'església de Sant Just sobre l'altar de Sant Fèlix Màrtir, present notari que autoritzi tal testament i altres persones, que els mateixos testimonis així ho veieren o escoltaren escriure o dir com es conté en la dita escriptura o última voluntat verbalment explicada pel testador, i que aquest testament s'anomeni testament sacramental». A Girona, segons els seus costums, el jurament es fa a l'església del Carme i abans a la de Sant Martí de Sacosta.

En el Codi particular de Tortosa hi ha una disposició anàloga; però el jurament ha de fer-se no davant de l'altar, sinó davant del jutge, la qual cosa li dona un caràcter laical. Demés, el ciutadà de Tortosa pot atorgar testament en aquella forma solament en els llocs on no hi ha *escrivà públic*.

Requisits del testament. En virtut del privilegi

El jurament solemnia hom pot testar expressant en un sol acte només que da-

vant de dos testimonis (els que es necessiten a Barcelona per a testar davant de notari), la distribució dels béns per a després de mort, onsevilla que sigui el que disposa, en terra o en mar dins la disposició legal, mentre després aquests testimonis manifestin amb jurament l'última voluntat del difunt. Per consegüent, el primer que cal és que hi hagi la intenció expressa i categòrica de disposar per a després de mort, manifestada en un sol acte, i aquest és un requisit essencialíssim. Demés, els testimonis han d'ésser homes i capaços (no poden ésser-ho els delinqüents, els criats del testador, ni els que resultin ésser nomenats hereus i els parents d'aquests).

Manifestada així la darrera voluntat, i no discrepant, els testimonis, en ço que hi hagi de substancial (no cal que recordin les mateixes paraules) en la darrera disposició, l'interessat en l'herència acut al Jutge i aquest, mitjançant anuncis públics (abans es feien per crides), avisa el dia i hora en què es celebrarà la cerimònia en l'altar de la Santa Creu de l'església de Sant Just d'aquesta Ciutat o a la ja esmentada de Girona o en les parroquials de la seva diòcesi, segons el veïnatge del testador.

Es precis, però, que la cerimònia del jurament s'efectuï abans de sis mesos d'ésser els testimonis a Barcelona, perquè si fes més temps no valdria.

Arribat el dia assenyalat compareixen a l'església, davant l'altar susdit, els interessats en l'herència i llur procurador i advocat, els testimonis, el jutge, l'actuàri (abans hi havia un advocat especialment dedicat a donar fe d'aquests actes), el Fiscal municipal, i les persones que s'oposen al testament, si n'hi ha, amb llurs representants jurídics. Es fan les preguntes i àdhuc repreguntes convenients als testimonis, aixecant-se una diligència que els testimonis ratifiquen jurant solemnialement agenollats davant l'altar. Després el jutge declara que la dita dels testimonis constitueix el testament del finat si reuneix les condicions que havem mencionat i que escrupolosament s'exigeixen. Els comentaristes del nostre dret, fundats en les disposicions legals, diuen que els testimonis han d'estar dejuns en fer el

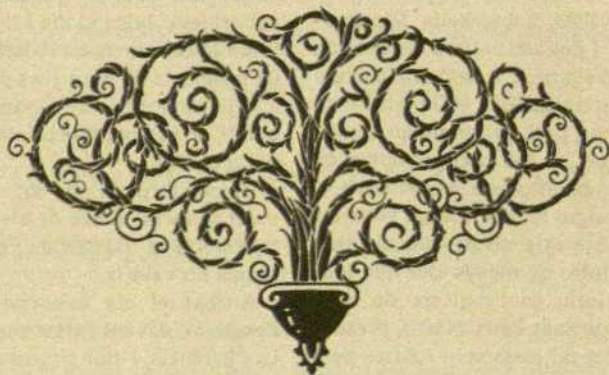
jurament per tal que el puguin prestar amb més honestat.

: : Inconvenients i perills del testament sacramental De tot el que s'ha dit es desprenen els poderosos inconvenients que té la nostra institució, i la necessitat que es procedeixi amb molta rigorositat i clarividència quan s'apliqui. Una pila d'estímul que no cal mencionar poden motivar una falsedat i fins ocasionar equivocacions lamentables. Per això no ha d'usar-se mai d'aquesta institució sinó en casos veritablement excepcionals de molta urgència

que són ben comptats, sobretot a Catalunya on es pot atorgar testament davant del rector quan no hi ha notari en el poble.

En realitat, avui en dia, les raons d'utilitat que abonen la conservació del testament sacramental, són ben minses i, en canvi, els seus perills son poderosos i visibles. No obstant, el mateix Duran i Bas, malgrat creure'l perillós i jutjar-lo no indispensable, no s'oposa que s'estengui com a prescripció general catalana, si bé limitant-lo en tot tant com sigui possible, com ara ha de fer-se.

J. CULÍ I VERDAGUER

Làpida descoberta en el Mas on visqué en Bach de Roda. Roda (Vich)

(Fot. Palmarola)

El diumenge, dia 19 d'octubre prop passat, va tenir lloc al poble de Roda de Vich una solemne i commovedora cerimònia

patriòtica. Ens referim a l'homenatge a la memòria d'un famós patrici català, conegut amb el nom de Bach de Roda, a qui els castellans feren penjar a la forca, aleshores de la guerra de Successió. L'homenatge de Vich, al qual assistiren eminents personalitats catalanes, consistí en una missa per l'ànima del gloriós penjat, col·locació d'una làpida commemorativa al Mas Bach, on En Macià visqué, un àpat popular i un miting a la plaça de la vila. A tots aquests actes assistí una enorme gentada, vinguda de tots els indrets de la comarca.

L'homenatge a En Bach de Roda fou vera-

BACH DE RODA MÀRTIR DE LES LLIBERTATS DE CATALUNYA

ment digne de l'alta figura històrica de l'heroi català.

Es aquesta una ocasió oportuna per a presentar als nostres

llegidors, en breu resum, la vida i la mort d'En Bach de Roda, qui mereix la perennal recordança dels bons catalans.

*** En Francesc Macià i Ambert—que tals són els seus nom i cognoms veritables—nasqué al poble de Roda de Vich, als 28 de maig de 1658, d'una humil família. El seu pare, Onofre Macià, era traginer de la Sagrera de Roda. Sa mare, Escolàstica Ambert, era una vigatana. En ésser batejat li foren imposats els noms de fonts Onofre, Josep, Francesc i Joan, dels quals va ésser adoptat el tercer.

Fins als deu anys visqué al poble de Roda.

Descobriment de la làpida

(Fot. Palmarola)

Quan ell tenia la dita edat, els seus pares van comprar el Mas Colom, del terme de Roda. Al dit Mas anaren a viure, i allí el petit Francisc aprenqué els oficis de la pagesia.

Era gairebé una criatura (només tenia 14 anys) quan els seus pares el casaren amb Anna Maria Bach, pubilla del Mas Bach, del terme de Roda. Es sabut que en l'antigor sovintejaven els matrimonis entre parelles de curta edat.

Casat amb la pubilla del Mas Bach, els seus conveïns el designaren amb el nom de la casa pairal de la muller, com sol succeir amb els pubills. Així fou habitualment anomenat Bach de Roda, i no Macià.

El jove pubill es dedicà a la cura i administració de les terres del pubillatge. Però el destí l'havia triat, més que per pagès, per lluitador de la causa catalana. La primera vegada que agafà les armes fou amb ocasió de la invasió de Catalunya pels francesos, a les darreries del segle XVII. Els seus fets d'armes li donaren gran prestigi i li valgueren el grau de comandant de fusellers, amb el qual tornà al Mas Bach, quan signada la pau de Ryswick (1697), els francesos evacuaren el

Principat de Catalunya. Dos anys després moria la seva muller, de la qual li quedaren tres filles i un fill.

En promoure's l'any 1705, la revolta de Catalunya contra el primer rei Borbó, Felip d'Anjou, En Bach de Roda fou un dels qui prengueren part al moviment en favor de l'arxiduc Carles d'Austria. La Plana de Vich va ésser el centre del moviment, d'on vé el nom de *vigatans* amb què foren designats els partidaris de l'arxiduc, en oposició al nom de *botiflers* que reberen els catalans partidaris de Felip V. En Bach de Roda va ésser un dels set prohoms de la Plana que, als 17 de maig del 1705, signaren una mena de tractat d'aliança amb Milfort Crowe, delegat de la reina Anna d'Anglaterra, el quan treballava la causa de l'arxiduc Carles, que la Gran Bretanya sostenia. En virtut d'aquest pacte, els vigatans es comprometeren a alçar 6.000 homes en armes. El dia de la fira de maig del 1705, esclatà el moviment a Vich. Al següent mes de juliol, l'arxiduc Carles era proclamat rei amb el nom de Carles III.

Iniciada la guerra, En Bach de Roda fou un dels més importants i braus cabdills. L'any

El Mas Bach, de Roda

(Fot. Palmarola)

1706 tenia ja el grau de coronel de miguelets o fusellers voluntaris, «guerrillers», com en diríem avui. Amb les seves forces operà en diverses comarques de la terra catalana. Va lluitar a Tortosa, a Girona, a Barcelona. En els períodes de calma que tingué la guerra de Successió, En Bach tornava al Mas, però en sortia novament tan bon punt la pàtria el cridava.

Els esdeveniments exteriors foren causa que els catalans quedessin, al final de la guerra, abandonats dels seus aliats estrangers, fins de Carles d'Austria, que ja era emperador d'Alemanya. Es interessant notar que en aquella ocasió solament Portugal fou fidel a Catalunya, oferint-li fins a l'últim moment el seu concurs, per més que aquest ja no podia ésser eficaç.

En veure que la causa de Felip V era afavorida per les circumstàncies, molts catalans canviaren de partit i reconegueren per rei a Felip d'Anjou. No fou pas d'aquests en Bach de Roda, qui, amb alguns altres cabdills, va seguir fent armes contra Felip V, i va sostenir la lluita, mentre la ciutat de Barcelona, assetjada, resistia amb inoït, amb èpic heroisme.

Al mes de juliol del 1713, declarada ja pels Braços, a Barcelona, la guerra a Felip V, En Bach de Roda operà amb una companyia de 400 miquelets a la Plana de Vich, on es feu fort, impedit durant algun temps que hi entrassin les tropes filipistes.

La situació, però, es feia cada vegada més

difícil. Tothom veia perduda la causa de Catalunya, i les defeccions augmentaren en les files dels patriotes. La companyia d'En Bach cada dia tenia menys gent. La ciutat de Vich s'havia hagut de retre als 30 d'agost. En Bach llicencià de moment els homes que si estaven i es retirà al Mas Colom, de Roda, portant de cap nous plans per a reorganitzar les seves forces.

Aleshores la traïció posà En Bach a les mans dels castellans. Un amic del brau coronel, un tal Josep Riera, de Vallfogona, qui militava en les forces catalanes d'En Joan Nebot, el dia 26 d'octubre es passà a les forces del comandant castellà de Vich, el general Felicià de Bracamonte. El traïdor Riera devia saber que En Bach estava amagat al Mas Colom, puix el dia 30 d'octubre es presentà allí acompanyat de soldats castellans i féu presoner En Bach, portant-lo a Vich, on al cap de tres dies, era penjat.

Fou el dia 2 de novembre del 1713 quan En Bach de Roda sofri el suplici afrontós. La cançó popular ens ha conservat una pila de detalls de l'execució, que tenen tots els caràcters d'ésser verídics:

*Ai, adéu ciutat de Vich
bé en mereixes ser cremada.
S'hi és fet penjar un cavaller,
el més noble de la Plana,
que de nom li diuen Bach,
al terme de Roda estava...*

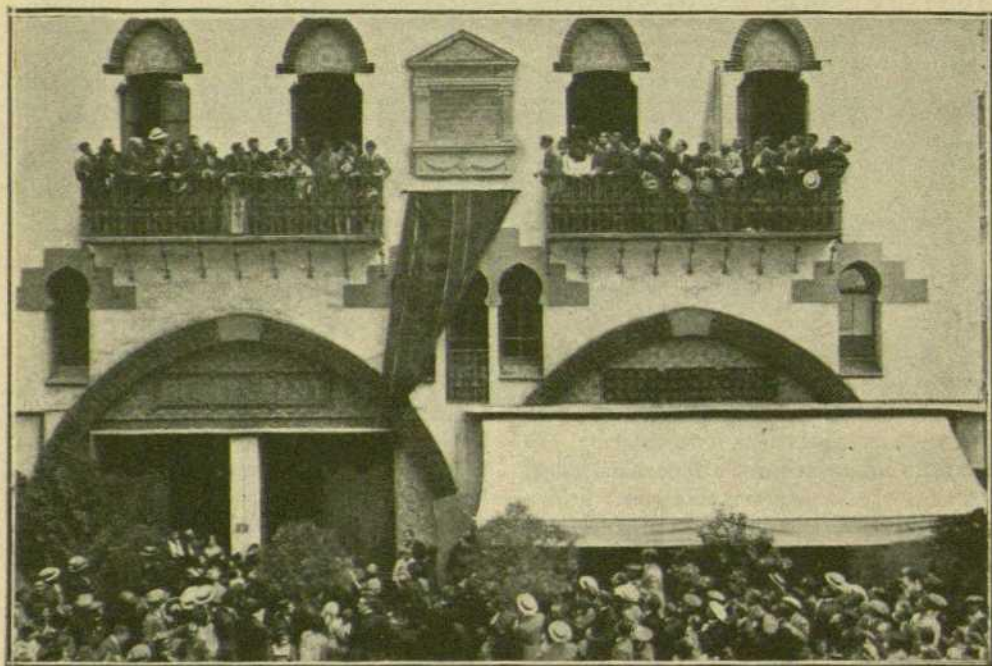
Tràgica i solemne, la cançó explica la desastrosa fi de l'heroi i descriu les circumstàncies del suplici:

*Ja en varen fer una crida:
«— Fusters i mestres de cases,
facin unes forques noves
al cap de les Devallades.»*

riant de la cançó, recollida per En Milà i Fontanals al seu *Romancerillo catalán*, conté l'últim vers en la forma següent:

que visquia tota la pàtria.

Nosaltres hem triat la variant reproduïda més amunt perquè ens sembla més correcta,

Làpida d'en Bach de Roda, descoberta al pla de les Devallades, de Vich, el 1913 (Fot. Palmarola)

En acostar-se l'hora de l'execució, es manà als veïns de Vich que tanquessin les portes de les cases.

*Quan els portals són tancats
ei perdó ja no arribava.
Ja en prenen i en lliguen
i a la forca l'emportaven.
Quan va ser dalt de la forca
ja va dir elxes paraules:
«— No em maten per ser traïdor,
ni tampoc per ser cap lladre,
sinó perquè he volgut dir
que visca sempre la pàtria.»*

Aquestes paraules nobilíssimes d'En Bach de Roda, han esdevingut famoses. Una va-

llevat en el mot *visca*, que en aquell temps havia d'esser *visquia*, com diu l'altre vers. La variant reproduïda per nosaltres és la mateixa que figura a la làpida col·locada al pla de les Devallades de Vich, l'any 1913, amb ocasió del segon aniversari de la mort d'En Bach de Roda.

Els darrers versos de la cançó reproduïxen el prec del reu de mort als qui presenciaren l'execució, demanant-los que emparessin les tres filles, solteres encara, que deixava. No al·ludeix la cançó al seu fill. Però se sap que aquest, que es deia Francesc com son pare, continuà lluitant, després de l'enforcament de Vich, contra les tropes de Felip V. Més tard pogué fugir de la venjança filipista, i morí a Viena amb el grau de coronel de l'exèrcit imperial.

JOAQUIM ALEU

Per Nadal

Arreu blanqueja la nevada.
És ple d'estels el firmament.
En cada branca desmaiada
hi ha un silenciós tremolament.

En el repós de la muntanya
jeu el ramat en dolça pau.
Vetlla el pastor dins la cabanya,
i un astre brilla en el cel blau.

En el moment de l'hora santa
tota la terra ha resplendit.
Els ocellets, canta que canta,
deixen llurs nius a mitja nit.

Nit de Nadal, nit clara i bella,
nit perfumada pel record!
Malgrat el temps, sempre ets novella :
ets esperança i ets conhort.

A. MOLINÉ GENDRAU

LA SOCIETAT DE LES NACIONS

SA ESTRUCTURA
I SON FUNCIO-
NAMENT

L'organització internacional

Al davant dels tractats de pau que imposen les potències aliades i associades als llurs adversaris de la ex-Cuàdruple imperial, hi va l'Estatut de la Societat de les Nacions. Tant bon punt el primer d'aqueixos tractats, o sigui el germano-aliat, obtingui la ratificació, la Societat de les Nacions començarà a funcionar.

La humanitat tindrà en la Societat de les Nacions el seu orgue internacional, supranacional. Serà aquest el primer pas en ferm cap a la Federació universal que han entrevist des de segles enrera els generosos utopistes, entre ells el doctor il·luminat, el nostre gran Ramon Llull. Una vegada més, la utopia pren carn de realitat damunt la terra.

Creiem interessant donar als nostres llegidors un resum de l'Estatut de la Societat de les Nacions, a fi de mostrar l'objecte de la nova organització internacional, la seva estructura i el seu funcionament.

Quin objecte té

La constitució de la Societat de les Nacions és obra del president Wilson. La creació d'aqueix organisme ha estat la seva idea, i amb la seva tenacitat ha anat vençant els obstacles amb què xocava la realització de tan generosa idea.

Nosaltres creiem que Wilson no és l'home d'Estat ideal, el polític perfecte. Sovint la seva ideologia esdevé boirosa. L'arquitectura del seu pensament no és de línies netes i precises. En certes ocasions, divaga. Però la seva concepció del règim dels pobles és molt superior, és immensament superior a la dels polítics i diplomàtics de la vella Europa.

«Ha nascut una cosa viva», va dir Wilson el dia 15 de febrer d'enguany, en presentar a la Conferència de la pau la seva ponència so-

bre la Societat de les Nacions. Ara només manca que el Senat dels Estats Units no mati el nadó, i que els Governos en tinguin amorosa cura.

Presentada la ponència redactada per Mister Wilson amb la col·laboració d'altres membres de la comissió corresponent, passà l'Estatut a l'estudi de la Conferència. I després d'haver-hi estroduït algunes esmenes, l'Estatut fou aprovat en solemne sessió plenària de la Conferència de la Pau.

L'objecte de la Societat de les Nacions està exposat d'una manera genèrica al breu preàmbul de l'Estatut, on llegim que, per a fomentar la cooperació entre les nacions i per a garantir la pau i la seguretat, cal acceptar certes obligacions de no recórrer a la guerra; mantenir públiques relacions internacionals fundades sobre la justícia i l'honor; observar rigorosament les prescripcions del dret internacional, reconegudes d'aquí endavant com a regles de conducta efectiva dels Governos; fer regnar la justícia i respectar escrupolosament totes les obligacions dels tractats en les relacions mutals dels pobles organitzats.

Sigui'ns permès dir que la redacció d'aqueix breu preàmbul és una mica entortolligada. L'articulat de l'Estatut està escrit en forma més clara i planera.

Qui forma la Societat

Els membres de la Societat de les Nacions són de tres menes: els Estats aliats i associats, que són 14; els Estats invitats a ingressar a la Lliga, que són 13, o sigui els neutrals; i els que posteriorment demanin l'ingrés i quedin admesos, o sigui els Estats de la ex-Cuàdruple imperial i els qui més endavant adquireixin personalitat.

Per a ésser admès a la Lliga un Estat de la darrera categoria, hauran de votar a favor

de l'admissió els dos terços de l'Assemblea.

Tot membre de la Societat de les Nacions pot retirar-se d'aquesta avisant amb dos anys d'anticipació sota la condició d'haver complert al moment de la separació tots els seus compromisos internacionals.

Com està organitzada Tres són els òrgans de la Societat de les Nacions: l'Assemblea, el Consell i el secretariat permanent.

L'Assemblea es compon dels representants dels membres de la Societat. Cada Estat no pot tenir a l'Assemblea més de tres representants i sols disposa d'un vot.

El Consell es compon dels representants dels Estats Units, de l'Imperi britànic, de la França, de la Itàlia i del Japó, i de representants d'altres quatre potències de la Lliga. D'aquests nou membres, en corresponen, doncs, cinc a les grans potències aliades i associades, d'una manera fixa. Els altres quatre són elegits temporalment per l'Assemblea. Per la primera vegada, un d'aquests quatre llocs ha estat adjudicat a Espanya. Amb l'aprobació de l'Assemblea, el Consell pot decidir augmentar el nombre de les seves dues categories de representants.

El Consell s'ha de reunir almenys una vegada cada any.

Quan es discuteixi al Consell una qüestió que afecti a un membre de la Lliga que no hi estigui representat, hom l'invitarà a enviar-hi un representant.

Cada Estat representat al Consell només hi tindrà un representant i un vot. Fora dels casos indicats al mateix pacte, les decisions de l'Assemblea i del Consell han d'ésser preses per unanimitat.

El secretariat permanent es compon d'un secretari general, i dels secretaris i personal que calgui.

Ha estat elegida la ciutat de Ginebra com a domicili de la Lliga. Les reunions de l'Assemblea i del Consell poden celebrar-se en altres llocs.

Com funciona Per a assolir la seva finalitat, la Lliga de les Nacions es val dels mitjans i procediments que anirem indicant.

Limitació dels armaments. El Consell formularà els plans de reducció per als Estats

membres de la Lliga, plans que seran sotmesos als Governos respectius, i un cop adoptats no podran ésser sobrepassats sense el consentiment del Consell. Cada deu anys almenys caldrà procedir a un nou examen dels programes d'armament de cada Estat. Demés, el Consell vigilarà la fabricació de municions i de material de guerra.

Els Estats de la Lliga es garanteixen mútuament la integritat del llur territori contra tota agressió exterior.

En cas de guerra o menaça de guerra, afecti o no a algun Estat de la Lliga, el secretari general convocarà immediatament el Consell, si així ho demana algun membre de la Societat.

Tot membre de la Societat té dret de cridar l'atenció de l'Assemblea o del Consell sobre tota circumstància susceptible d'afectar les relacions internacionals o de torbar la pau.

Convenen els membres de la Societat que si es produeix entre ells una diferència susceptible de portar a una ruptura, la sotmetran al procediment de l'arbitratge, o bé a l'examen del Consell.

El Consell queda encarregat de preparar un projecte de Tribunal permanent de justícia internacional.

Si un membre de la Societat recorre a la guerra contràriament a les disposicions del pacte, hom el considera *ipso facto* com si hagués comés un acte de guerra contra els altres membres, que romperan immediatament amb aquell tota mena de relacions comercials, financeres i personals. En aquest cas, el Consell recomanarà als Estats de la Lliga que aportin els efectius militars i navals necessaris per a constitució de les forces destinades a fer respectar els compromisos de la Societat.

En cas de conflicte entre Estats, del qual un solament sigui membre de la Societat, els altres seran invitats a sotmetre's a les obligacions de l'Estatut, per als fins de l'arranjament del conflicte. L'Estat que s'hi negui i recorri a la guerra contra un membre de la Societat, serà considerat en estat de guerra amb aquesta.

L'Estatut declara compatibles amb el pacte de la Societat de les Nacions diversos compromisos internacionals, tals com els tractats d'arbitratge i les intel·ligències regionals, com la doctrina de Monroe.

Els membres de la Societat es comprometen a esforçar-se per a assegurar i mantenir con-

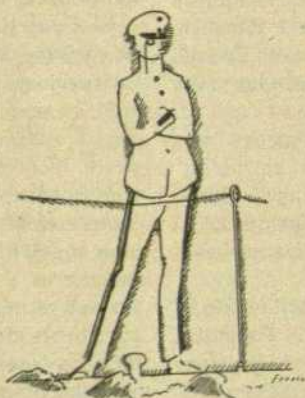
dicions de treball equitatives i humanes per a els homes, les dones i les criatures, i a assegurar un tracte equitatiu a les poblacions indígenes que els estiguin sotmeses.

Els mandats Es disposa que les colònies i territoris que a conseqüència de la guerra han quedat fora de la sobirania dels Estats que els governaven i que estiguin habitats per pobles no capaços encara de governar-se per si mateixos, seran posats sota la tutela de Estats que reuneixin les condicions degudes, els quals obraran com a mandatariis de la Lliga de les Nacions. Certs països que pertanyien a l'Imperi otomà seran posats també provisionalment sota tutela, divent ésser pressa en consideració la

llur preferència respecte a l'Estat que ha d'obtenir de la Lliga el mandat corresponent. Cada mandatari ha de presentar al Consell un report anual relatiu als territoris de què estigui encarregat.

Queda resumit, en ses grans línies i en ses disposicions principals, l'Estatut de la Societat de les Nacions. Malgrat dels obstacles amb què aquesta xoca, cal veure què molt aviat serà una venturosa realitat. Hom ha dit, amb raó, que el món ha de triar, en el moment actual, entre la Societat de les Nacions i la anarquia.

LLORENÇ MONTORIOL

LA PRO- MESA DE LA NEU

DOTZE graus sota zero! El fred era veritablement fora mida i la neu havia sitià el nostre heroi en el poblet pireneic de Vuit-cases, lluny de tota comunicació amb la resta del món. ¡Ja el pagava car, el pobre Jordi, aquell romanticisme d'abandonar la dolça Barcelona per tastar les emocions d'un nadal pireneic, ell, que no tenia res d'excursionista i cap altre turisme no coneixia que el de volar a cent per hora en un auto nou model, per carreteres desconegudes! ¡Tan bé que hi deuria estar en aquells moments, assegut en les poltrones de club, temperat per la tebior dels radiadors, assaborint a petites glopades el cafè i el kummel, entre la fumera blava d'un bon cigar!

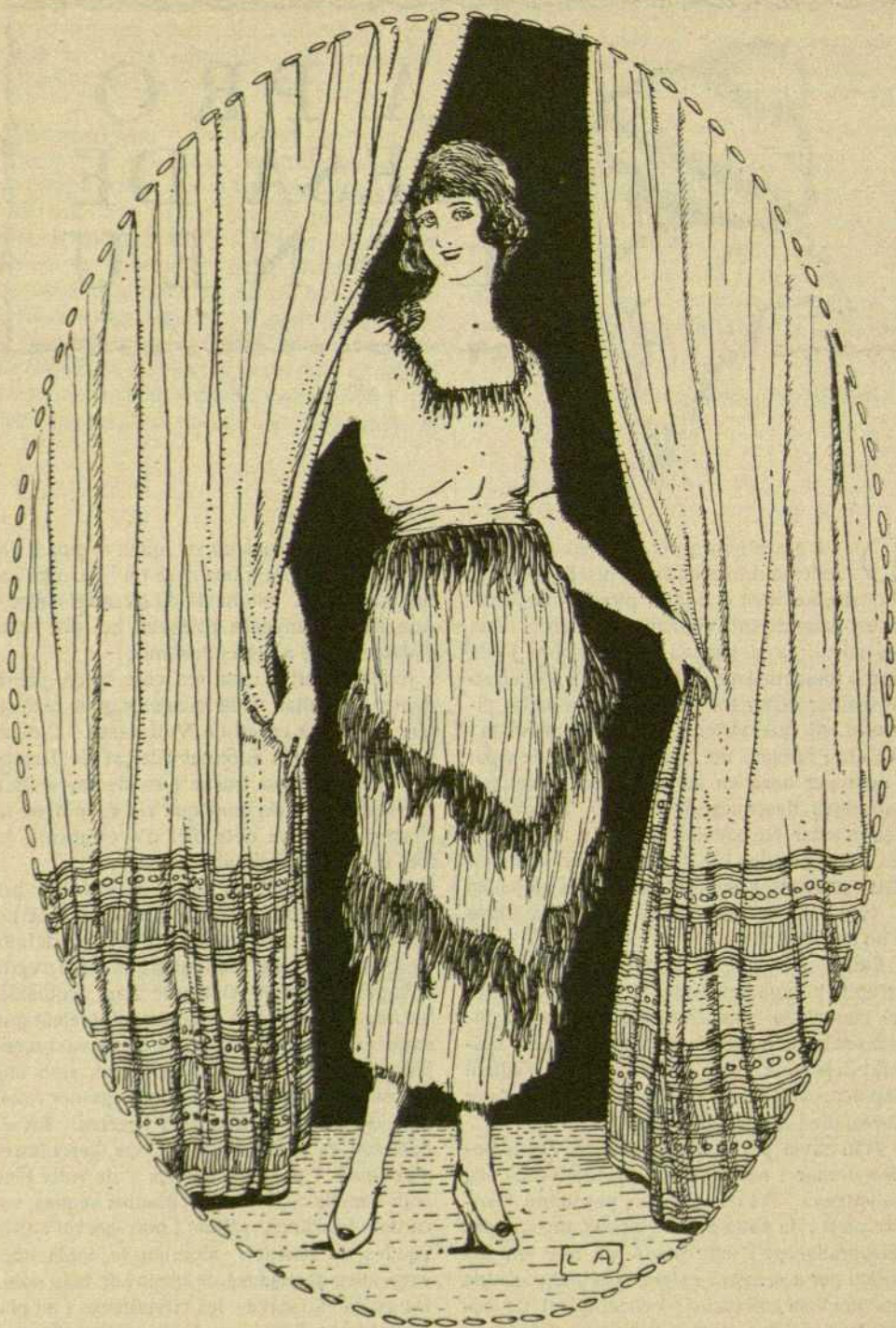
Exilat del món, a Vuit-cases! Casalots arrupits porugament sota el pes d'una gruixa de neu d'una espesor fantàstica, carrers intransitables, portes barrades, tempesta baixant dels cims, i cap mitjà de sortir d'aquell sepulcre vivent! I el seu exil podia durar hores, dies, setmanes, potser...

N'hi havia per a desesperar-se. ¿On podria dormir i menjar entre muntanyencs mig salvatges? Preveia com un pesombre terrible un jaç de palla on es glaçaria, unes sopes desagradables i mal olents, ell que era tan difícil per a menjar i exigia en la taula una tan escrupulosa correcció! I encara sort de poder trobar el jaç i la mica de minestra primitiva...

Va respirar només un xic quan el guia li va dir que el portaria a una casa on el cuidarien *com un senyor*. No havia dit *a casa el metge*? Aquells muntanyencs parlaven tan poc i tan malament que a penas l'entenia.

Exteriorment ja casa era com totes, plena de neu tota ella. Una mica més gran, això sí, que les altres cases de Vuit-cases. Cobert per unes mantes enormes i calçat de ferrats esclops, el guia va trucar i va deixar a dins el pobre Jordi més mort que viu davant de la trista perspectiva dels dies d'avoriment i de fred que l'esperaven allí.

Però tot seguit va sentir-se envoltat per una tèbia dolçor i es va trobar en un interior estranyament confortable, on tots els detalls de bon gust i de modernitat hi eren regits com per un esperit selecte de dona exquisida. Va fregar-se els ulls violentament, creient que estava somiant. Es trobava en un vast menjador decorat amb talles de roure, amb una xemeneia on cremava un foc alegrador rodejada de poltrones amples i severes. En els relleixos es veien reproduccions d'escultures clàssiques i pots de faiança i de vidre blau amb ramells copiosos de plantes seques, escardots i carlines, velluts i boix-grèvol i altes agulles de basilisc. Cobrien la taula unes estovalles damejades de blanc i de blau sobre les quals esclataven les cristalleries i en plàteres blaves fumejava el primer plat d'un sopar disposat graciosament. A una altra habi-

Atreta per la presència inesperada de l'intrús, una joveneta bellíssima va aparèixer al menjador, venint del saló de música...

tació contigua es sentia un piano, i les notes límpides d'una arabesca de Debussy venien per l'aire tebi de les íntimes estances.

No era tot allò l'encantament d'una rondalla? En Jordi se sentia dominat com per la presència d'un somni feliç. Després, agra-dosament sorprès, va dir:

—Espero que excusarà la intromissió meva en la seva casa, senyor. El guia m'ha dut aquí creient, sens dubte, que en cap altra casa de Vuit-cases em podrien acollir. Em trobo situat per la neu, i tinc l'absoluta presició de fer nit en aquest poble. Me dic Jordi Castellar i tinc el gust d'oferir-li la meua casa de Barcelona, Passeig de Gràcia, 304, on em trobarà sempre a la seva disposició.—

El doctor va somriure i es va presentar ell també, mostrant-se encantat de rebre a casa seva l'hoste forçat. Atreta per la presència inesperada de l'intrús, una joveneta bellíssima va aparèixer al menjador, venint del saló de música. Vestia de fosc i duia els cabells nuats en una trena, uns cabells negres i cres-pats sobre un front d'íntacta blancura de neu on cremaven uns grans ulls intel·ligents i pre-gons. El doctor la va presentar, somrient sempre:

—La meua filla Anna Maria.

En Jordi va quedar enlluernat de la seva bellesa, estrenyent una mà perfectament modelada que va tremolar lleument dintre la seva. Anna Maria l'ajudà a despullar-se dels abrics i de les mantes que el cobrien, i varen posar-se a taula els tres una mica encongits per la mútua situació imprevista.

La conversa va ésser general i varen intimar tot seguit. Va saber que el pare era un afamat doctor de Barcelona, que vivia atent només a complir els capricis de la seva filla única on es lligava tot l'anhel de la seva vida. I la noia havia exigit una casa confortable en aquell recó de món entre muntanyes altes, entrevist un dia a l'atzar d'una excursió. I havia volgut, demés, tenir les sensacions d'uns dies d'hivern cru en aquelles soledats, per a esgranar les notes de Ravel i Debussy, els seus músics predilectes, sobre el silenci de l'estepa blanca i nua on arbres i cases desapareixien per donar lloc a una uniformitat terrible a catorze graus sota zero.

Després d'un bon sopar elegantment servit varen conversar deliciosament asseguts en les poltrones vora el foc alegrador. El doctor

es retirà molt aviat i ells dos es quedaren sols. En Jordi es sorprenia de la confiança que havia inspirat a aquell pare que el deixava sol vora la seva dolça filla, sense saber qui era. Però la cordialitat del sopar havia estat tan gran, que ja els hi semblava a tots conèixer-se de molts anys.

Aquella noia era extraordinàriament interessant. I com més la mirava, més bella la trobava; i la conversa esdevenia íntima sense que ni l'un ni l'altre se'n donessin compte. Això va durar fins que en un gran rellotge de caixa antic varen tocar, sonores i lentes, les campanades de les dues de la matinada. Havien parlat quatre hores llargues i els semblava que feia només que uns minuts. A fora queia la neu i la tempesta baixava dels cims. I entorn d'ells tot era blanc i nu i desert, i a dins de l'estança, vora el foc alegrador, les dues ànimes s'acostaven instintivament amb un desig d'unir-se ben a prop, de confiar-se secrets i de lligar-se les mans fredes.

Aquella nit ell va jeure en un gran llit tou i ben disposat en una cambra temperada. Es girava de l'una banda a l'altra de l'amplària de l'antic tàlem matrimonial, sense poder trobar la son. Tenia la sensació estranya de trobar-se foraster en una casa de gent que feia unes hores només que sabia que existien al món. Vora seu la noia bona i dolça, que ja coneixia més per aquella conversa a muntanya que no si l'hagués tractada dos anys a ciutat, devia dormir en el seu llit pur, potser també una mica inquieta de la presència de l'hoste inconegut que la neu d'aquell nadal li havia portat. Tenia els cabells negres; però, ben mirat, què hi feia? Sempre havia conegut, per maniàtica voluptat, només que dones rosses i ja li resultaven un xic fades. ¿Quantes vegades havia festejat? Quatre, sis, vuit, dotze vegades... i sempre amb dones rosses! I havia estat dues vegades a punt de casar-se i sempre amb rosses que l'embogien. I els cabells negres d'Anna Maria i els grans ulls negres en el rostre blanc i expressiu, eren massa bonics per a no fer-lo claudicar del seu estúpid prejudici d'interessar-se només que per les dones rosses.

L'endemà la neu continuava caient de la mateixa manera i la sortida pels ports es feia més impossible encara. Però a en Jordi això li va produir un moviment instintiu d'alegria. ¿S'hi trobava tan bé entre aquell pare i aque-

lla filla tan amables, tan mundans, tan educats com ell mateix! Tot aquell matí va parlar amb Anna Maria. Ja els dos coneixien tan bé els replecs de llurs ànimes un xic tortuosos, com si haguessin jugat de pefits sobre una mateixa falda. Aquella tarda, mirant el paisatge blanc, varen fer música. Ell li va confessar totes les vegades que havia cregut estimar. Ella li va dir la primera torbació d'amor que havia desvetllat el seu cor adolescent. La nit queia sobre la neu que els voltava, en la dolça tebior de les cambres. Aquella nit varen conversar també fins molt tard; i, en el moment de separar-se, ella va recolzar el cap als vidres del balcó i va dir:

— Encara neva!

I ell li va dir, prenent les seves mans trèmules:

— Millor! Dintre la neu que ens volta hi som nosaltres dos que ens anem estimant... I aquesta neu durarà molts dies!

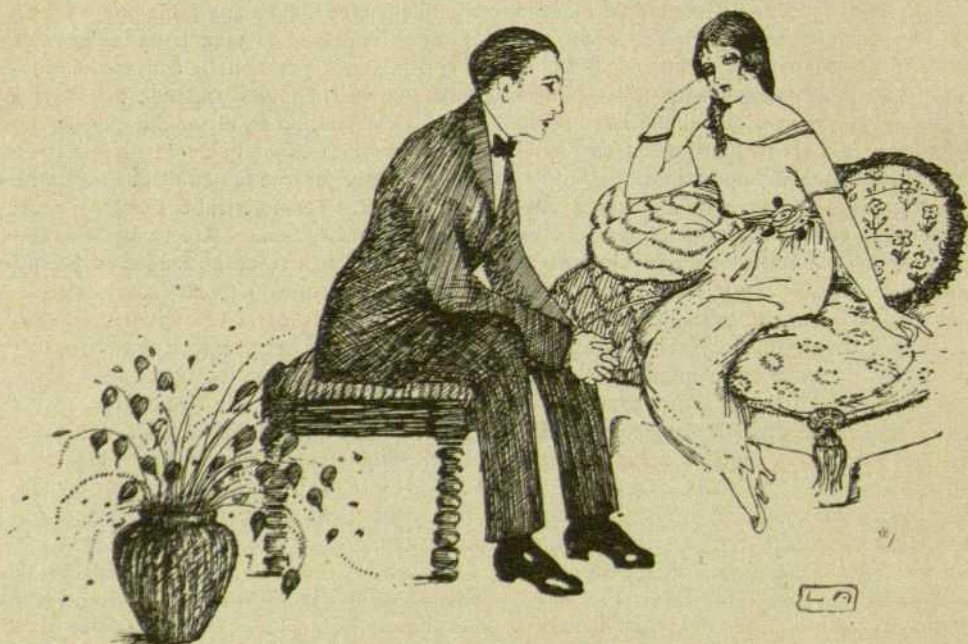
— Millor!...

L'endemà era Nadal i ell la va ajudar a fer els preparatius de la festa familiar. Precisament feia els anys per Nadal la meravellosa

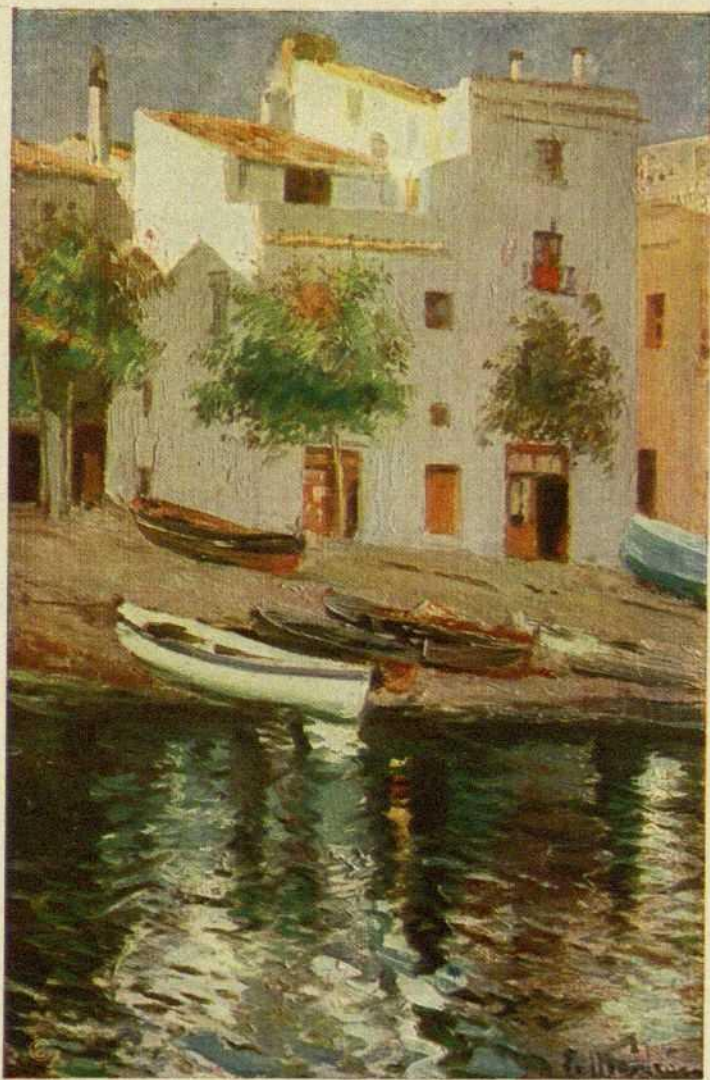
criatura i era precis celebrar també el seu natalici. Varen confeccionar els dos la tisana en un gran bocal de cristall tallat amb xampany, aigua Perrier, vi de Sauternes, cireres confitades i rodanxes de banana. En aquella casa no hi faltava res perquè el bon doctor sabia viure bé. Les serventes varen fer un pastell de mel i pasta fullada on s'havien disposat divuit candeles diminutes, una per cada any de vida d'Anna Maria. I ella va apagar les candeles amb una rialla, i es va menjar el pastell, i es va beure la tisana, i es va riure i es va dansar: naturalment ells dos sols i sense música, perquè, fora de l'Anna Maria, ningú de la casa tocava el piano.

L'endemà el temps va canviar. La tempestat era acabada i la neu minvava ràpidament. El cel s'aclaria i una primera ullada de sol va besar l'estepa blanca. I eixien els arbres i les cases de la uniformitat d'aquells dies i hi havia en el paisatge com un incert auguri primaveral.

Aquell dia sí, que Anna Maria estava trista, i el pobre Jordi contrariat contemplava amb ira aquella mudansa del temps i aixecava el

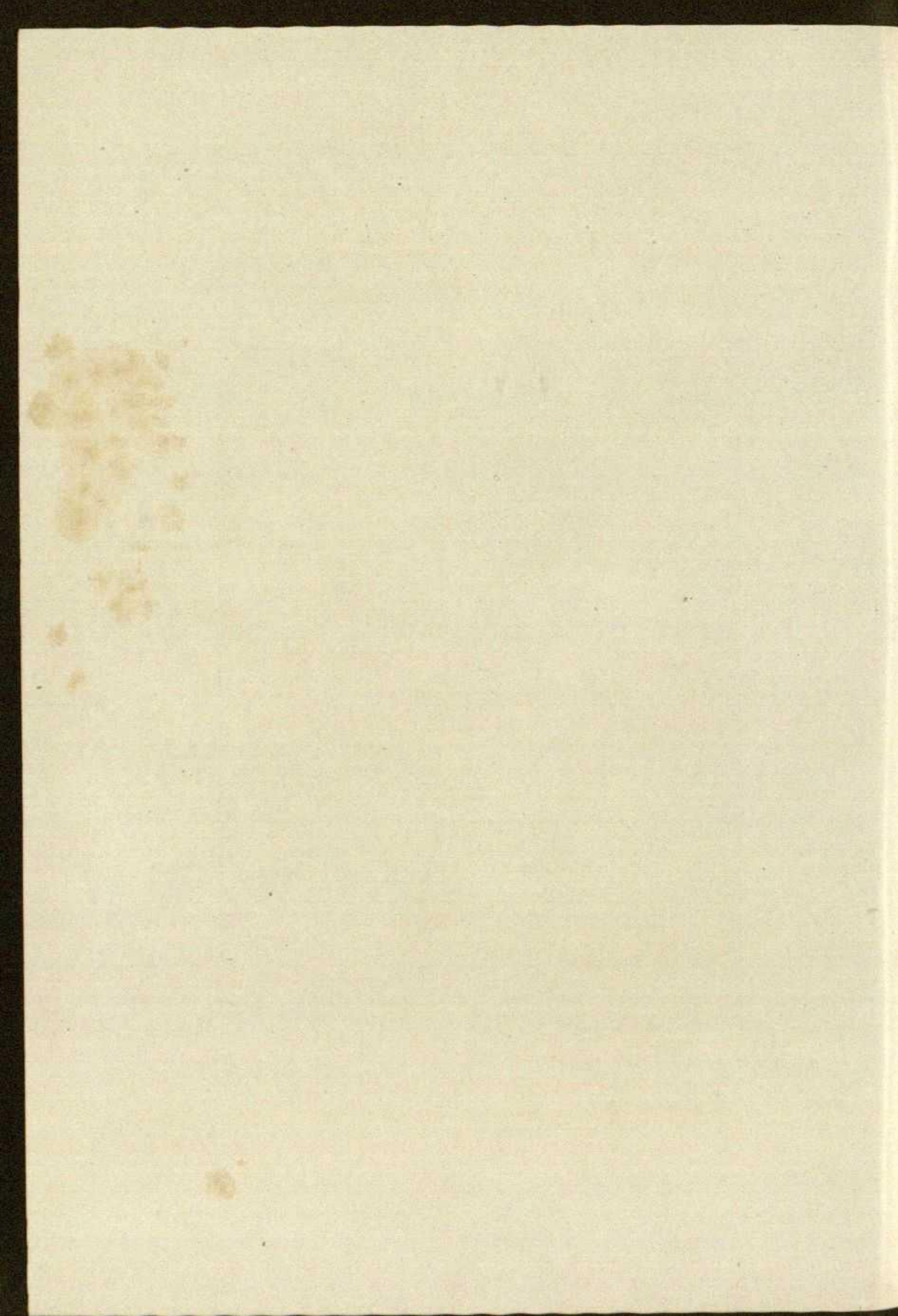
— Abans d'anar-me'n li heig de dir el meu secret, Anna Maria.

CADAQUÉS

MIGDIA

Pintura d'E. Meifren

puny contra el sol que tremolava sobre la neu. Els dos varen acollir de la manera més desagradable la presència del guia que li anunciava que els ports ja estaven oberts i que es podia marxar.

I ell li va dir amb les paraules tremoloses per l'emoció que sentia, el seu secret que no era ben bé secret. Ella tenia el front recolzat als vidres i mirava el sol en els arbres i en la blancor encara intacta de la neu.

— Abans d'anar-me'n li haig de dir el meu secret, Anna Maria. Potser la meva confessió li semblarà poc premeditada, però m'ha de prometre que creurà en la meua absoluta bona fe i que acceptarà la meua paraula com la paraula d'honor d'un cavaller. Jo l'estimo per a fer-la la meua esposa, i espero la seva resposta per a formalitzar tot seguit les nostres relacions.

Ella va apartar els seus grans ulls negres i intel·ligents del paisatge nevad i els va posar sobre la mirada suplicant del pobre Jordi. I la resposta la varen dir només que aquells grans ulls negres i dolços. Però els llavis varen dir també:

— Només que amb tres dies ja creu que m'estima?

— S'equivoca, no són tres dies: són moltes hores de converses íntimes, contínues, endevinant a cada nova paraula un replec de la seva ànima, descobrint a cada moment una nova perfecció. Si ens haguéssim conegut a Barcelona l'hauria vista un dia al teatre, entre el cercle de les seves amigues, i hauríem canviat una paraula indiferent, a l'atzar de la conversa general. Després, vuit dies més tard, l'hauria trobada al passeig celebrant l'encontre amb una salutació amable i un somriure. Al cap d'un mes ens hauríem trobat en societat i hauríem pogut dansar un xic, trobant-nos potser simpàtics l'un a l'altre. Al cap d'un altre mes hauríem pres el te junts en alguna casa i hauria pogut ésser que la conversa esdevingués una mica íntima, si ens haguéssim pogut isolat entre el brogit del saló. Al cap d'un any hauria estat admès a casa seva i al cap d'un altre any hauríem comprès que ens estimàvem, i un altre any des-

prés hauríem formalitzat les nostres relacions, encara no ben segurs dels nostres sentiments, amb una mica de secret en cadascú. Ara no: ara ja veu com els nostres dies a muntanya valen per més de tres anys de coneixença a Barcelona!

Els ulls i els llavis varen respondre d'una manera satisfactòria. Va estrènyer efusiu la mà del doctor complaent que havia tingut la bondat exquisida de deixar-los aquells tres dies en la més completa llibertat que havien aprofitat tan bé. Ben aviat, demés, pare i filla deixarien la muntanya amb els ulls plens de la llum diàfana del paisatge blanc. El guia s'esperava, no comprenent com en aquells dies el ciutadà hi hagués deixat unes arrels tan pregones entre la gent d'aquella casa.

Ella el va despedir des de vora el piano, amb el front recolzat als cristalls i agitant les seves belles mans àgils i nervioses. El sol l'enlluernava sobre la blancor de la neu i els ulls eren una mica closos, i sota els arcs de les pestanyes negres s'endevinava només la nina obscura, tremolant en mirar. I ell se'n va endur la visió d'aquells ulls closos i d'aquelles mans que el despedien entre la intacta blancura del paisatge nevad.

Varen trobar-se després a Barcelona els dos, i, al cap de poc, ràpidament, la cerimònia pública de les noces els lligava a la núvia blanca, que tot just aquell dia es vestia de llarg, i al jove intrús de les muntanyes llunyanes. Cada any, al cor de l'hivern, anirien a la casa solitària a viure exilats per la neu tres dies, i a menjar el pastell que cada any per Nadal tindria una nova llumeneta trèmula, i a beure la tisana en el gran bocal de cristall tallat, i a esgranar les notes de Ravel i Debussy sobre la puresa de la neu no maculada encara. I viurien junts com aquells tres dies que valien per tres anys de relacions espaiades, i entre la freda blancor hi serien ells dos estimant-se, amb la tempestat que baixaria dels cims i l'espessa gruixa que pesaria sobre els teulats.

I el foc que hi havia encès la promesa de la neu no s'apagaria mai en la llar jolosa.

J. MASSÓ VENTÓS

EL PRIMER CENS DEL MÓN

VA FER-SE QUAN LA

VINGUDA DE JESUCRIST

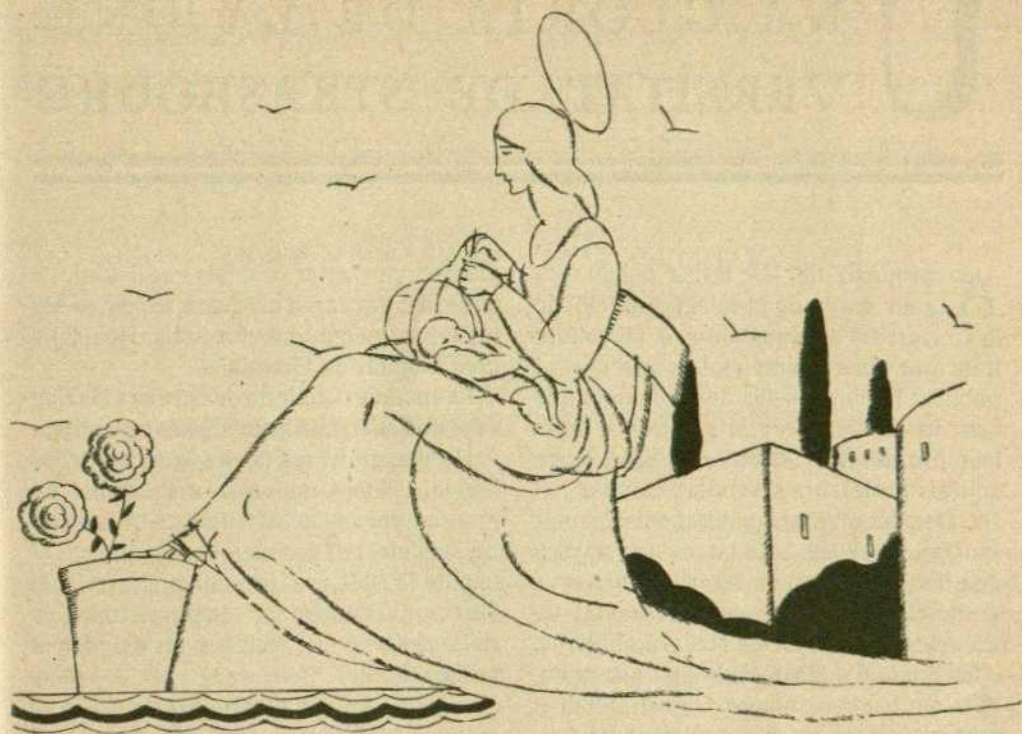
PER aquells dies veu's aquí que havia sortit un edicte de Cèsar August perquè es fes el cens de tot el món. Llavors d'aquest primer cens, Cirini era governador de la Liria. I cadascú al seu poble, tothom feia cap a empadronar-se. Així és que Josep, de la Galilea, del poble de Nazaret, va pujar-se'n a la Judea, el poble de David, que en diuen Betlem (ell era de la casa i de la família de David), a empadronar-se ell i Maria, sa esposa, que portava fruit d'entranyes.»

Això són paraules de l'Evangeli de Sant Lluc parlant del primer cens que es féu al món, el qual s'escaigué quan el naixement de Jesús. Però aquest primer cens, ¿va arribar a fer-se? L'únic document històric és el citat, i, encara que l'Evangeli diu que havia sigut ordenat per Cèsar August i que Josep i Maria, del poble de Nazaret, van pujar-se'n a la Judea, no diu pas que el cens hagués tingut acompliment. I realment hi ha motiu de dubte en aquest sentit, tant més quan essent aquesta la primera vegada que es feia un cens general, forçosament deuria haver suscitat forta impressió, i no n'ha pervingut fins a nosaltres cap rastre. Demés, ¿era, això, jurídicament possible? Ningú podia ésser censat fora del seu poble; de manera que un espanyol que es trobés a la Liria, o un egipcià que es trobés a la Gàl·lia, ¿haviem d'empendre l'enorme viatge per a

obeir el decret? Sembla molt fort, això.

Però veu's aquí que el professor Hans Reichel, referint-se a una publicació d'un jurista de Basilea sobre uns papirus descoberts a l'Egipte, escriu a la *Neue Zürcher Zeitung*, que el cens de què es parla en l'Evangeli citat, troba la seva exacta comparació en una periòdica operació ordenada a Roma per a fins tributaris. Resulta del papirus trobat a l'Egipte datat l'any 104 de Jesucrist, l'ordre al prefecte d'Alexandria, Caius Maximo, perquè disposi que tots els ciutadans que demorin fora del propi districte facin cap el lloc d'origen llur per al cens econòmic, i obligui als pagesos a fer les feines dels camps. En un altre papirus de l'any 215 de Jesucrist, l'emperador Caracalla dona disposicions al prefecte d'Alexandria perquè tots els habitants provinents del camp, deixin la ciutat i reprenguin els treballs de la terra, exceptuant els mercaders de porcs, els mariners, els pelegrins al temple de Serapis i alguns altres.

Aquestes dues disposicions, més que per a fer un cens, semblen dirigides a buidar les ciutats, però no demostren menys que als romans no els feia pas molta peresa el remoure els pobles d'ací d'allà, ço que fa creure que el primer cens general de ciutadans que es va fer al món va fer-se positivament fa mil nou cents dinou anys.

La Mare de Déu

LA MARE DE DÉU COSIA
EN EL PORTAL DE L'HORTET:
TENIA EL BON JESUSET
DINS SA FALDA QUI DORMIA

DE LA LLUM DEL FILL DE DÉU
LA ROBETA PREN ALBURA.
MAI TAN BLANCA NI TAN PURA
FOU DEL LIBAN L'ALTANÉU.

DINS UN PÈLAG DE DOLÇOR
LA MARE ADORA CORPRESA;
MÉS JA LA FEINA HA REPRESA,
SON PIT BATEGANT D'AMOR.

A CADA PUNT QUE DONAVA
RESPON UN BATEC MÉS VIU:
D'ADORMIDET LI SOMRIU
L'INFANTÓ QUI SOMIAVA.

PER DINS L'HORTET CASOLÀ
L'AURA DOLÇA QUE HI REVOLA
PORTA SENTOR DE VIOLA
I D'ESPRÍGOL BOSQUETÀ.

COM L'INFANT ÉS ADORMIT
TÉ LA GALTA MÉS VERMELLA.
...AL SOL, RONDAVA UNA ABELLA
L'OR D'UN VIOLER FLORIT.

LA MARE DE DÉU COSIA
EN EL PORTAL DE L'HORTET;
TENIA EL BON JESUSET
DINS SA FALDA QUI DORMIA...

MARIA ANTÒNIA SALVÀ

UNA GLORIA DE LA UNIVERSITAT DE STRASBOURG

A propòsit de les festes celebrades amb motiu de la reincorporació de la Universitat de Strasbourg a la cultura francesa, s'han contat moltes anècdotes i publicat llargues llistes de professors que han donat dies de glòria a França i que han propulsat el saber mundial. Entre aquests professors s'ha citat el nom del Dr. Domènec Villars, natural del Champ-saur, qui ocupat a l'edat de set anys a guardar un ramat, va ésser fins a la seva mort, el 1891, degà de la Facultat de Ciències, un bon metge i un gran botànic.

Es conta d'aquest M. Villars una anècdota molt saborosa que demostra com el no tenir peresa en el compliment del deure i l'amor a l'ofici és origen, en ocasions, d'actes de gran transcendència per a l'esdevenidor.

La vida del Dr. Villars és tan brillant com senzilla. Havent-se adonat el rector del seu poble que el petit rabadà era un noieta d'intel·ligència molt desperta, es va aplicar a ensenyar-li un xic de llatí i altre mica de botànica a la que el bon sacerdot era aficionat; i veu's aquí que el petit se'n va aprofitar tant i féu en aquests estudis progressos tan extraordinaris, que l'amable mestre quan no va tenir res més per a ensenyar-li el va fer ingressar a ses costes al Liceu de Grenoble, en el qual va demostrar unes tan extraordinàries disposicions per a les ciències naturals, que en el mínim de temps va conquerir els graus i títols de la carrera. I veu's-lo aquí ben jove encara fet tot un metge i un botànic diplomata.

Llavors va obrir un curs de botànica a la mateixa vila, va crear-hi un jardí de

plantes, va escriure tractats que li donaren autoritat; i al cap d'un quant temps va ser nomenat metge director dels Hospitals civil i militar de Grenoble.

És en aquest període de la seva vida que es situa l'anècdota a que ens havem referit:

Un dia, en temps de les guerres napoleòniques, van ingressar a l'hospital un gran nombre de soldats ferits. A la visita de l'endemà, el germà Johanès que era el cap de la sala, va presentar els ferits al Director, resumint en quelques mots la naturalesa de la ferida i el tractament adoptat.

—Us en descuideu un—diu de sobte el metge al germà que acaba de passar pel davant d'un llit sense presentar-li el malalt.

—No hi ha res a fer—diu el germà.—Aquí no hi cal cap metge; amb un confessor n'hi ha prou!

—Vegem-lo.

I el Dr. Villars s'acostà al ferit que el germà havia condemnat en sis mots. L'examinà llargament, amb detenció...

—Que se'l porti immediatament a la sala d'operacions.

Sis setmanes mes tard, el soldat, completament curat, tornava a les files victorioses del general Bonapart.

Aquest soldat es deia Bernadotte!

Si el Dr. Domènec Villars hagués escoltat al germà Johanès, la Suècia hauria perdut abans de tenir-lo el millor de sos reis. Es un dir dels historiadors, que mai la Suècia fou més feliç que durant els vint-i-cinc anys que hi regnà el mariscal Bernadotte, sots el nom de Carles XIV.

D. TOT

EL SALVAMENT DELS VAIXELLS ENFONSATS DURANT LA GUERRA

TRENTA CINC MIL MILIONS AL FONS DEL MAR

ANGLATERRA, abans de la guerra, havia creat un servei i un material de salvament que tenia per objecte arrencar del fons del mar les riqueses perdudes en els naufragis. Les estadístiques angleses donaven un promedi de 225 milions anyals de pèrdues per accidents marítims, i d'aquestes pèrdues les diverses Companyies de salvament, admirablement organitzades i equipades, en recobraven una bona part.

Donat l'èxit d'aquestes empreses, l'Almirallat anglès instituí un cos especial (Secció de Salvament), els treballs del qual han assolit considerables èxits. La secció de salvament ha recobrat en no gaire temps, relativament, 450 vaixells, que representen la suma de 750 milions de francs.

Però, ¿podran salvar-se els 15 milions de tones enfonsades des de l'any 1914 i que en conjunt representen uns 35,000 milions de francs? Pels resultats més amunt apuntats hom té dret a ésser optimista. Altrament, l'esperança de poder salvar la majoria dels vaixells perduts durant la guerra, es funda que gairebé tots foren atacats, per mines o torpedes en indrets la profunditat dels quals poques vegades excedeix de cent metres, cosa que s'explica perfectament tenint en compte que les mines no es poden posar en llocs de molta profunditat i que els submarins que sotjaven la ruta dels transports, general-

ment ho feien a la proximitat dels ports on la caça era segura i abundosa.

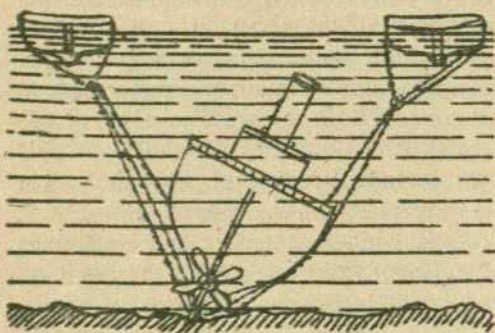
De primer antuvi, sembla que el cost de l'operació de salvament ha de sobrepujar la valor del vaixell que es vol extreure; però cal fer esment que, encara que la major part de la càrrega d'aquests vaixells consistís en productes alimenticis, perduts absolutament, resten al fons de l'aigua quantitats enormes de ferro, aram, acer, cautxú, i altres materials que resisteixen llargament l'acció de l'aigua marina i que avui representen una valor extraordinària.

Ultra aquestes raons, n'hi ha una altra de molt poderosa, que avui el Govern francès no impideix que es faci pública, i és que alguns dels vaixells enfonsats portaven les bodegues carregades de llengots i barres d'or que els aliats trametien a Amèrica, quan encara era neutral, per a sostenir-hi llur crèdit. Aquest or, segons es diu, val prop d'un miler de milions.

Aquestes pesqueres colossals es practiquen seguint diversos sistemes; un dels més vells, el clàssic, és el que es val de la mateixa força de l'aigua per a fer pujar la desferra a la superfície. El procediment és tan senzill com enginyós, però fa necessària la intervenció d'unes quantes parelles de barcases. Es porten aquestes barcases-pontons al bell damunt del vaixell enfonsat; se les amarra al casc que jau al fons amb fortes cadenes que

es deixen ben tivants aprofitant la marea baixa. Quan la mar puja, les barcasses, retingudes per les cadenes que les subjecten com poderoses àncores, es mantenen fixes, resistint l'impuls del corrent i van calant fins que la pressió de l'aigua és prou poderosa per a desclavar el vaixell del fons. Aleshores hom remolca les barcasses, que serveixen el vaixell en suspensió, a indrets de menor fondària, i quan el vaixell toca el fons altra vegada, es torna a repetir la maniobra, fins que el vaixell puja a la superfície del lloc on ha d'ésser apariat.

Aquest procediment, però, avui ja no és gaire usat; el que actualment s'enduu

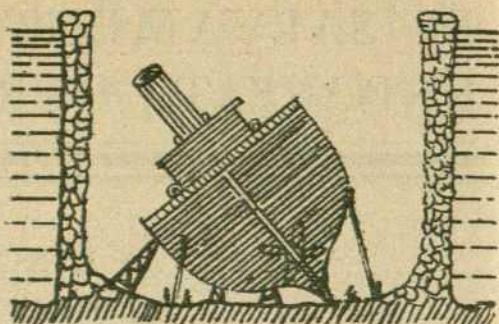

Primitiu procediment per a salvar els vaixells enfonsats

la preferència és el de preses preconitzat pels enginyers nàutics i utilitzat pels americans particularment.

Per a usar aquest procediment cal, primer de tot, construir al voltant del vaixell que es vol salvar, un clos d'obra; un cop llest el clos, s'extreu l'aigua del compartiment així format, fins que el vaixell resta en sec, la qual cosa permet que els operaris puguin tancar els esvorancs del casc en la mateixa comoditat que ho farien al dic sec. Quan el vaixell es troba en condicions de surar, es tiren a terra els murs que el rodeigen i l'aigua mateixa aixeca el vaixell.

Aquests procediments són molt simples pel que toca a llur principi, i encara que donin resultats molt satisfactoris darrera-

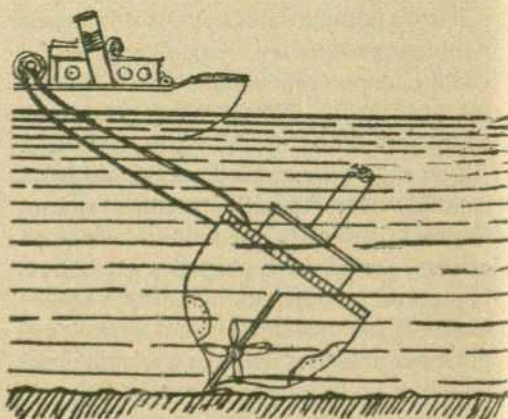

Altres procediments usats pels americans.

ment han estat substituïts, en algunes ocasions, per un altre procediment més científic i que, malgrat d'exigir un material exprés i una tècnica molt afïnada, sembla que es va generalitzant ràpidament.

Aquest sistema es basa en l'ús de l'aire comprimit, i, entre altres, té l'avantatge d'ésser aplicable a grans profunditats.

En aquest, com en els altres sistemes, el primer que cal fer és tancar les vies d'aigua obertes al casc del vaixell enfonsat. D'aquesta feina se n'encarreguen els bussos si la profunditat no excedeix de 50 metres, puix que la pressió que implica aquesta fondària és la màxima que poden resistir els escafandres. Un cop s'han tancat les obertures, es treu l'aigua de les bodegues mitjançant aire comprimit que

Altres sistemes de salvament basats en l'ús de l'aire comprimit

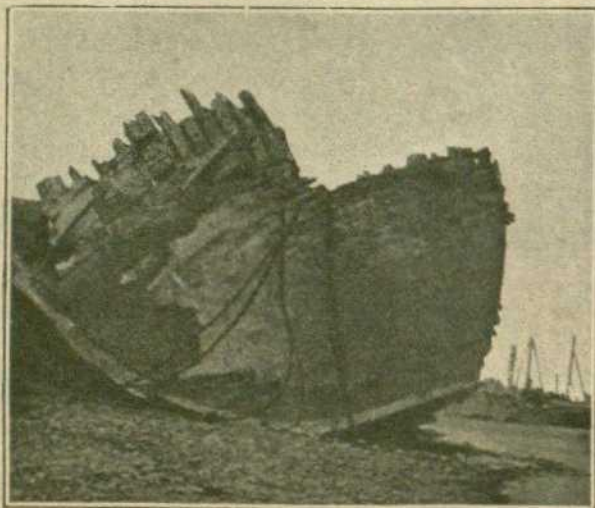
s'hi envia per uns tubs flexibles fixats al casc. Quan les bodegues són buides, en virtut del principi d'Arquimedes, la pressió de baix a dalt de l'aigua, obrant sobre tot el volum del casc, fa pujar a flor d'aigua el vaixell prèviament buidat. Aquest procediment usat amb preferència pels anglesos, és d'una potència extraordinària i permet pescar vaixells de gran tonelatge.

L'eficàcia d'aquest sistema rau en el treball d'una bomba de gran potència que funciona elèctricament, igual a fora que dintre l'aigua.

Si el principi científic en què es basen aquestes operacions és molt senzill,

Un bus inspeccionant les restes d'un vaixell torpedinat

Un vaixell salvat, esperant ésser desfet per a l'aprofitament dels materials servibles

el treball que implica llur realització és molt considerable. No fa gaire que calgueren catorze setmanes de treball assidu per a treure un vaixell; val a dir, però, que com que el seu preu era de 75 milions, el resultat compensa amb escreix l'enorme esforç realitzat.

L'èxit reiterat de les provatures fetes en aquest sentit, i la relativa facilitat amb què es realitzen, no són motius suficients, per desgràcia, perquè hom pugui creure que pugui ésser recobrat tot el tonelatge perdut durant la guerra; els vaixells que foren enfonsats a llocs de més de cent metres de profunditat, difícilment, mai més ningú els tor-

narà a veure navegant damunt de l'aigua. No obstant, prop d'un miler de milions del material perdut ja ha estat recobrat, i això mentre duraven els perills de la guerra. Avui que els països marítims estan ja afranquits de les greus preocupacions de la guerra, serà tasca relativament ben fàcil l'organitzar extensament i amb mètode el salvament de tant de valuosos materials.

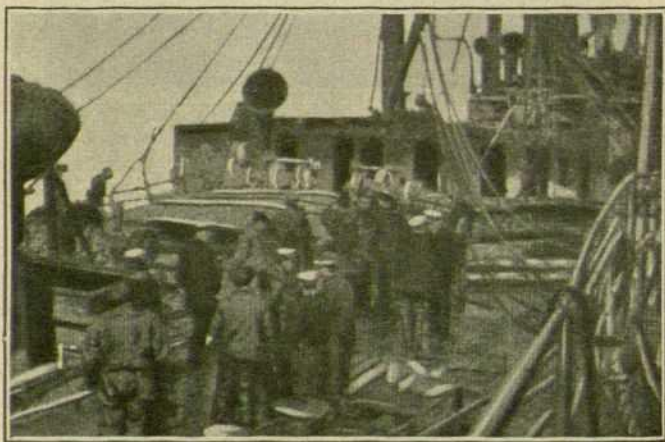
Els Estats des d'ara es dedicaran febrilment a arrencar els tresors enterrats al fons del mar, i els homes seran testimonis de pesqueres monstruoses i qui sap si finalment reeixiran temptatives que de

molt temps es donaven per definitivament fracassades.

Dels 700 milions, en or, que portava la flota espanyola perduda a la badia de Vigo, amb prou feines se n'han extret 110 milions. Els que resten ¿dormiran encara molt de temps sota la verda transparència de les aigües marines?

La incessant perfecció dels enginys i les formidables col·laboracions que l'home avui sap obtenir de les forces de la naturalesa, han fet possible l'èxit d'aventures que abans sols tenien solució en el camp de la fantasia. Aquest tresor és per a qui el vulgui: cal només hissàr-lo.

XITXOL

Preparant-se per als treballs de salvament

LA LLEGENDA DE SANT RINFRID

VORA de les boscuries d'Arden, a Anglaterra, hi havia un indret que, voltat per les tortes del riu Avon, feia gairebé una illa. Allí s'aparegueren a un porqueret la Mare de Déu i dues cèliques donzelles, expandint flaire de roses. I el Sant bisbe Edrin hi va fer bastir una bella església, servida per monjos, que a tota hora diguessin les lloances de la Reina dolcíssima, les quals no tenen fi.

Passaren tres segles i mig, i vingué la Mort Grogia, que era una pesta que deixava les ciutats sense gent, i els carrers plens d'herba, i portava els corbs a les mateixes sales dels palaus, i feia anar d'esma els navilis per la mar, essent-ne morta gairebé tota la marineria. I hi havia un cavaller que es deia Rinfrid, no pas lluny lluny d'aquell monestir d'a la vora del riu Avon; i aquest cavaller era home de mala vida, i cruel, amb l'ànima tempestejada per tot mal desig. I caigué malalt de la Mort Grogia, i no hi hagué al seu voltant ningú de la parentela, de les seves companyies, ni del servei, que li fes costat. Sos ulls s'enfondien a les conques, son cos feia fetor. Però a la tercera nit de la seva malaltia un Infant es mostrà dins la seva cambra i li digué:

— Rinfrid, ara pots veure que totes les coses que l'home desitja se li fonen a les mans; i tots els béns de la terra tenen cosa del vent i el fum i la boirina. Però no moriràs aquesta nit. La vigoria et serà retornada demà al matí i aniràs al Monastir i contaràs a l'Abat això que t'ha esdevingut, i t'estatjaràs al Monastir, i al cap d'una estona petita, petita, faràs un viatge, i al cap d'una altra estona petita, petita, vindràs cap a Mi.

L'endemà al matí, Rinfrid va aixecar-se del

llit amb una estranya vigoria, però les coses del món ja no li semblaven així com abans havien estat, i no va recordar-se més del vi, ni de la guerra, ni de la disbauxa; i pel camí del Monastir ell diria, talment, que fins aleshores no s'havia adonat mai de la puresa que hi ha en el càntic dels ocells i de la benignitat que hi ha en el murmur de les fulles.

En arribar al Monastir contà a l'Abat l'història de la seva mala vida, i la seva malura, i aquelles coses que li havia dit l'Infant. I va afegir-hi: — Dona'm eixopluc per una estoneta, curta, curta; potser només serà que per aquesta nit.

Però vingué un altre dia, i un altre més, i un altre més. I Rinfrid es va posar a novici, i al cap de l'any va fer els vots. I com que ja no tenia cap pensament de coses de la terra, la caixa de morts parada al seu davant per la cerimònia dels vots no li va fer temença, i els monjos que cantaven les absoltes no van pas aconseguir que s'entelessin sos ulls, i les estidores que li tallaven la cabellera no li van fer cap esgarripança, i l'aspre vestit de monjo no el va fer pensar en altra cosa que en el dolç esplai de trobar-se del tot a les mans de Déu.

— Ara sí — pensava — que el temps del meu viatge s'acosta.

Però va passar un any, i un altre més, i un altre més, i no en rebia advertiment. No es queixava, no rondinava, però la llargada de l'espera li feia els dies tristos i de mal acabar. El dimoni el temptava, dient-li a cau d'orella:

— Allò va ésser un deliri de la mateixa malura. ¿Perquè consumes la teva vida dins aquestes parets que t'empresonen? Et creies que t'havien promès un viatge, i no fas sinó

... i Rinfrid anava decantant-se cap endavant, sota el felx dels anys que havia viscut, i sa mirada es tornava estranyament clara, i son rostre era solcat i quan parlava de Déu, el cos, enfeblit, li tremolava.

estar-te aquí dins, mort a tota cosa, com la pedra que el vailet ha tirat dins el pou.

Però Rinfrid pregava, i l'encens de la seva oració feia que s'esvaïssin aquelles paraules dites a cau d'orella, abans que li emmatzinessin l'esperit.

I els anys van anar passant, i passant.

Un dia que les temptacions havien estat més greus, Rinfrid agenollat, comensava de sentir temor de caure en la desesperança. I vet aquí que al cap d'una estona, aixecant els ulls, per a veure d'on venia una dolça flaire que el retornava, trobà que l'Infant era al davant seu, mirant-lo amb ulls on hi havia un trist i dolcíssim retret.

—¿No pogueres tenir una estoneta de paciència?— va demanar-li.

—Una estoneta!— exclamà Rinfrid;— han

passat dotze, tretze anyades que no s'acabaven mai, i això és una estoneta?

Però l'Infant va respondre:

—Lletja cosa, cosa de mal ésser és la impaciència davant els designaments de Déu. Per a Déu un dia és com mil anys i mil anys com un dia.

I Rinfrid no sapigué què cosa respondre, i mentre estava en aquell aturament, l'Infant començà d'esvair-se.

—No te'n vagis, no te'n vagis encara— va cridar;— otorgue'm, si més no, una cosa: que torni a veure't quan vingui l'hora de la desolació, i jo tingui més necessitat de Tu.

L'Infant va somriure i va respondre:

—Tanmateix; em veuràs.

I la visió desaparegué, però la flaire romanqué dins la cel·la qui sap el temps.

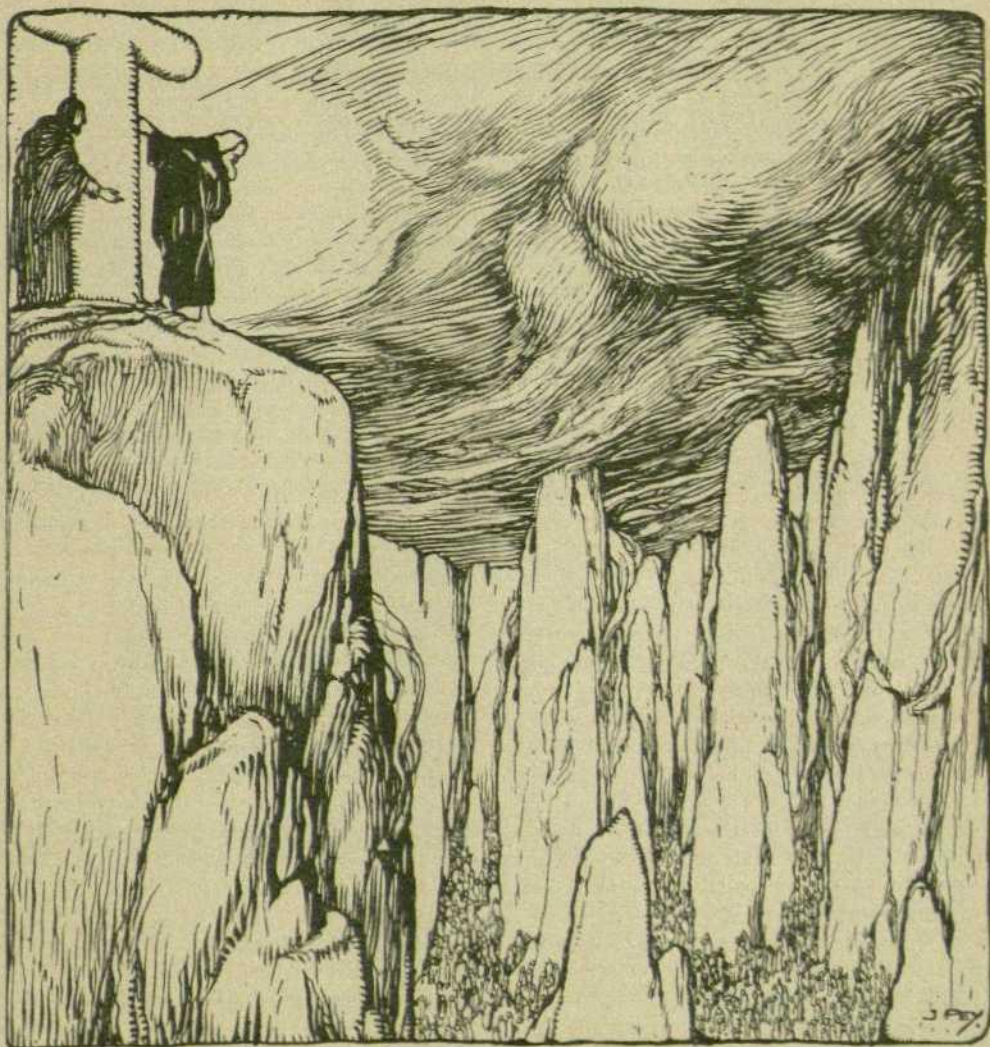
I anys i anys, tornaren a passar; i l'un Abat seguia a l'altre el govern del monastir, i Rinfrid anava decantant-se cap endavant, sota el feix dels anys que havia viscut, i sa mirada es tornava estranyament clara, i son rostre era solcat i quan parlava de Déu, el cos, enfeblit, li tremolava.

I vet aquí que una vegada l'Abat, del monastir va fer-lo anar amb un altre monjo, per una santa comanda, a un altre monastir.

—Ben segur—va pensar Rinfrid— que aquest és aquell viatge que m'havia estat promès.

I es va sentir l'ànima tota renovellada i contenta.

I ell i son companyó van començar de seguir terra i més terra fins que arribaren, al tercer dia, a un gran garrigar. I vet aquí que damunt el garrigar, sol i vern, s'hi estenia una gran boirada.

De cop i volta Rinfrid va arribar a la vora d'un gran espadat, que era molt pregon, i encara no se'n veia la fi perquè les voltes passaven per les fondalades.

Rinfrid i son companyó caminaven amb compte entre els brucs i les gatoes, i de tant en tant l'un començava i l'altre finia una jaculatória, per a no separar-se l'un de l'altre. Però Rinfrid, al cap d'un quant temps, va donar-se del tot a la pregària, i ja la seva oïda no hauria sentit cap veu de la terra, i els seus passos anaven a l'atzar.

En retornar-se, va cridar al seu companyó, però ningú li va respondre. Anà d'una banda a l'altra, esperant de descobrir algun indret amb senyal de petjades, damunt l'herba humida. De tant en tant tornava a cridar el seu companyó, però semblava que en aquella banda no hi hagués cap so possible, ni que fos cant o esgarip d'ocell, o be fos menut eslleivament de rocalla.

De cop i volta Rinfrid va arribar a la vora d'un gran espadat, que era molt pregon, i encara no se'n veia la fi perquè les boires passaven per les fondalades. Era un indret terrible. Però quan estava esmaperdut i incert, veié un gran senyal entre les ombres. Aquell senyal era una gran créu de pedra. I Rinfrid digué:

—Aquí estic segur.

Totjust s'hi havia arrecerat, va adonar-se que algú altre havia eixit de la boira, i era al seu devora.

—En la fosca el perill és gran—digué l'estranger:—amb un altre pas us haurieu trobat al caire mateix; i mai ha tornat ningú dels que caigueren allí baix. Però el vent s'aixeca, i aviat s'escamparà la boira.

Mentre parlava l'estranger, un gran corrent d'aire va aixecar la pàlida glassa, recargolant-la i desfent-la i al cap de poc tot era clar, però la llum era d'una transparència grisa. I Rinfrid mirà les fondàries de l'abisme.

Era com un gran pou de parets dretíssimes, tan dretes que era impossible de trescar-hi. De nombroses clivelles n'eixien fumerols, i es veia una negror de moltes negres menudeses atapaïdes al capdevall de tot.

Rinfrid va esblaimar-se i es girà a l'estranger.

—Qui són aquets?—demanà,—¿homes, o estatuets d'homes o rocs d'una mena estranya?

—Són homes i dones vivents—digué l'estranger.

—Què petits!—digué Rinfrid.

—Estan molt lluny de nosaltres—respon-

gué l'estranger,—encara que els veiem tan clarament.

—Sembla que n'hi hagi la cents, i a cents, i a cents—digué Rinfrid.

—N'hi ha milers i centenars de milers—digué l'estranger.

—I no es mouen; són immòbils com la pedra; sembla que ni respirin.

—És que esperen—digué l'estranger.]

—Tenen les cares girades cap enlaire, tots miren a un mateix indret.

—És que sotgen—digué l'estranger.

—Què sotgen?—demanà Rinfrid; i després mirant en la mateixa direcció que ells, demanà, de bell nou:—¿Què és aquella bola tan grossa que hi ha penjada al cel, a llur damunt?

—És una grossa bola de diamant, que de totes les pedres és la més dura.

—I perquè la miren tan fixament?

—Aviat és dit—contestà l'estranger.—Cada cent anys un ocellet blau passa per aquí, volant entre ells i aquella bola, i quan passa toca el diamant amb la punta de l'ala. Cada darrer dia de l'any que fa cent aquesta gent s'aplega i espera tot el dia amb ulls afanyosos el pas de l'ocell, i mentre sotgen no pateixen. I veu's aquí que l'ocell ara ha de venir.

—Però perquè volen veure a l'ocell?

—Perquè l'ocell anirà tocant la pedra amb la punta de l'ala, fins que el diamant sigui tot gastat.

—Deu mil segles que passin, i encara deu mil més, i la pedra encara no serà gastada—digué Rinfrid.—¿Però quan estigui del tot gastada, què passarà?

—Bé, aleshores—digué l'estranger,—l'eternitat no serà més pròxima a la seva fi del que n'és ara. Però mireu, mireu!

Rinfrid aixecà els ulls, i veié un ocellet blau que passava tocant la bola i desapareixia cel amunt.

I al fons del pou les cares s'acalaren i muntà un crit basardós de totes les boques a l'hora, com si cridessin plegades les entranyes de la terra, i els homes vivents, i les fantasmes de l'aire.

—Verament—digué Rinfrid, tremolant,—un dia és com mil anys i mil anys com un dia davant l'esguard del Senyor.

—Vina amb mi, i et portaré enfora d'aquest lloc—digué l'estranger.

I va conduir-lo per la vora de l'abisme fins que arribaren a un pont, alt i mesquí i tren-

cadís que resplandia com el cristall; però Rinfrid, en tocar-lo, reparà que era fet de glaç, i per sota hi passava un riu paorós de flames, i sentiren l'escalfor del riu a les cares, i el glaç del pont s'anava fonent.

—Com el passaré sense caure?—demanà Rinfrid.

—Ves seguint les meves passes—digué l'estranger—i reeixiràs.

Rinfrid, amb gran temença, el seguí, però quan arribaven a la meitat del pont, l'estranger llençà el seu mantell i estengué sis ales poderoses, i volà del pont fins al cim d'una alta muntanya, força enllà del riu ardent. El pont va cruixir i va torcer's i se n'abaté un tros al seu davant.

Amb un crit de terror caigué Rinfrid de genolls i demanà l'ajud de Déu. Aleshores, mentre pregava, sentí que li creixien ales a les espatlles i el seu cor s'omplia de joia. I encara les ales no li havien crescut del tot, va aixecar-se i féu per manera de seguir l'Àngel, però les seves ales eren massa febles per a portar-lo i caigué aferrant-se al pont, que trontollà sota d'ell.

Altra vegada va pregar; altra vegada amb impaciència volgué aixecar-se, i altra vegada caigué.

I aleshores va abandonar-se a Déu, i esperà ple de dolcesa i fortitud, tot pensant:—Visquem o morim, no ens movem de les palmes de la mà d'Aquell que ens va crear—i, dins la seva humilitat, li semblà que tant se valia que el pont s'enfonsés i el seu cos rodolés cap al torrent de flames.

I mentre així es sotmetia, ses ales es feren grans i poderoses, i sentí una pruija que aixecava sos peus, i d'una sola embranzida s'aixecà de l'estret camí de glaç i arribà al costat de l'àngel, damunt la muntanya.

—No haguéssis estat impacient cap vegada en el claustre—digué l'àngel,—les teves ales no haurien defallit dues vegades damunt el pont. I ara, mira al teu voltant! Era una cosa de no dir la bellesa del país que ara mirava Rinfrid de la muntanya estant. Només el respirar aquell aire era una benaventurança. Veíé rostres angèlics i sentí angèliques cantúries, i ell desitjava d'acostar-se a llur santa companyonia. Sobtadament damunt els arbres va ésser-li mostrat un planeta resplendent, de mil lluïssors, i al voltant del planeta passà un ocellet blau joiosament. I tan depressa el

voltava, que amb prou feines havia desaparegut, ja tornava a eixir.

Rinfrid es girà cap a l'àngel per a fer-li una pregunta, però abans que ell parlés, l'àngel li digué:—Sí, és la mateixa bola de diamant, però ara la veiem de l'altra banda. Cada tomb que dona l'ocell és un segle, i ja n'heu estat aquí cinc de complerts; amb això, cal que us en torneu.

Aleshores l'àngel tocà el cap del monjo, i Rinfrid clogué sos ulls, i tot seguit li semblà com si es desvetllés d'un gran son. Tot ell estava fred i èrtic, i cada moviment que intentava li feia quí sap lo mal. Tenia una barba llarga, llarga, que l'emboïllava. Estava sota una alzina espessíssima, qui-sap-lo vella.

De mica en mica, amb penes i treballs, avançà fins a arribar a un pont: sota el pont passava un riu que no li era coneixedor, i hi havia una bella ciutat al davant seu, feta d'una mena de cases que ell mai havia vist. Passà una dona, i no entengué les preguntes que ell va fer-li, i el va mirar amb un posat piadós i continuà el seu camí.

Aleshores passà un minyonet pel pont, i Rinfrid repetí la seva pregunta.

—Sou vora les runes del vell Monestir que hi havia tocant al bosc d'Arden.

—No pot ser—digué Rinfrid,—perquè fa poc que l'he deixat, i no conec aquest indret, i altrament el Monestir era sencer i bell.

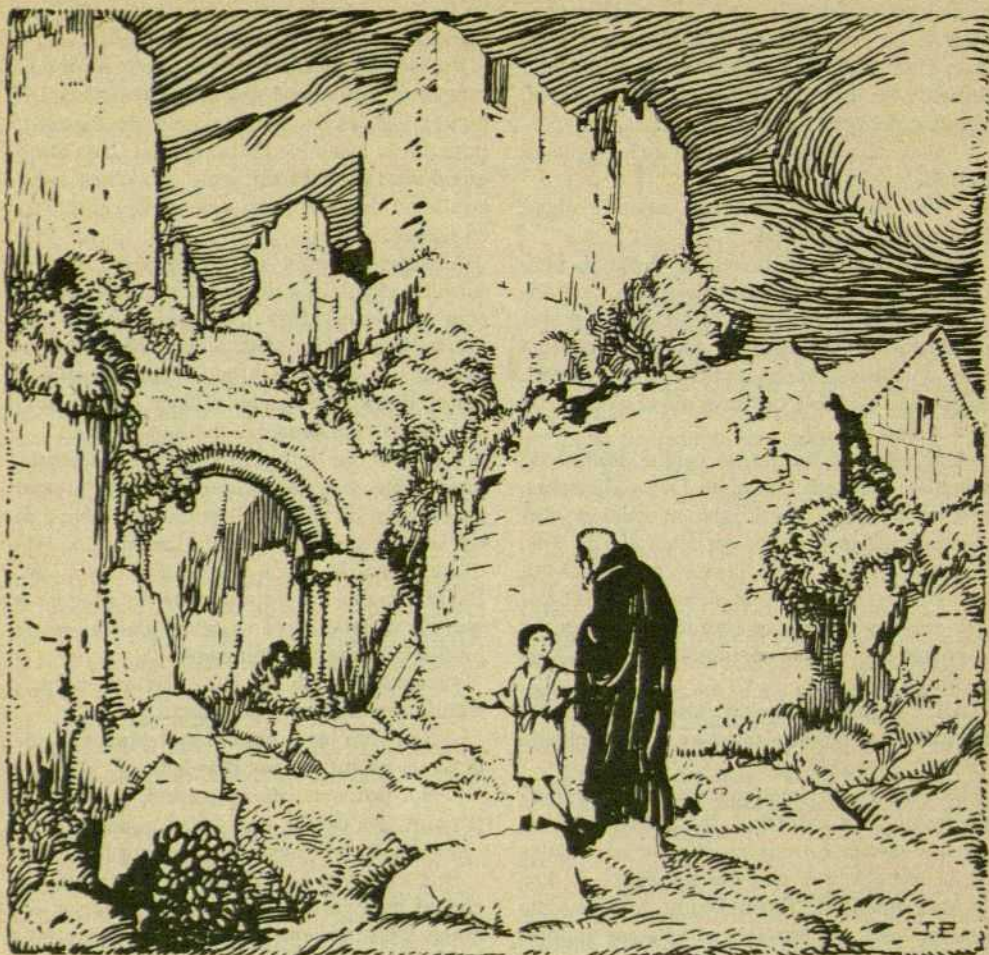
Però el minyó agafà a Rinfrid de la mà i el conduí pels carrers fins que arribaren a les runes. Passaren entre arcs caiguts i capitells trabucats. I Rinfrid va reconèixer el lloc. La terra era la mateixa, i el riu també, i les muntanyes llunyanes eren les muntanyes llunyanes de sempre, però gairebé [tot el bosc havia estat aclarit, i l'Abadia ja no hi era. Què els havia esdevingut a sos companys?

—Tens on passar la nit?—demanà el minyonet.

Rinfrid mogué el cap, tot dolorit.

—Doncs jo t'ensenyaré un indret—ell digué.

I altra vegada agafà Rinfrid de la mà i el portà entre les runes, fins que arribaren a un tram de graons de pedra que devallava a la cripta del Monestir. Hi havia una mica de llum a l'indret, tèrbola i difosa, i el cor de Rinfrid batejà de pressa, perquè coneixia aquelles columnes i aquella volta.

Però el minyó agafà a Rinfrid de la mà i el condal pels carrers fets que arribaren a les runes.

— Aquí podeu reposar en pau i dormir bé — digué el minyonet; — ningú vindrà a destorbar-vos el son.

— ¡ Què mai no coneguis mala ventura, minyonet! — digué Rinfrid tot mirant-lo agraït; però veu's aquí que, mentre parlava, s'adonà que era l'Infant Jesús que li somreia i espanidia flaire de roses.

Aleshores el monjo xaruc caigué damunt la pedra tota freda de son vell Monestir, defallit i sortós, perquè conegué que ja havia acabat el seu viatge. Però l'Infant tocà al front de Rinfrid amb la rosa que duia, i el vell caigué adormit i la cripta restà enfosqueïda per sempre més.

Traducció de J. SITJAR

DOS EPISODIS NADALENCES DE LES CRÒNIQUES CATALANES

Apleguem dos bells episodis nadalencs de les admirables cròniques, cada una prou interessant dintre del seu caràcter tan oposat, d'En DescLOT i d'En Muntaner.

L'episodi d'En DescLOT és referent al rei Jaume abans de partir per a la conquesta de Mallorca; un gran moment per a glosar-lo en versos èpics els nostres poetes i, àdhuc, per a dur-lo al teatre el dia que algú s'atreveixi a portar-hi la gran figura del Conqueridor

És el capítol XXX, l'assenyalat amb la següent signatura: *Com el rei en Jaume d'Aragó manà fer galeres i llenys i altres vaixells per passar a Mallorques*. Quan tots els prohoms han parlat en les corts convocades a Barcelona per a resoldre el fet de la conquesta, i tots ells li han assegurat que aportarien cadascú el seu esforç i la seva gent, el rei jove els parla breument donant-los les gràcies de llur ajuda. I diu En DescLOT, llavors:

«Amb tuit respongueren a una veu, amb gran alegria que a Santa Maria d'agost fossen tuit ajustats a Tarragona. I el rei tenc ho per bo, i tots ensems amb ell. I tuit els barons que havien fetes llurs profertes, feren aportar un llibre missal i ho juraren davant el rei i el rei atrassí. I puix partis el parlament i anaren a menjar. I quan venc a la nit, açó fo la vespre de Nadal, el rei anà a vetllar amb tota sa cavalleria i moltes d'altres gents a l'església de Santa Creu de Barcelona, amb molts brandons i moltes antorxes de cera i amb grans llums. I amb grans alegries vetllaren tota aquella nit i oïren la missa; i puix anaren deportar i menjaren tots amb el rei de festes, i bornaren i tiraren a teulat i menàren molt gran alegria. Puix cascú pres comiat del rei i tornaren-sen en llurs terres per aparellar-se del fet de Mallorques...»

Res més solemne ni més digne d'ésser cantat pels poetes catalans que aquesta vetlla del jove rei i del seu estol, sota les voltes venerables de la nostra seu barcelonina, abans de partir pel gran fet de Mallorca, la primera empresa guerrera del Conqueridor. ¡Quina superba missa de Nadal, aquella, oïda per tota la reial noblesa amb les armes cintes, les armes que anaven a incorporar a la corona d'Aragó el reialme sarraí de les illes de Mallorca!

Muntaner, en el capítol CLXXI de la seva Crònica, *Recompta el gran miracle que s'esdevenc a un almogaver que era de Segorb per raó de voler menjar carn el vespre de Nadal*. És tan interessant aquest fet que és precis transcriure íntegrament el present capítol sense fer-hi cap altre comentari:

«Veritat és que eren en una companyia XX almogavers qui eren de Segorb i posaven al porxo de Sant Nicolau de Portopí. I la vespre de nadal anaren els deu a percellar bestiar que menjassen el dia de nadal, i portaren quatre moltons i faeren-los escorxar i escorxats penjaren-los al porxo. I la ù dels companyons, el qual era de Sagorb i havia jugat i havia perdut, pres un quarter de moltó amb la fellonia i mes-lo a l'ast. I es costuma dels catalans que la vespre de nadal tothom dejuna

comunament, i no menja entro la nit. I així els amogavers aquells anaren percassar cols i peix i fruita que menjasssen; i com foren venguts al vespre en aquella posada del porxo de sant Nicolau de Portopí, vegeren prop del foc on ells devien menjar el quart de moltó en l'ast. I maravellaren-sen i sen esquivaren fort, i digueren: —¿Qui és aquest que aquest quart de moltó ens ha més aquí en el foc?—I aquell respós que ell li havia mes.—¿I perquè ho havets feit?—digueren ells.—¡Perçó, dix ell, com jo vui a nit menjar carn a deshonor de la festa que demà serà!—I aquells reprengueren-lo molt i pensaren-sen que si be ho deia no ho faria. I així aparellaren llur sopar i meteren llur taula. I aquell pres una tovalloleta i a l'altre part del foc ell s'assegué, i mes sa tovalloleta i tuit comensaren a riure i a xuflar que cuidaven-sen que es faés per escarn. I com ells se foren asseguts i comensaren a menjar, aquell pres el seu quarter de moltó i val se posa davant i talla de la carn i dix: —Jo vull menjar d'aquesta carn a deshonor de la festa qui a nit i demà serà.—I al primer bocí que és mes en la boca venc li en visió un home tan gran que tocava del cap al traginat del porxo i dona-li amb la ma tal per la cara plena de cendre, que envers el gità a terra, si que cridà, quan fo en terra,—Santa Maria val!—tres vegades; i jac així com si fos mort tot despoderat de sos membres i hac la vista perduda. I els companyons llevaren-lo i posaren-lo sobre una flassada i estec com a mort be tro a hora de mija nit.

I com el gall cantà ell cobra la paraula i demana prevera. I el clergue del dit lloc de sant Nicolau venc i confessas amb ell molt devotament. I al mati de nadal amb precís i amb requisició d'ell portaren-lo a l'esglesia de madona santa Maria de Mallorques; i davant l'altar ell se feu posar i tothom vení'al veure; i ell era tan dibil que neguns membres que hagués no podia moure ni ajudarsen, i la vista que havia del tot perduda. I plorant pregava al poble que degués pregar Deus per ell; i davant tuit ell manifestava sos pecats i sos falliments amb gran contrició i amb gran dolor, si que tothom i tota dona n'havia gran pietat. I ordenás en la dita esglesia que és en

la seu, que tots dies se'n digués Salve Regina entro fos mort o guarit. Que us en diria pus? Que aixó dura tro al dia de parici, que la seu fo plena de poble. I com el preicador hac preicat, prega el poble, que tuit pregassen madona santa Maria que pregas el seu beneit car fill que aquell dia beneit mostras sos miracles sobre aquell pecador. I que tuit s'agonollassen i els clergues cantarien Salve Regina. I com l'hagueren cantada l'home gità un gran crit, i els membres tots quants havia exiren de llur lloc si que be sis preberes l'havien de tenir. I a la fi de la Salve Regina, amb gran cruixit que donaren tots quants osos havia, en presència de tuit recobra la vista i els membres li tornaren cada ú en son lloc adrets i bons. I així ell i tot el poble feu grans gracies a Deus d'aquell tan bell miracle que Deus i madona santa Maria els havia mostrat.

I així el bon hom anassen sa i dret. Perqué cascú de vosaltres que aquest miracle oirets, qui així fo manifest i palés, fets-ne de vostre prou i dubtats el poder de Deus i esforçats-vos de be affer; i guardats-vos que de fet ni de paraula ne façats res contre el nom de Déus ni de madona santa Maria, ni dels seus beneit sants i santes, ni les festes qui son ordonades per la santa esglesia romana.»

Fins aquí el bell episodi nadalenc de la Crònica d'En Muntaner de l'almogàver que havia menjat carn la nit de Nadal. És també una emocionant llegenda per a escriure'n un poeta modern un romanso popular. Però ¡és tan immens el tresor de matèria poètica d'En Muntaner i de les altres grans cròniques catalanes! De les nostres heroïques gestes antigues, de quan els catalans eren els reis del Mediterrani i les grans galeres on les armes de Catalunya i d'Aragó tremolaven en les veles, solcaven les aigües pròpies, n'ha de sortir el modern poeta èpic que les canti. El coneixement i la lectura de les cròniques catalanes poden donar encara dies de glòria a les nostres lletres modernes i poden descobrir un món nou que molts catalans ignoren.

ARNAU DE CASTELLBÓ

UN TEATRE ORIGINAL

EN els cinc anys que ha perdurat la guerra no tot ha estat capteniment de destrucció i d'odiositat que enverinesin les ànimes; en tots els països s'ha esmerçat la possible cura en cercar-les-hi esplais, majorment en ço que a l'art fa referència.

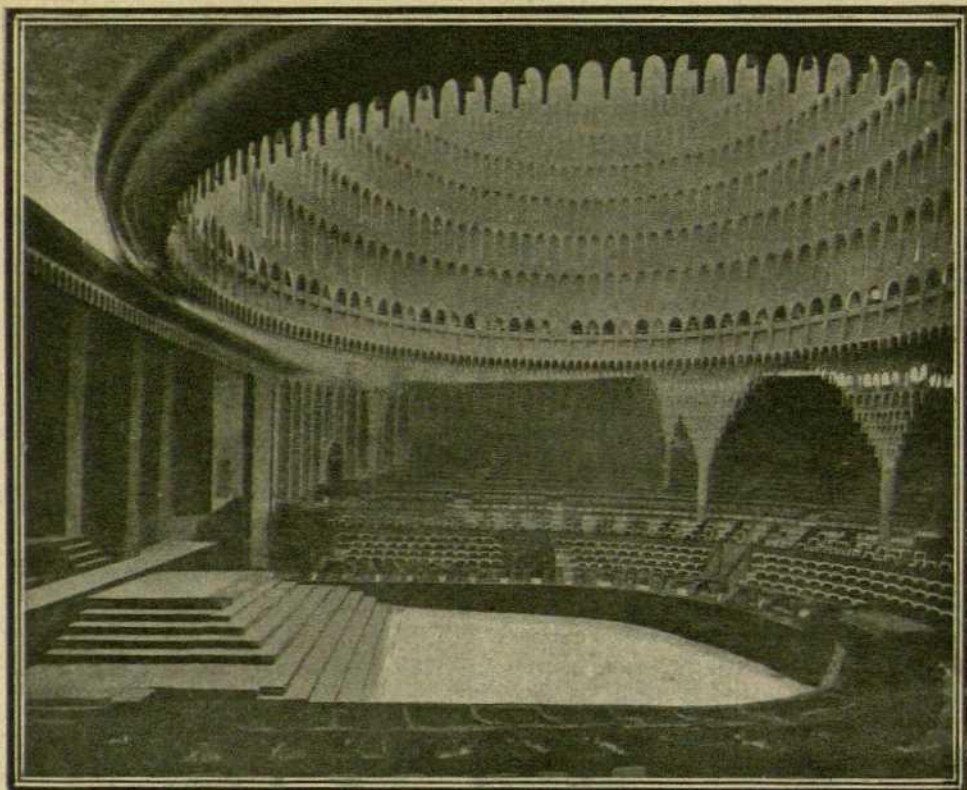
De les nacions la orientació de les quals en aquest sentit ens era més extensament ignorada, ha estat Alemanya, per mor de sa forçada clausura durant el bel·licorós interval; però de dia en dia, un

cop amb l'armistici han quedat obertes les portes del seu recolliment, adquirim clàssiques noves del seu treball ininterromput, i aixó fa que no solament no creguem que s'ha quedat rerassegada en el moviment reivindicatiu espiritual, sinó que li adjudiquem un lloc entre els dels capdavaners de la modernització i expansió intensiva de l'art.

Una prova assenyaladament característica de la seva actuació ens l'ha donada amb la inauguració del colossal teatre

L'enigmàtica façana del «Grosse Schauspielhaus»

Aspecte de l'escenari traspassant els terminals del prosceni i invaint els de l'orquestra.

«Das grosse Schauspielhaus», un dels millors i el més nou de Berlín en l'actualitat, la construcció del qual ha estat dirigida per H. Max Reinhardt, qui en altre temps recaptà gran popularitat a Londres amb la seva producció «El Miracle» a l'Olimpia.

Com pot apreciar-se en l'adjunta fotografia de l'exterior de l'edifici, no és pas vist de portes en fora que aquest ofereix una impressió colpidora d'obra artística original, ben al revés; però esguardant-lo de portes en dins, poden comprovar-se abastament la riquesa de l'ornamentació, la novíssima distribució dels llums, i, més que altra cosa, el principal motiu que ha ordenat la seva construcció, ço és, una aproximació notable a la disposició del clàssic teatre grec i la faisó en què hi eren representades les obres.

És prou coneguda la primitiva història de les exhibicions farandulesques perquè entrem en detalls superflus explicant que l'experiència dels antics i transhumants actors els ensenyà que on més profitosament podien lluir les seves habilitats, eren els llocs de molta visibilitat, tals com la base dels pendissos que presentessin una concavitat cònica invertida; que allí bastien un entaulonat damunt del qual es desenrotllava la fàbula, mentre davant tocaven els músics i a l'entorn d'aquests i per tota la vessant s'asseien els espectadors. Intentem solament fer veure la gran concordància entre la disposició del novell teatre berlinès i les parts essencials del teatre clàssic inspirades als arquitectes per la disposició de les rústiques representacions ja indicades. Aquestes parts

essencials eren tres: el *kolion* o conjunt de graonades curves concèntriques que augmentaven progressivament de nivell en raó amb la seva obertura i sobre les quals prenien seient els espectadors; l'*escena*, edificació rectangular quasi sempre, que tancava l'hemicicle format pel *kolion*, a la qual s'adossaven, a voltes, altres construccions complementàries, que en la part exterior i a la altura del primer pis tenia sempre una prolongació, a petita prosceini, en la qual els actors representaven i es posaven les decoracions necessàries, i la *orquestra*, constituïda per l'espai comprès entre la pared immediata al graò inferior i el prosceini, al centre de la qual estava

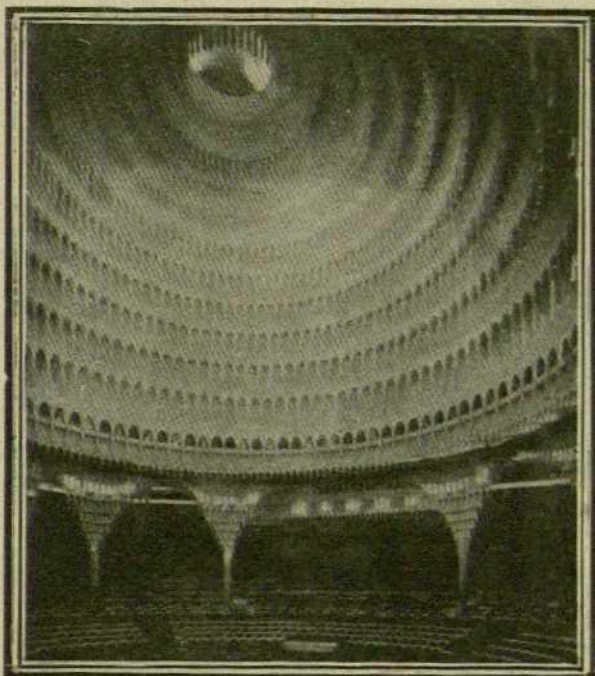
erigida una ara o altar en honor d'un déu, i al seu entorn, segons uns autors, cantaven els chors i tocaven els músics, i, segons altres, s'hi desenrotllava així mateix part de la representació. Fos com fos, hi havia un contacte més íntim entre els artistes i el públic que no hi ha avui en dia.

Aquesta consideració ha mogut particularment al constructor del «Grosse Schauspielhaus» a donar-li aquell antic caràcter, i amb intent de aconseguir-ho assignà a l'escenari una extensió desusada, puix a més d'abarcara el fons i el prosceini

avança en amples seccions rectangulars cap als antics dominis de l'orquestra, que avui en dia anomenem platea o pati.

Aquest caire d'antiguitat en el fons, però, no és obstacle a una moderníssima execució de les parts en particular que duen una acurada harmonia al conjunt. L'escenari pot aixecar-se o baixar-se a

diferents nivells tot en pes o per seccions, segons la visibilitat per part dels espectadors, la qual sempre es té en compte, ho exigeixi. A més a més, en tota la construcció no hi ha cap recó, ni solament cap angle pronunciat, la qual cosa afavoreix la sonoritat en manera tal que no es perd el so més lleu.

Vista de la cúpula que es transforma en cel estrellat durant la representació

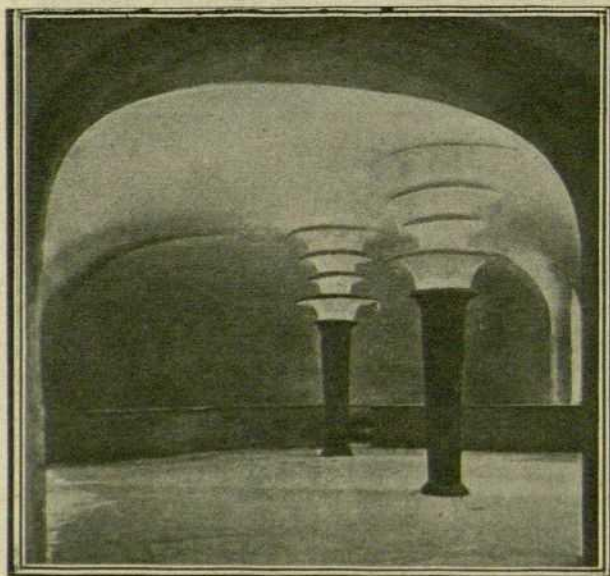
Per a que faci l'efecte de que la representació s'està donant a l'aire lliure, la volta que cobricela tota l'àrea destinada al prosceini i al públic s'ha bastit d'una fàisó tal que, pintada com està d'una color blau fosca i enllumenada amb centenars de bombetes elèctriques, hom creu que està assistint a un drama o tragèdia representat sota la volta estrellada d'una claríssima nit primaveral.

Com havem pogut observar, una de les coses que més ha preocupat al constructor del recent teatre, ha estat la comoditat de l'espectador: que aquest ho pugui veure

tot, que aquest pugui sentir-ho tot. És per aixó que no se li ha donat una cabuda extraordinària; no res menys, els tres mil seients que se li assignen ofereixen a altres tantes persones un lloc adequat i amb totes les conveniències que en aquests casos poden cobjar-se. Una altra curiositat del «Grosse Schauspielhaus», segons deixàrem senyalat, és la peculiar manera com està disposada la il·luminació. On aquesta ofereix el tret característic és en el *foyer*, espaiosa sala de sostre voltat que sostenen unes columnes cilíndriques de caoba tallada, les quals, a guisa de capitells, acaben

Una de les columnes de caoba tallada que difonen llum taronjada i blava

Fantàstic aspecte del *foyer* il·luminat: el sostre, més que per les columnes, sembla sostingut per la llum que elles projecten

en unes prominències tronco-còniques que augmenten de diàmetre a mesura que s'acosten al naixement de la volta. Les fotografies que acompanyem són una clara imatge de llur disposició. En les bases majors dels conos estan instal·lats els focus lluminosos, els quals projecten alternativament llum taronjada i blava, produint una meravellosa sensació visual.

Fa pocs temps que va celebrar-se la inauguració amb una representació de la tragèdia d'Eurípides «Orestes», concordant perfectament d'aquesta manera el caràcter de l'obra posada en escena amb el de l'edifici.

T.

ANTIGUES INTROMISSIONS

DE LES AUTORITATS PÚBLIQUES EN LA VIDA PRIVADA

És amb veritable goig que publiquem l'interessantíssim treball històric que segueix, degut a l'eminent historiador J. Miret i Sans, qui ens ha-via honrat oferint-nos-en les primícies, poc temps abans de morir. Avui que ja no es troba entre nosaltres l'erudit escriptor, D'ACÍ D'ALLÀ rendeix l'homenatge pòstum a l'eminent historiador que malhauradament acaba de perdre Catalunya.

A mida que els pobles d'Occident anaven reorganitzant-se i sortint de les tenebres de l'Edat mitjana, s'anava accentuant l'esperit *ordenancista* i exagerant la dèria reglamentadora. Començà en la XIII^a centúria per les disposicions sumptuàries, filles de la necessitat d'aturar la bogeria de luxe i fastuositat que patien totes les classes socials lliures i que comprometien l'estabilitat econòmica de la nació. S'estengué més endavant per l'afany d'evitar frauds en la fabricació i venda de mercaderies i acabà ficant-se en els actes més recòndits de la vida familiar dels ciutadans. Estava ja en el seu ple el Renaixement quan aquestes intromissions autoritàries arribaren també a llur punt àlgid.

Els monarques, els veguers, els cònsols o consellers de les viles observaven que la vida social es feia de dia en dia més complicada, i, per atendre les necessitats d'ordenació i encarrilament, cometien les més inútils i ridícules immixcions en la vida privada. És cert que les més còmiques o que així ens apareixen als moderns, eren inventades per les autoritats municipals; però donarem indistintament mostres triades d'aquestes, el mateix que de les dictades per altres representants del poder públic tant a Catalunya com en altres pobles europeus, perquè cal recordar que tal dèria era universal.

Per aquesta raó podem començar citant una disposició del batlle de Limoges, en la França central, de l'any 1253, prohibint visitar les parteres abans de llur total restabliment. Quin fi perseguia el batlle? És difícil de precisar; però sembla que volia evitar les recaigudes de les malalties produïdes per converses i fatigues amb les comares i xerrameques del veïnat. De totes maneres era atribució del metge o del marit, i no del magistrat municipal.

Aquests magistrats també s'entremetien en el bateig de la criatura. Podem donar-ne encara un exemple francès. La *Custum* de Castellaudari, feta en la primera meitat de la XVI^a centúria, en 1333, conté la següent disposició: «Tot aquell que farà batejar una criatura no la podrà portar a l'església pels seus propis braços sinó que se servirà d'una fembra que se'l posarà al cap i dintre un bressol; no podent anar com a seguit o acompanyament sinó quatre homes i quatre dones, i tots ells, així com el padrí, al retorn de l'església no podran entrar en la casa de la partera». Hom no sap endevinar els motius que no poguessin els pares o padrins conduir el nin des de la casa a la parròquia, com tampoc de fer-lo anar en un bressol posat sobre el cap d'una dona, que, si era de les que hi tenen pardalets, devia fer prodigis d'equilibri. Els magistrats de Castellaudari, com els de Limoges, tampoc volien soroll en la casa de la partera. Tots tenien un xic de tocòlegs. Mai amb més raó podia parlar-se de l'acció *pater-nal* de l'autoritat.

Igualment intervenien en les bodes. Llegim en el *Fuero de Soria*, concedit o aprovat per Alfons VIII de Castella en la darrera dècada del segle XII, aquesta limitació a la lliberalitat del nuvi: «Qualquier que casare que non sea osado de dar a su mugier a bodas ni a desposaias mas de dos pares de pannos, quales se abinieren entre si; et el que mas diere o el que mas tomare, que peche lo demas todo doblado al Conçejo; ni ninguno non sea osado de tomar calças ni otro don ninguno por casamiento de su pariente o de su parienta et el que lo diere o el que lo recibiere que lo peche todo doblado al Conçejo».

Tres centúries després encara trobem els consellers de Barcelona entrebancant la generositat en les esposalles. En 1471 ordenaren

que «no sia lícit o permes a qualsevol home o dona o altre qualsevol persona de qualsevol ley, stat o condició sie en temps de nocés o en altra manera donar, trametre o fer fer palesament o amagada directament o indirecte, ço es lo novi a la novia mesavant de XX camises entre blanques, listades o brodades o en altra manera fetes, entés emperó que no sien brodades d'or ne d'argent, ne donar mesavant de dues ligasses dor e dues entre or e seda; ne donar mesavant de VIII sobre caps entre de seda e cotó ne mesavant de mige dotzena de cossets los quals no puxen costar mes de XXXX sous quascun; e per semblant nos puxa donar als novis mesavant de VIII camises e un pentinador e pus noy haie or en alguna manera». Els nostres antics regidors eren molt condescendents amb les dames. Els adjudicaven més del doble de camises que als marits, i encara aquests no podien tenir sinó un pentinador i molt senzillet. La intromissió dels consellers barcelonins arribava, així, fins a la calaixera de la cambra nupcial, i la situació de l'espòs resultava quelcom ridícula.

La rigor per a les fembres no el sentien sinó pel ròssec de les faldilles. Les cues treien de pollaguera els nostres magistrats. No passava any, a les darreries de la XV^a centúria, en que no dictessin alguna ordinació prohibint-les. «Ordonen los Consellers e prohoms—diu una crida de 1471—per obviar a molts abusos, vanes despeses e altres desordes quis segueixen per les coses dejes scrites, que alguna dona o donzella de la dita ciutat o habitant en aquella de qualsevol stat, grau o condició sie no gos ni li sia lícit ni permes en alguna manera passat lo present mes de febrer, portar per ciutat gonelles, bials e altres vestidures jusanas que haien coha o rosseguen en forma alguna mes de un palm de coha per terra, sots ban de XX solides per quascuna vegada; e ultra lo dit ban serán tallades les dites cohes e donades al Hospital de Santa Creu». No expressava la crida si serien els mateixos consellers els qui anirien tallant cues pels carrers de Barcelona, aturant les més belles i rebels dames, deixant-les escuades i avergonyides. Segurament elles s'acohortaven en saber que les cues entraven a l'Hospital.

Anem seguint la vida del ciutadà per continuar l'anotació de les immixcions que havia

de suportar per part de les autoritats. Havem vist el naixement, bateig i casament. Ara entrem en el punt més delicat: en les infidelitats conjugals i en les concupiscències, les quals també eren objecte de freqüents disposicions i limitacions, no solament del poder judicial i del eclesiàstic, sinó encara dels magistrats municipals. Alguns exemples d'aquestes darreres com a mes còmiques.

Una crida dels pahers de Lleyda, de la XV^a centúria, avisava que «si algun home casat será trobat en lo acte de luxúria ab alguna dona que no sia sa muller, encorrega en ban de cinquanta morabatins o si será trobat mantenir amiga en sa propia casa o en altra qualsevol part o loch, que dins tres dies del dia present en avant comptadors age aquella ab efecte deixar sots la dita pena dels morabatins o de cinquanta açots rebedors en la plaça de la Paheria». I tot seguit afegia que «tota dona que tindrà amich sis vol sia religiós, prevere, clergue o lech de qualsevol condició sia, aquells aje de deixar e se aje de separar dells dins tres dies aprés de la publicació de la present crida, en altra manera correrá la ciutat ab grans açots». Aquells paers tampoc volien disbauxes luxurioses en les posades, segons manava un altre apartat de la crida: «Item que algun hostaler o hostalera o altra qualsevol persona no gos tenir en son hostel o casa alguna fembra que farà o cometa adulteri de son cors, ans an aquella aje de gitar de son hostel o casa e darli repulsa dins spay de tres dies primer vinents, sabents que si lo contrari será fet será encorregut en pena o ban de cinch cents sous o de cinch cents açots e ultra açó la dita fembra correrá la ciutat amb molt açots».

Observem de passada la cotització dels assots en aquell temps, a raó d'un morabatí per assot per als homes casats i d'un sou per assot per als hostalers. Sembla que era un preu bastant crescut. Un casat ric, pagant 50 morabatins, o sia, a poca diferència, 200 sous barcelonins de tern, evitava l'haver d'abandonar l'amiga amb la pressa que volien els paers lleydatans i s'escapava que li posessin l'esquena com a un Sant Llätzer.

Els consellers de Barcelona, imitant els de Lleyda, també es cregueren amb dret per a perseguir les amigues dels eclesiàstics i en 1464 feren crida pública que cap persona d'aquest estat «no gos tenir concubina pale-

sament ne amagada, sots pena a la concubina d'escobar e lo ecclesiàstich de estar a mercé del Bisbe». Aquí és evident la invasió d'atribucions i la intromissió en la vida íntima.

Set anys més tard els propis consellers barcelonins estengueren la persecució als marits infidels, començant la crida pública amb un bell proemi que convé donar a conèixer: «Cogitants aquella misericòrdia e immensa clemència de Nostre Senyor Deu divulgada per lo profeta dient tots temps que lo impiados leterà la sua error de les iniquitats d'aquell nom, ordonaren los honorables Consellers e Prohomens que si per ventura algun home mullerat ciutadà o habitador de la dita ciutat dé qualsevol stament, auctoritat o condició sia per lo maligne adversari seduit, ha tengut en lo passat e o de present té publicament e palesa en concubina o amiga alguna dona secular o reglar usant, comunicant e participant ab aquella en perjudici de son primer matrimoni e de la honestat de aquell, dins cinch dies del dia de la publicació de la present comptadors, tal dona concubina o amiga haie lexar ab tot efecte, sots pena de star per spay de vint jorns continuus en la presó comuna de la present ciutat». Els pobles de la costa sempre foren més indulgents amb les flaqueses humanals que no els de muntanya. A Barcelona vint dies de presó pel mateix pecat que costava 50 assots a Lleyda.

Deixem, però, aquesta matèria vidriosa per a tractar de les intromissions municipals en l'exercici dels arts i oficis o en el treball en general dels ciutadans. A la primeria de la XVI^a centúria els consellers de Barcelona l'empregueren amb els matalassers, preocupant-se perquè els barcelonins tinguessin bon jaç, lo que demostra una extremada tutela per part de l'autoritat pública. Com a mostra citarem una crida de l'any 1523: «Daci-avant no sie permès a algun matalaser o vanover vendre o fer vendre per si o per interposada persona directament o indirecta o en altre qualsevol manera en la dita Ciutat, termes o territori daquella algun matalaf nou o alguna vánova per nova si les teles, lana y cotó dels dits matalafos y vanoves o part daquelles serán velles... en axí que la obra nova sie venuda per nova y la obra vella per vella y no altrament sots ban de cinquanta sous y de perdre lo matalaf o vanova en que seria contrafet».

Tres anys mes tard, els mateixos magistrats cregueren convenient que els barcelonins no mengessin castanyes torrades, no sabem atinar amb quin dret o per quin motiu. El cert és que havem llegit en un volum de crides de l'any 1526, de l'Arxiu municipal, la següent disposició arbitrària i estrambòtica: «Ordonaren los Consellers que daci avant no sie lícit ni permès a persona alguna poblada y habitant en la dita Ciutat, o altre de qualsevol stament, grau o condició sie, vendre o fer vendre en la dita ciutat, termens o territori daquella palesament o amagada, directament o indirecta en gros o a menut ni en altre qualsevol manera, castanyes cuites o torrades sots ban de cinquanta sous a quiscun e per quiscuna vegada que será fet lo contrari». Aquesta cruel persecució de les castanyeres no creiem que fes perdre l'afició dels nostres avantpassats a les castanyes.

Era més racional la disposició que per aquell temps dictaren els cònsols d'una vila de Provença prohibint als apotecaris vendre peix; com no fos en presència de set testimonis! Devien ésser tinguts per molt trapelles els citats apotecaris, per necessitar fins a set fiadors. A part que no és cosa molt apropiada, ajuntar les drogues amb els raps i les sardines.

Tampoc estigueren gaire oportuns els magistrats municipals de Perpinyà, concedint, en 1525, l'exclusiva de la venda de butifarres als flequers i als pastissers. Els pobres tocinaires o cansaladers tenien fundat motiu per a protestar.

Una altra vegada els mateixos cònsols perpinyanesos s'entregueren a manar als adroguers com havien de fabricar els ciris i atxes de cera, llur gruix i metxa i altres minuciosos detalls. Era el furor de les intromissions.

S'arribà fins a fixar els privilegis d'un home quan entrava cavalcant a les ciutats. Entre les ordinacions de Lourdes, havem observat una disposició sobre l'exempció d'imposicions i penyores per al foraster que penetrant en la citada població no baixava de cavall sinó que per retre les salutacions i actes de cortesia a algun dels habitants. Perdia, en canvi, tots els aventatges si practicava a peu altres coses, ni que fossin certes necessitats corporals.

Fins ara havem vist les immixtions en el naixement, bateig, casament, disbauxes amo-

roses i treball dels ciutadans. Manca només la mort. També les autoritats hi trobaren matèria de ridícula reglamentació i d'incomprendibles intromissions. En 1323 el rei Sans de Mallorca dictà una extravagant ordinació sobre funerals, la qual, encara que sembli motivada per raons sumptuàries o de limitació del luxe, conté coses injustificades en totes èpoques i territoris. Prohibí l'entrada i reunió dels parents i amics en la casa del difunt fins el jorn de la celebració del funeral i de la missa de la novena, així com cobrir el cos del mort amb draps de seda. Fins aquí no té res d'extraordinari; però és que també prohibí a les dones maridades posar-se dol per tota altra persona que no fos el marit, castigant la contravenció amb multa de deu lliures. En canvi no permetia al marit vestir de negre per la mort de la muller. El rei Sans segurament professava l'adagi de «Veste'n Anton, que qui es queda ja es compon». De totes maneres és una intolerable intromissió en la cosa més sagrada de la vida familiar, prohibir a les casades portar dol per pares o germans, i als casats per llurs pròpies dones. Amb un poc més, prohibeix plorar a tothom.

Els consellers de Girona venien sostenint qüestions sobre la celebració de la festa del

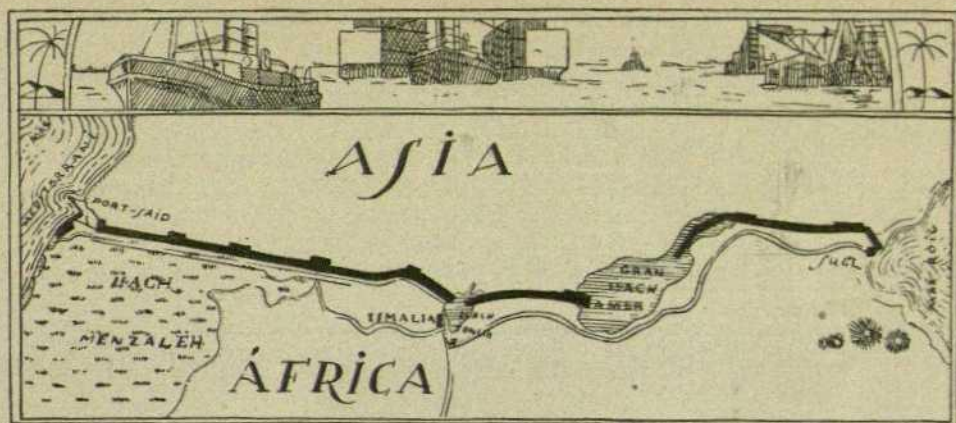
Corpus amb el bisbe i capítol d'aquella Seu, a la primeria del segle XV; però en 1419 arribaren a una concòrdia, i un dels punts fou la disposició que aquell dia tots els ciutadans que portessin dol havien de treure-se'l. Podríem multiplicar els exemples de les intromissions en matèries funeràries si ho hagués permès l'indole del present treball.

La furor tutelar de les autoritats era general, fent molt monòtona la vida social i resultant veritablement dificultós per als ciutadans donar exacte compliment a tanta limitació i reglamentació.

Per a demostrar que l'autoritat pública es ficava en tot, és molt notable el cas de Copenhague. Els magistrats municipals feren penjar durant la primera meitat de la XVII^a centúria, en el portal de la Casa de la Vila, dos bastons: l'un era l'alna o mitja cana, tipus d'aquella terra, i l'altre, més curt, era la mida que havia de tenir tot home per a no poder ésser confés i convicte d'impotència! Quines escenes més curioses de comprovació degueren ocórrer! No pot negar-se que els danesos eren fervents deixebles de Pitàgoras, d'aquell que sostenia que en l'Univers tot té pes, número i mida.

† JOAQUIM MIRET I SANS

Plànol general del Canal de Suez

ANIVERSARI MEMORABLE

La inauguració Era el dia 17 de novembre de l'any 1869, a les vuit del matí, que es trobaven reunits, a la rada de la llavors novíssima ciutat de Port-Saïd, cinquanta navilis de guerra de totes les potències i trenta navilis mercants per a inaugurar el Canal de Suez, aquest braç de mar que el geni emprenedor i tenaç de Ferran de Lesseps havia solcat a la terra acostant de la meitat l'Orient de l'Occident.

Eren les vuit del matí quan les salves d'artilleria anunciaven al món que el yacht imperial *Aigle*, de 2,000 tones, portant a

EL CINQUANTENARI DEL CANAL DE SUEZ

El genial enginyer Ferran de Lesseps
autor del magne projecte del Canal de Suez

son bord l'Emperadriu Eugènia, la gran protectora de l'Obra del Canal, i la seva salvadora en els moments de perill, embocava la gola del nou pas seguida de reis i de prínceps, d'ambaixadors i d'homes d'Estat que rendien així llur tribut d'homenatge al geni de l'home.

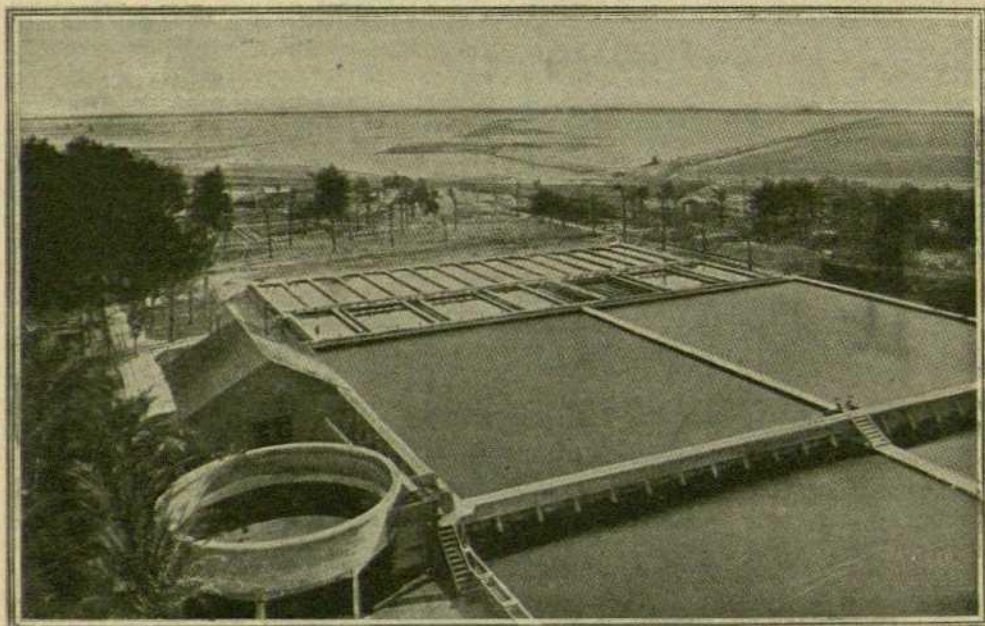
En el dia 20 de novembre de l'any 1869, a la tarda, quan tots els navilis que el dia 17 havien passat el nou Canal, M. Surville, el comandador del yacht imperial francès, inscribia aquests senzills mots en son llibre de bord, per a consagrar el fet acomplert, i els

posava a la signatura de l'Emperadriu Eugènia: «Ancorat a la rada de Suez, mar Roig, el 20 de novembre de 1869.»

Tot el món va assenyalar el fet com una cosa extraordinària i transcendental; l'entusiasme va ésser internacional, a Àustria, a França, a Espanya, els mateixos Caps de l'Estat, obrint la sessió de llurs parlaments, van retre llur homenatge a la grandiositat de la concepció i a l'èxit de la gran empresa.

nomenar comanador de l'Ordre de Carles III.

Lesseps havia nascut a Versalles l'any 1805, i va començar la seva carrera consolar essent encara molt jove; a vint anys era nomenat *élève-consul* a Lisboa, i a vint-i-set era traslladat a Alexandria amb el títol de vice-cònsol. Va ésser en arribar allí, que, havent de sofrir quarantena, va llegir, per passar el temps, un llibre que Lepère havia escrit per ordre de Napoleó, en el qual, amb el títol de *Le Canal*

El Canal vist des dels dipòsits filtradors, que per l'abastament de la ciutat té instal·lats la «Port-Saïd Water Company».

L'origen de la idea És interessant seguir el fil de les coses per a trobar-ne el cap; moltes vegades ens trobem que les coses vénen pels camins més impensats. Tal és l'origen de la idea de Lesseps, encara que és de suposar que la cosa no va venir tan casualment.

A Barcelona hi ha d'haver bastant de persones a les quals la persona de Lesseps els deu ésser gairebé familiar. Descendent d'exploradors i diplomàtics, havia estat cònsol a Barcelona en 1842, i, quan les famoses bombes del general Espartero, va produir-se amb tal esperit de ciutadania que la nostra Cambra de Comerç va tributar merescut homenatge a sa conducta. La reina Isabel II el va

des Deux-mers, s'estudiava la possibilitat d'obrir un canal a través de l'istme de Suez, unint aquest punt amb el Caire i Péluse situat a 20 quilòmetres de l'actual Port-Saïd.

D'ençà d'aquell dia a Lesseps la idea ja no no se n'hi va anar del cap, i en els sis anys que va viure a Suez es va persuadir que el projecte de Lepère era no sols digne d'estudi, sinó que era cosa a ésser posada en pràctica. Certament que aquesta idea no era nova del tot i en determinat moment fins havia estat antigament una realitat. Se sap que els antics egipcis havien tingut ja la idea d'ajuntar les dues mars, i que el faraó Seti I havia començat els treballs d'un canal, que Ramsés II l'havia continuat, i que Nekos, l'any 650 abans

de la vinguda de N. S. Jesucrist l'havia acabat.

Aquest canal, tement una desigualtat de nivell entre les dues mars, seguia tant com podia la conca del Nil. Herodoto diu que l'havia vist i sembla que modernament se n'han trobat vestigis. Tenia 150 quilòmetres de llargada i hi podien passar dues *triremes* (1) de costat. Sembla que en temps dels romans, per manca de dragat, aquest canal va omplir-se de sorra; però el califa Omar el féu netejar i va funcionar fins l'any 800.

En temps de Lluís XIV els comerciants marselesos van tenir també la idea del canal, i es feren gestions prop del rei, com se'n feren prop de Lluís XV i Lluís XVI. Napoleó Bonaparte va pensar també en la utilitat d'aquest canal i va encarregar-ne a Lèpere l'estudi; i l'empresa, sens dubte, no es va portar a la pràctica, car Lèpere, per un càlcul erroni, va trobar que entre el nivell del Mediterrà i el del mar Roig hi havia nou metres de diferència.

Una lluita de vint-i-cinc anys Sembla que una cosa tan

pastada com aquesta del Canal havia de costar poc d'ésser posada en pràctica; almenys no havia de trobar grans dificultats. Doncs bé: li va costar a Lesseps vint-i-cinc anys de lluita abans no es va donar el primer cop de picot a l'itsme. Els anglesos i els turcs no n'eren amics, i hi varen fer la contra tant com varen poder; a les Tulleries, a la millor corrien vents contraris.

Sort va tenir Lesseps, i més que Lesseps el món enter, de l'admiració que per aquest home sentia l'Emperadriu Eugènia que més de quatre vegades va haver de neutralitzar prop de l'Emperador els efectes dels enemics del Canal.

La primera preocupació de Lesseps va ésser l'establir amb seguretat el nivell de les aigües de les dues mars, i els estudis van reeixir tal com Lesseps pensava, ço és, demostrant que eren a un mateix nivell després d'uns càlculs fets l'any 1833 per una comissió i certificats, més tard, per un altre enginyer. Però en aquells temps Lesseps estava encara molt lligat a la carrera consolar, i també havem de dir que el seu nom oferia encara poc crèdit per a conquistar elements. Estant a Alexan-

dria, no obstant, els seus dots d'home de govern i d'iniciativa van arribar a França amb motiu de sos treballs quan la pesta a Egipte del 1836, pels quals li va ésser conferida la Legió d'honor.

Després va ésser traslladat a Rotterdam, després a Màlaga, i més tard a Barcelona on va demostrar també, com hem dit, el que valia en ocasió del bombardeig d'Espartero.

Troband-se a Roma de cònsol general, i amb motiu d'un incident diplomàtic, va dimitir i es retirà a la vida privada on covà de ferm el seu grandios projecte que amb tanta felicitat havia de dur a cap.

Els homes es troben, Lesseps anava meditant el seu pla i fent-ne : : les muntanyes no propagandà malgrat

l'animositat dels anglesos i dels turcs, quan la Providència va voler que l'any 1852 pugés a ocupar el tron d'Egipte Mohammed-Saïd, amb qui Lesseps havia contret una gran amistat quan era cònsol al Caire i havia tingut ocasió d'aconsellar-lo amb fortuna en més d'una ocasió.

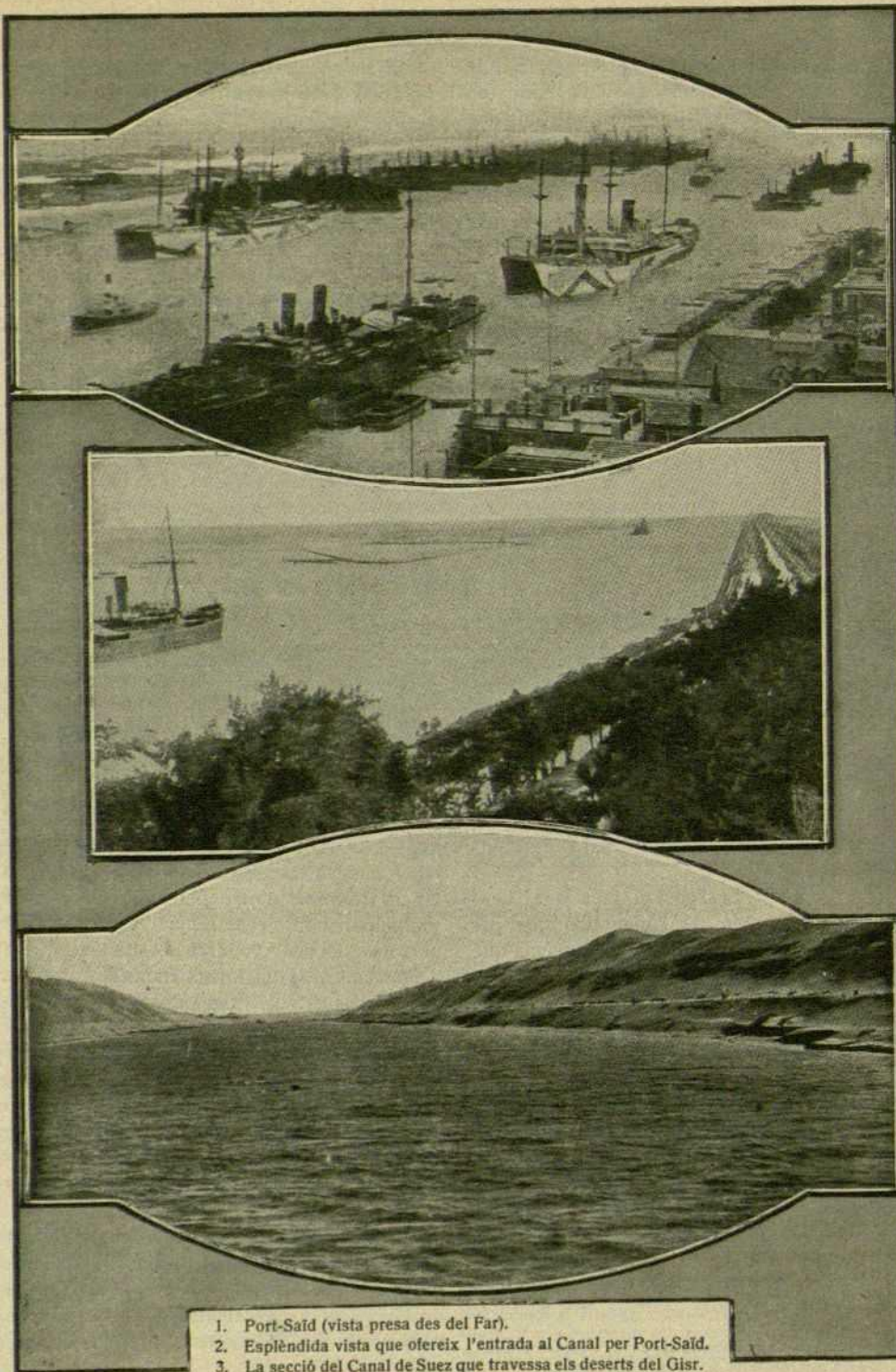
Lesseps hi refà les amistats, li explica el seu projecte i el dia 30 de novembre del mateix any, malgrat les gelosies angleses, el kedive lliurà al seu amic un *firman* donant-li el dret de constituir i dirigir la *Companyia Universal del canal marítim de Suez*.

Amb aquest document, l'alta protecció del kedive i l'autoritat social que s'havia conquerit en la seva carrera, Lesseps es va veure ja en cor de trobar diners per a fer els estudis preliminars sobre el terreny; i va reunir cent persones donant 5,000 francs cada una.

Dos eminents enginyers francesos, després de seriosos estudis, van signar un avant-projecte de canal que, sortint de Suez i passant pels llacs Amers i Timsah, aniria a desembocar en Péluse, al Mediterrani. Un altre canal sortint del Nil cap a la vall de l'Oued Toumilat es bifurcaria, per a portar l'aigua dolsa indispensable als treballadors i als conreus que s'establirien, cap a Suez i cap a Péluse.

El pressupost total de les obres era fixat en 185 milions de francs, la durada dels treballs es calculava en sis anys, i els ingressos de l'explotació es calculaven en 30 milions l'any a raó d'un dret de pas de 10 francs per tona.

(1) *Triremes* eren embarcacions de regulars dimensions, amb tres rengleres de rema a cada costat.

1. Port-Saïd (vista presa des del Far).
2. Esplèndida vista que ofereix l'entrada al Canal per Port-Saïd.
3. La secció del Canal de Suez que travessa els deserts del Gisir.

La lluita forta i l'activitat d'un home

Amb el resultat d'aquests estudis Lesseps comença la seva lluita per a reduir la resistència de l'Anglaterra i la Turquia. Ell mateix va a Constantinoble a defensar la seva causa i en treu més que bones impressions; va a Londres i convenç els uns i desarma els altres, però no arriba a reduir la forta hostilitat que allí troba. Demana als Govers de les principals potències que nomenin representants per formar una comissió científica internacional que comprovi en l'istme mateix els estudis fets. Aconsegueix que es constituïxi aquesta comissió i que es traslladi a l'istme de Suez a últims de l'any 1855, i en una caravana de 180 camells els passeja des de Péluse a Suez. El dia 2 de gener de l'any 1856 tots els membres de la Comissió signaven un report aprovant el projecte amb la sola observació que la boca del Mediterrani fos vint quilòmetres més cap a l'oest de Péluse, la qual cosa feia augmentar les despeses de construcció fins a 200 milions. Al cap d'un any l'Acadèmia de Ciències de París donava també la seva aprovació al projecte.

Però Lesseps sentia fer això tenint en contra l'Anglaterra, i, victoriós a tot arreu, hi tornà a donar conferències, a sostenir polèmiques; però en veure que l'hostilitat augmentava, abandona la campanya i resol tirar avant sigui com sigui. Llavors fa un torn de propaganda a través d'Europa: ve a Barcelona, va a Girona, a Marsella, a Venècia, a Trieste, a Odessa, a Irlanda, a Escòcia... A tot arreu els parla amb la seva llengua, i a tot arreu triomfa.

Quan li sembla que el món està preparat, va per llençar les accions de la nova Societat al mercat, i es troba que els financers li demanen una prima massa grossa. Lesseps no vol ésser explotat abans d'hora i ell mateix llença les accions i reïx amb fortuna.

El dia 15 desembre de l'any 1858 va constituir-se la Companyia Universal del Canal marítim de Suez amb un capital de 200 milions de francs dividit en 400.000 accions de 500 francs. França en va subscriure 367.111; les altres nacions 15.247 (a Anglaterra no se'n va subscriure ni una). Mohammed Saïd, el gran amic i protector de Lesseps, va subscriure les 17.642 restants. I el dia 25 d'abril de 1859 es donava el primer cop de picot.

L'activitat en el desert

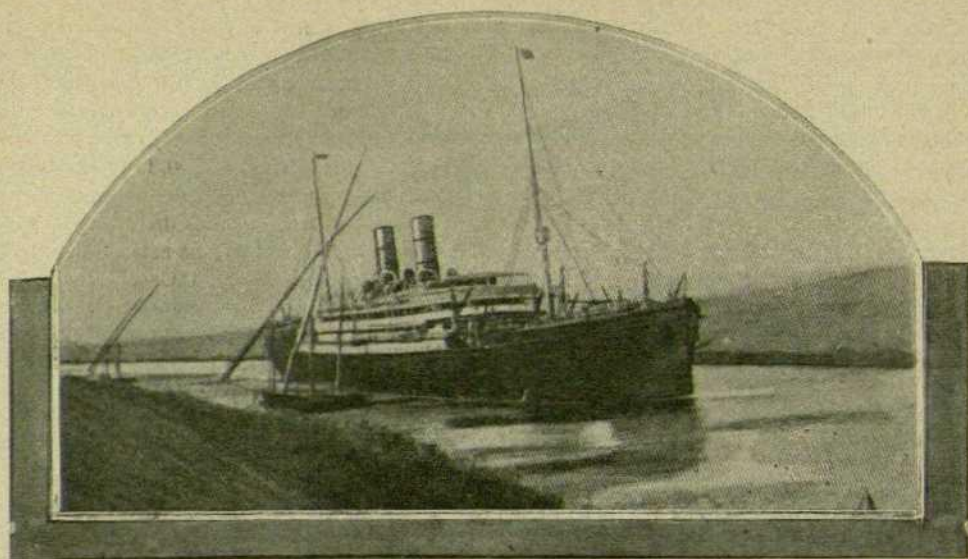
El dia 25 d'abril de 1859 era un dilluns de Pasqua, i, a les desertes platges on avui s'aixeca la bella ciutat de Port-Saïd, s'havien reunit un escamot d'enginyers i d'obrers. Una alta antena va ésser plantada a terra i al seu cim hissada la bandera egípcia. Tot d'una, d'entre aquells homes, un se n'avança cap al mig i empunyant un picot diu:

—En nom de la Companyia Universal del Canal marítim de Suez, declaro que anem a donar el primer cop de picot damunt la terra per on la mar unirà ben aviat l'orient a l'occident.

Clavà el pic de ferro a la terra i l'obra del Canal va ésser començada.

La zona que havia de travessar el Canal era constituïda entre les zones del desert i prop de la mar als aiguaxorcs del llac Menzaleh en una extensió d'una quarantena de quilòmetres terra endins. Segles i segles feia que el Nil hi anava abocant ses terres llotoses i pestilents que cap europeu era capaç de remoure; i, no obstant, calia obrir-hi un canal per dotar d'aigua dolça la població de milers i milers de treballadors que ben aviat poblarien aquells deserts; calia que aquelles terres fossin remogudes per afiançar-hi camins; calia bastir, a través de l'istme, cases per als treballadors, magatzems, hospitals, forns i tallers i per a tot això cal l'aigua dolça. Perquè les dragues poguessin treballar calia obrir-los camí, i aquest camí calia fer-lo en la terra llotosa i pestífera del llac Menzaleh. Una bona colla d'indígenes van prestar-s'hi voluntaris. Ben aviat n'hi treballaren 25.000; i ben aviat les dragues, amb llur tossa d'animal antediluvià, multiplicaven abundantment la feina dels *fellahs*. A la fi del 1861 l'aigua del Nil anava des del Caire fins a Suez i a Port-Saïd.

Un cop l'aigua a l'abast de la feina, l'aspecte del desert va canviar per complet. Una vida febrosenca va substituir la calma dels segles. Per a remoure en sis anys 74 milions de metres cúbics de terra, calia treballar, i encara, els homes sols, era impossible que ho fessin; i les dragues es van multiplicar. Aquestes bestiaesses de ferro, amidant 40 metres de llarg per 8 d'ample i 14 d'altura, arribaren, en els últims temps, a treure 180 metres cúbics de terra per hora. Així no és estrany que el dia 18 de novembre de l'any 1862, dos anys i mig després del primer cop de picot, Ferran de

Vaixell de gran tonellatge, en la curva de Coussoum

Lesseps, en presència dels representants de tota l'Europa, des del lloc on s'aixecava ja la nova vila d'Imailia, pogué presidir la barreja de les aigües del llac Timsah, situat al mig de l'itsme, amb les que venien del Mediterrani per un canal de 15 metres d'ample per un i mig a dos de fons.

El fet va causar a Europa una gran sensació.

Els enemics Però l'obra del Canal havia de **: no paren :** sofrir més contratemps. Aprofitant la mort del kedive Mohamed-Saïd, el gran amic de Lesseps, Turquia torna a moure's; i, aprofitant-se de la feblesa del seu successor Ismaïl, aconseguí fer suspendre els treballs. El Soldà Abdul-Aziz assoleix fer entendre al nou kedive d'Egipte que les terres regades pel canal d'aigua dolça son atribuïdes indegudament a la Companyia, i que han d'ésser restituïdes al domini d'Egipte i, per tant, a ell; que ell no ha signat res acceptant els pactes fets pel seu antecessor, i que, per tant, és hora de treure tot el profit que es pugui de la Companyia.

Ismaïl, ambiciós, es deixa convèncer i retira dels treballs les brigades de *fellahs*, i exigeix la retrocessió del canal d'aigua dolça i de les terres riberenques. La Companyia es veu obligada a cedir per a no perdre-ho tot. Anglaterra, per altra part, barrina a les Tulleries;

Napoleó y el duc de Morny, han donat oïdes als enemics del Canal. Per sort l'Emperadriu i el príncep resten fidels a Lesseps.

El dia 11 de febrer de 1864 Lesseps és honorat a París amb un gran banquet que presideix el príncep Napoleó, i l'opinió pública es pronuncia en tot al costat del gran empresari. La guerra sorda de les Tulleries és guanyada per Na Eugènia, i l'Emperador acceptà d'ésser àrbitre entre la Companyia del Canal i els seus adversaris i pronuncia un judici equitatiu. Però els que perden no es rendeixen i encara Turquia refusa els seus treballadors a l'obra del Canal; però això l'apura poc a Lesseps, qui redobla el seu potent utilitatge i desprecia els braços turcs.

En mig de tot això el còlera fa destroces entre els treballadors. Hi ha moments en què sembla que se n'hagi d'anar tot a rodar; però Lesseps, ferm i serè en mig de tot, continua la seva lluita gegantina contra els homes, contra els envejosos, contra les pestes.

Més monjoies El dia 31 de gener de 1865 és **: glorioses :** obert el tros de canal de Port-Saïd a Timsah amb una amplada de 56 metres; ja hi naveguen petites naus. El dia 9 de desembre del mateix any, un vapor calant quatre metres entra en el port de Port-Saïd. I el dia 24 una goleta cons-

truïda a Imailia arriba a Suez per a tornar des d'allí fins al Mediterrani.

El dia 18 de febrer de l'any 1866, un navili de Trieste, el *Primo*, de 80 tones, passa el Canal de cap a cap. El mes de novembre del mateix any un altre navili anglès, el *Prompt*, passa en trenta dues hores el Canal, i el mes següent el passen amb tota felicitat també les goletes *Suzanne*, francesa, i *Phaneromania*, grega.

: : Un altre contratemps La Companyia acaba el numèricari. El càlcul de 200 milions era curt de mig a mig: l'obra en costa 400. Manquen encara, a primers de 1867, 40 milions de metres cúbics de terra a remoure. D'ençà del març de l'any 1866 que els turcs han cedit i la premsa anglesa calla. ¿Serà, ara, l'enemic la manca de diner?

S'anuncia un emprèstit... i no troba subscritors; fins a l'any següent, en una segona convocatòria, no es pot cobrir. I no passa un any (era el març del 1869) que, a presència del kedive, que és ara un bon amic del Canal, les aigües del Mediterrani abocaven als llacs Amargs a 97 quilòmetres de distància; i abans de l'any (per l'agost) les aigües del mar Roig van a barrejar-se amb les del Mediterrani en els llacs Amargs, establint-se el nivell sense la més petita dificultat. El Canal té en tota sa llargada vuit metres de fondària. A condició que no calin més de 750 metres, totes les naus del món hi poden passar.

El geni sencerador, el temperament actiu, el caràcter sencer i la voluntat ferma de Ferran de Lesseps havien triomfat.

Els cinquanta anys del Canal Durant els cinquanta anys que han transcorregut des de l'estrena del Canal, les obres d'eixamplament i de dragat no han parat. Les dragues han assolit dimensions fantàstiques, podent dragar el fons a 14 metres. S'han creat a ses riberes veritables centres de vida, establint-s'hi línies de ferrocarrils i poderoses indústries.

Al començament del seu servei, encara alguns armadors repatanis preferien que llurs naus donessin la volta pel Cap de Bona Esperança; però ben aviat van veure que era supina imbecilitat no aprofitar-se d'aquesta conquesta del progrés que escursava tan extraordinàriament el camí de l'Orient. Cal sols

considerar que de l'Havre a Ceilan, la qual distància, pel Cap, és de 14,130 milles, és per Suez tan sols de 9,090; que des de Londres, que era de 14,340, és, passant pel Canal, de 7,300; que des de Marsella, que era de 14,500, és ara de 5,490, i des de Gènova, que era de 14,690, és ara de 5,440.

Llevat d'aquests temps de la guerra en què la vida de la navegació ha estat tan irregular i precària, el passatge del Canal ha anat cada any en progressió ascendent. Cal sols considerar que l'any 1870 van passar pel Canal 436,609 tones i 26,758 passatgers en 486 navilis, i el 1910 hi van passar més de 15 milions de tones i de 300,000 passatgers en 4,533 navilis. L'any 1875 Anglaterra es va rendir completament a l'evidència adquirint les accions que eren en poder del kedive; i l'any 1888, en ésser el Canal declarat neutral, van ésser els anglesos incorporats al Consell d'Administració del Canal junt amb els francesos.

És de creure que aquestes xifres, que durant els anys de la guerra han disminuït considerablement, tornaran a augmentar i ultrapassaràn les dels anys anteriors per a honor i glòria d'aquest home que, de vint anys a aquesta part, saludeu en la seva efígie tots els que en embocar el Canal es beneficien del seu gran talent. Des de fa vint anys que l'estàtua en bronze de Ferran de Lesseps, modelada per l'escultor Fremiet, s'alça a l'entrada de Port-Saïd. Homenatge ben just a l'home que va creure en el Canal, que va emprendre la seva construcció i que la va acabar en mig de les proves més cruels i més injustes tan valerosament suportades i vençudes.

Anatole France, el seu successor a l'Acadèmia francesa, en ocupar el seu setial va dir de Ferran de Lesseps tan belles paraules, que no podem sostreure'ns a la temptació de traduir-les per a edificació dels nostres lectors, en acabant aquestes notes:

«Ço que Ferran de Lesseps ha fet és immens i és bo: a l'Occident, tancat en límits massa estrets, li ha obert una sortida. Ha fressat vies noves a les energies. Un home així no té més que un jutge: l'Univers. Ha servit els interessos de la humanitat; la humanitat, reconeguda, li servei el nom de benefactor i d'amic. La seva imatge, aixecada a l'entrada del Canal de Suez, serà saludada a través dels segles per les banderes de tot el món.»

R. S.

CVNYAT

Del viure paradoxal

Novel·la de costums rurals valencianes

per JACINT M. MUSTIELES

(Acabament)

IV

Il dubte de Francisquet havia esdevingut obsessió que el perseguia seguidament, que el torturava. Havia arribat a sentir una veritable necessitat de la gelosia que tots han passat, de la que tots han vençut i contenen després amb un somris d'interna complaença. Havia arribat a desitjar-la tant, que vergonyosament es preguntava si era una falta de Carmeta el que volia.

Carmeta, ben lluny d'imaginar el que bullia dins de Francisquet, passava els dies a València pensant només en quan ell aniria a veure-la. Perquè Carmeta tenia uns parents, a la ciutat, que sovint la cridaven i retenien uns quants dies, més del que ella volia. I era en aquests dies quan pensava més en el seu Francisquet i més desitjava tenir-lo al seu costat. ¿Què se li'n donava, a ella, de passejar-se amb les parentes de València mirant els aparadors de les botigues i comentant de modes i luxes que ella no havia de portar mai? ¿Què se li'n donava de les històries del cinema, ni de les comèdies del teatre que alguna vegada la portaven a veure? Era quan més pensava en Francisquet. Feta a la senzillesa de Castellet, a la pau del poble, i dona, demés, de temperament apocat, en el bullici de ciutat es trobava ella més poca cosa, més pe-

tita, marejada, com absorbida pel tràfic, pels llums, per la riquesa que veia. I pensava que anant al costat de Francisquet es creuria defensada per la confiança en ell, i així... sí, així li plaurien aquells comentaris de les elegàncies, i aquelles històries del cinema, i aquelles comèdies del teatre.

I per això el feia venir a veure-la: sols que Francisquet no li solia anar.

Aquesta absència de Carmeta era un descans per a ell: era un descans que ell esperava amb propòsit de tranquil·litat definitiva, perquè la mateixa assiduïtat inquisidora d'ella li posava més de relleu les frases mortificadores i ell volia un oblit etern i absolut per tornar a inundar-se en la serenitat de l'amor pur.

Carmeta, amb l'agudesia de dona enamorada, l'havia inquirit moltes vegades.

—Tu no ets com ans, Francisquet. ¿A tu et passa alguna!

—No, dona: què vols que em passe?

—No sé; però et passa alguna. Pareix que no tingues confiança en mi...

—Oh! Això sí! Massa!

—Massa? Millor.

Millor! No, no era millor; però ¿com anava a explicar-li-ho, a ella?

I ara, ella a València, ell imaginava deslliurar-se del turment ridícul en què el posaren.

Perquè... ¡mireu si serà ridícul, tenir turment de... no tenir turment!

Però, així com una pregunta li féu adonar-se de la ironia del cosí, i posà una ombra de tristesa en la felicitat de son viure, una altra pregunta canvià sos propòsits i tot son esdevenidor.

Era diumenge. Terminades les Festes majors, tota la intensitat dels descansos afluïa al Casino i a l'estació. El saló gran, el billar i la terrassa eren plens de contertulians.

Francisquet, en el grup del seu cosí, del ferrer, de l'ex-estudiant i altres, havia pres el cafè lentament, i la copa d'anís del bo. Era ja a mitja vesprada. La fresca dels últims dies de setembre havia fet tancar els vidres, i el fum dels cigars posava l'atmosfera irrespirable. Passaven les hores a poc a poc, molt a poc a poc; i, quan sonaven en el vell rellotge que hi havia al costat del piano, les campanades quedaven ofegades per les veus altes de les converses, les rialles fortes i el seguit colpejar contra les taules les fitxes del dominó.

En el grup d'amics nostres s'havia enraonat de tot l'enraonable. S'havia tractat de la pròxima verema, que es presentava abundant; s'havien contat anècdotes dels músics del Patronat, i s'havien retret les darreres festes, tan llúides com tots els anys. Algú havia recordat l'incident d'Elies amb el metge, i ja no es parlà d'altra cosa que del gest valent d'Elies, de la covardia de l'altre, del compromís de l'alcalde, i de la decisió d'Elies que el metge eixís del poble. Es tornà a elogiar la intransigència de l'enamorat, i Elies tornà a vanar-se entre els amics admiradors.

Francisquet sentia que la cara li cremava. Cada vegada que els ulls del cosí es fixaven en ell, creïa advertir el menyspreu d'aquella frase cruel. Cada comentari dels altres li duïa el ressó de la insubstancialitat en què se'l tenia. Cada rialla el mortificava com si fos burla que es feia d'ell. I quan, probablement, ningú pensava fer-li cap referència, ni potser es recordaven d'aquelles aventures que tant impressionaren el bon Francisquet, aquest sentia per moments un formigueig irresistible de parlar i contar històries (inventades, és clar!) amb què reivindicar-se de la humiliació de llavors.

I fou també el seu cosí qui l'excità a parlar. I fou una pregunta naturalíssima, feta amb tota la bona fe, com s'hauria preguntat qual-

sevol altra cosa, per trencar d'alguna manera un silenci.

—I tu, *ché?* ¿Com no has aprofitat la festa per anar a València?

València volia dir Carmeta, puix que l'Elies sabia que la nòvia del seu cosí era allà. I la pregunta, en el torturat esperit de Francisquet, tingué una modificació que venia a dir: —Home! ¿Com la deixes sola, i no vas a avorrir-te amb ella, continuant l'idil·li monòton i dessubstanciat?

Francisquet reaccionà vivament, i, amb el to més despectiu que trobà, digué, senzi llament:

—Jo a València? No sé per a què.

Son cosí obri uns ulls de pam.

—*Ché!* però... no està allí Carmeta?

—Sí, allí està, allí; però perquè estiga ella, no vol dir que haja d'estar jo.

—Home! puix seria lo més natural. Ademés, que altres vegades ha estat ella en València, i a tu t'ha faltat el temps per a anar el diumenge a passar-lo en ella.

—Sí; altres vegades, sí; però... sempre no ha d'ésser igual.

L'Elies seguia mirant-lo estranyat: aquell accent d'indiferència, de menyspreu, era cosa extraordinària.

—Però... ¿és que ha passat alguna cosa entre vosaltres? Parles d'una manera que pareix que estigau renyits...

—Pse! Estem i no estem. Coses de nòvios!... Ja vorem en què queda.

Els altres del grup començaren a mirar-lo amb la mateixa estranyesa que l'Elies. ¿Era possible que entre Francisquet i Carmeta passessin aquestes *coses de nòvios* a què es volia referir? ¿No eren, en tot Castellet, la parella més enamorada i més segura en la confiança que s'inspiraven? ¿No havien quedat que entre ells no hi havia gelosia, ni rivalitats, ni coqueteigs, ni dubtes, ni, per tant, res d'aquestes *coses de nòvios*? ¿Què volia dir ara Francisquet amb aquelles mitges paraules i, sobretot, amb aquell to d'indiferència i de menyspreu? I la mirada de tots l'interrogava intrigada.

Francisquet, adonat de l'èxit, possessionat de son paper, repantigant contra la paret l'esquena geperuda, presumia amb el gest i amb la veu i per tots els porus.

—Això que us dic: *coses de nòvios*! M'he enterat de que en València hi ha un tinent que la preté i que fa el ganso... i jo no estic per

romansos a estes hores. Quan ella vulga ja vindrà, i quan vinga ja parlarem.

—Però... *ché*, Francisquet!... això deu ser alguna mania que se t'ha ficat al cap. ¿Tu estàs segur de que hi ha un tinent que li fa la rosca?

—Ja ho crec! Si no estiguera segur no diria res. Un senyoret capritxós d'aquestos que es pensen que totes les dones són per a ells, i li ha fet gràcia la Carmeta i li va al davant i al darrere molestant-la en tonteries. Clar que jo tinc confiança en ella, i sé que em vol massa per a fer cas de senyorets capritxosos; però... per de prompte no pense anar a vore-la, i ella... que vinga o que no vinga, i que faci lo que li acomode.

Que Carmeta fos capaç de coqueteigs (ella, tan humil, tan resignada en sa pobresa física!), ja era cosa estranya; però que hi hagués a València un tinent, un senyoret, encapritxat de Carmeta... es necessitava ésser capritxós de veres! I això sí, que era difícil de creure! Qui més, qui menys, coneixien la vida de València i d'altres capitals; sabien que les llauradores de Castellet, per boniques que fossin, havien de passar desapercebudes; i Elies sabia que amb la mateixa Gabriela, la famosa del poble, havia estat a València i quasi ni l'havia trobada bonica entre tantes dones i tants luxes. ¿Com era possible que Carmeta, tan mal vestida, *ratà* i amb aquelles parpelles enrogides, sense gràcia ni atractiu imaginable, hagués encapritxat un tinent, un senyoret, entre dones tan superiors a ella per tots conceptes? I tots miraven a Francisquet, i es miraven entre ells com preguntant-se: —¿Què fem? ¿S'ho creiem?

I Francisquet comprengué la mirada. I una ràbia impulsiva el mossegà interiorment, perquè sospità que no es dubtava de la seva paraula, sinó de la capacitat de Carmeta. I parlà i parlà, engruixint el motiu, exagerant-lo molt perquè alguna cosa en fos creguda: inventava detalls que es nuaven perfectament l'un amb l'altre; deduïa conseqüències amb lògica portentosa; i ell notava que s'engrandia als ulls dels amics a mesura que anava comprometenent la nòvia. La humiliació anterior, el turment passat en el dilema de la gelosia o la insubstantialitat, brollava a doll d'aquells llavis ingenus.

Ell recordava que, efectivament, en el pis de sota de les parentes de Carmeta vivia un tinent amb qui s'havia trobat a l'escala alguna vegada. I així donà senyals de com era el ri-

val, d'escenes possibles en creuar-se per casualitat, que ell convertia en escenes quasi transcendents. I perquè el creguessin millor, ja que de sa paraula no dubtarien, féu la cosa més seriosa precedint-la d'antecedents: dient que ja en anteriors viatges s'havia topat amb el tinent i havien tingut alguna disputa... que ell suposava que tot hauria quedat reduït a dir quatre tonteries el tinent i riure-se-li'n ella a la cara; però, veient que en els altres viatges continuava el tinent fent el tonto, ell era tot un home i sabia com conduir-se.

El grup d'amics, coneixedors de la bondat del geperudet, incapaç d'enganyar ningú ni dir una falsedat en sa vida, es feien creus confessant que mai haurien cregut cosa semblant si el mateix Francisquet no ho hagués dit. Carmeta no tenia atractius: això era veritat; però, quan el propi noví parlava i el noví era tan bon xicot com aquest Francisquet, calla rendir-se.

I després... després ocorregué una escena de brutal lògica, que Francisquet no havia previst i que començà a espantar-lo. Després ocorregué que tots i cada un volgueren endevinar els motius perquè tot un tinent festegés una humil llauradora tan poc agraciada per la naturalesa: tots convingueren que una broma d'un dia era encara comprensible, però una persistència així devia obeir que Carmeta l'animava d'alguna manera... I aquesta manera..., quina podia ésser?

—Mira, Francisquet: parlem clar i no t'ofengues — li deia son cosí. — Açò és més grave de lo que sembla. En una capital hi ha altra llibertat que en un poble: els senyorets no solen buscar a les llauradores per a casar-se, i menys encara tractant-se d'una que és pobre com les rates i no se passa de bonica ni templa. Hi ha que suposar altra cosa. I això de què ja vaja de temps, i que hagueu tingut disgustos, i ella continue anant a València i el tinent continue rondant..., això vol dir molt, Francisquet, i és qüestió de fixar-se en lo que es fa.

—Sí, ja em fixe, ja em fixe...

I la veu de Francisquet, poc ans displicent, era balbucient i poruga. Les parpelles se li tancaven, volent fugir les mirades compassives. Sols amb una gran força de voluntat dominava l'intens tremolor de tot el cos. Per assolir credulitat havia carregat d'agreujants un cas imaginari, i començava a sospitar que

havia anat massa lluny, que havia compromès a Carmeta deixant-la al comentari impiadós de la gent; que ell mateix s'havia guanyat, en compte de l'admiració cercada, la compassió dels amics. I una frisança nerviosa s'apoderava d'ell. I els amics, amb l'afecte de protecció amb què sempre li parlaven, creien altra l'emoció de Francisquet i volien calmar-lo.

—Tranquil·litat, Francisquet, tranquil·litat—li deien. —Res de pendre les coses per la tremenda, ni res tampoc de disgustar-se massa, que al fi i al cap una dona mai val la pena de que un home digne s'apure per ella. Un desengany se mira en calma i se passa per damunt.

—No, si jo estic tranquil—murmurava ell. —Ja vos ho he dit ans. Jo no crec que hi haja motiu per a res.

—En últim cas se la desprècia i se l'olvida.

Oblidar a Carmeta! despreciar-la? ¿Tant se n'havia anat de llengua, que l'havia calumniada ell mateix? Què havia fet? ¿qué havia dit?... I un pes molt gran se li posà sobre el pit, dificultant-li el respirar. I unes ganes de plorar li acudien als ulls. I pensà en Carmeta, tan bona, tan enamorada, cridant-lo per passar el diumenge amb ella, perquè s'entristia sense ell. I ell acabava de jugar-se la reputació d'ella i la felicitat d'ambdós. I volgué defensar-la, volgué retractar-se...

—No, si jo crec que no hi ha per a tant...—repetia. —Ella és bona xica. Potser jo he exagerat un poc. Crec que no hi ha per a tant.

—Bo, bo, Francisquet. Lo que jo t'he dit: no t'ofengues ni et disgustes, però obra com corresponga. Al cap i al fi tu no perdries gran cosa, perquè dones com la Carmeta sempre se troben. Tu dius que en altres viatges ja anava lo del tinent...

Francisquet volgué dir que no; però el seu cosí continuà, amb una tranquil·litat que li gelava els ossos:

—... lo que demostra que ella, obligada a fer-li un desplant per a espantar-lo, no t'ha fet cas a tu, o no ha sabut espantar a l'altre. Deixem els motius que puguen tindre els dos, que per part del tinent no poden ser molt nobles i per part d'ella no tindrien disculpa. Creu-me a mi, Francisquet: a una dona que no et fa cas espantant a un moscardó per a deixar-te tranquil, o que no sap traure-se'l del costat... (que no vullga o que no sàpia, ve a

ésser per l'estil) a una dona aixina se li diu *adiós*.

—¡Això, això, Francisquet: se li diu *adiós*... i en pau!

—I res d'apurar-se ni preocupar-se sisquera. Tu vals molt més que ella...

I seguien els comentaris i les advertències i les frases que ferien el cor del pobre geperudet, sagnant-lo. Semblava que tots parlaven com fruint el gust d'ésser impiadosos amb la dona que, a més de lletja i pobra i patosa, resultava coqueta i es plaïa fent-se festejar d'un senyoret. Semblava també que cadascú tenia deute de menyspreu amb Carmeta, i aquest menyspreu brollava carregant les paraules mortificants per a ella. I és que... jés tan humana la satisfacció de parlar mal d'algu!

Francisquet oïa sense adonar-se'n bé. Encara volia aminorar el mal que havia fet, i trobava major compassió si parlava. I quan els amics es cansaren de comentar, quan es féu l'hora d'anar-se'n cada un, cada un colpejà el muscle contrafet de Francisquet amb l'afecte de protecció de sempre, una mica més compassiva ara; i Francisquet, freda la sang, atontat, veia la dignitat de Carmeta i la felicitat d'ambdós, que ell havia deixat als llavis murmuradors del poble. I pensava que potser els amics no donarien a la conversa la importància que ell temia. Pensava que tornaria Carmeta i, en veure'ls sempre junts, sempre ella enamorada, compendrien que no n'hi havia, ni molt menys, per a la separació i l'oblit que li havien aconsellat.

Però, si no volien veure-ho i ell no podia retractar-se de l'*homenà* que havia volgut fer... què passaria?

I un crit de Jesús, que baixava, en sa tartaneta, de l'estació, li féu donar un bot.

—*Ché*, Francisquet! Aparta, bobo!

I carretera amunt seguí pujant lentament. I baix, en el poble, que havia encès les bombetes de llum, els viatgers, ja escassos, eren rebuts a la font de l'Esperança, on les fadrines anaven per l'aigua fresca, i els xicots les esperaven tenint prompta una xacota, que elles contestaven amb llurs rialles fortes.

V

Els jornalers que no han estat contractats la vigília, «fan plaça» a primera hora del matí, esperant que, a falta d'algun, vinguin a

cercar-los. A Castellet, pel temps de la verema, fan plaça a la de l'Església, en el cantó del carrer de l'Ermida, perquè a pocs passos hi ha la taverna i és de consuetud «fer-hi el calentet», o sia la copa de cafè calent amb aiguardent del fort, que els servirà de desdejuni i els animarà en les primeres hores de la feina, que són fresques i peresoses.

Així els trobem a les cinc del matí, resguardant-se el coll amb una manteta, portant al cap el gran barret de palma i a la faixa les estises i la falceta de veremar. En trobem uns quants (potser no arriben a dotze), car un poble petit com Castellet té emparaulats els jornalers amb temps de sobra. Fumen i xerren, i algun riu i algun renega. La plaça és fosca, i en el carrer de l'Ermida la llum que surt de la taverna pinta una ampla ratlla groga que mor en la casa fronterera. Dalt, els núvols van aclarint-se lentament.

Un, de veu més forta o més despreocupat, se sent que diu:

—*Ché!* pareix que no m'ho crega!

I un altre, misteriosament, diu, mirant al final del carrer:

—Calleu, calleu, que ve ell per allà!

—En parlant del Ruí de Roma... —mormola qualsevol. I la figura contrafeta de Francisquet es dibuixa passant per la llum de la taverna.

—Bon dia, Francisquet.

—Bon dia tots!

—Tu vas a la vinya del cosí: veritat?

—Sí, a la vinya alta, la de les coves. Però fa falta gent, i vinc a vore quants voleu vindre.

Aviat queden emparaulats, i entren en la taverna «a fer el calentet». I poc després, quan ja el cel és clar i els matiners del poble obren llurs portes i els ocells riuen la nova diada, van cap a la vinya alta, la de les coves: Francisquet davant de tots, i darrera els jornalers, entre els quals encara el més despreocupat va murmurant:

—*Ché!* pareix que no m'ho crega!...

La vinya de les coves està a més de mitja hora de Castellet, on acaba el terme que marca una creu de pedra, alta i solemne. A vora la vinya passa la carretera, blanca i desigual; i al darrera s'alça el terreny per a formar la muntanyeta del torricó. Dalt la muntanyeta, les ruïnes d'un convent han esdevingut torri-

có, per al dir del poble; i a la part baixa, prop la vinya d'Elies, unes coves també arruïnades han donat a la fantasia popular el motiu per a unes llegendes pintoresques, que són al·licient del foraster i són l'amenaça i la por dels xiquets de Castellet.

Quan Francisquet i el nostre grup arriben, ja n'hi ha que els esperen a la vinya. Al punt més pròxim de la carretera es deixen les portadores, que, una vegada plenes de raïm, carregaran a les cavalleries. Els veremadors es distribueixen, amb els *sarnajos* o cabassets, per a dur la fruita a les portadores. I cada veremador, homes i dones, amb falceta o estises, comencen a tallar els xanglots daurats que inclinen a terra les branques dels ceps al pes de la fecunditat llur.

I així una i altra hora. Al descans per esmorzar, ja els ceps dels extrems han quedat només amb els *cabrerots* que serviran per a nova fecundació. I a mesura que el sol munta, i els braços entrenats es fan més destres, i els crits de Francisquet animen a tots, els sarnajos van i vénen sovint, i les portadores s'omplen seguidament, i les atzembles van cap al poble carregades del raïm, que sembla riure, carretera avall, de veure's daurat i gros i abundant.

D'un extrem de la vinya surt la veu dolça:

—*Ni el patir cels és torment,
ni anyorar és agonía:
molt més mata l'aguardar
un amor que mai arriba.*

És com la veu d'un sentinella de tant en tant, d'ací o d'allà, en un to i una modalitat i un tema distint. És la típica cançó de la terra, la cobla valenciana, rendida d'amor unes vegades, encesa de gelosia altres, enamorada de la bellesa de sa pàtria, inspirada d'atàviques remembrances, glossadora de l'esperit de la raça, on hi ha quelcom del temperament i la idiosincràsia característics, i quelcom del murmuri de sa platja i del foc del seu sol.

Darrera la muntanyeta del torricó s'amaga el sol. Tota l'horta esdevé pau. Els veremadors, amb les últimes càrregues de raïm, tornen al poble. S'han format algunes parelles que van al davant, molt al davant de tots, parlant baix i mirant-se als ulls. Les dones

(les esplèndides dones de l'horta valenciana), arromangats els braços bruns i forts, s'han adornat el cap amb pàmpols i canten i riuen. El carro gran ve al darrera de tots, engronçant-se peresosament, escampant, en ostentació d'abundància, els grans grossos i daurats que omplen les *estoraes*.

Al costat del carro marxen l'Elies i Francisquet: Francisquet amb els ulls baixos, trencat de color, caminant feixugament. Elies, serè, reposat, parla com un pare (també diríem com un bon jutge):

—Cauries en el vilipendi de tots, Francisquet, i has d'evitar-ho. Tothom ho sap. Jo no sé si els amics del Casino han escampat la veu, o si algú que ha estat a València ha vist lo que tu contares, i més encara que era de suposar; però el cas és que ho sap tothom, que en tot Castellet no es parla d'altra cosa.

Francisquet sols tingué força per a dir:

—Això tampoc és just, Elies...

—Ho serà o no ho serà. ¿Voldries demanar justícia en les murmuracions del poble? Una vegada feta opinió, ¿qui la contrarresta? I cal dir entre nosaltres, ara que ningú nos ou, que prou raó hi ha en aquesta ocasió per a què es murmure. I són les dones les que parlen més, perquè les dones parlen sempre, i en aquest assumpte elles saben el paper que una llauradora fa en la capital en un senyoret i en les

condicions de Carmeta. No li pegues voltes, Francisquet. Si tornares en ella, tot el món te despreciaria a tu per carregar en una falta que suposa haver perdut la dignitat d'home. Jo mateix, Francisquet, no sé si t'ho passaria...

—Elies... açò no pot esser. Pot haver molta exageració en lo que es diu. Jo també exageri, en la febre del parlar...

—És igual, Francisquet. Havent un dit de motiu, la veu del poble fa tot el braç, i ja no és possible separar lo afegit de lo cert. Ningú ha de creure-la, ad ella; i en quant a tu... més t'han de despreciar si veuen que et rebaixes a defensar-la. Tindries tu raó i seria noble el teu intent, i la gent te creuria més infeliç i més ridícul. No hi ha camí. Dones sobren a Castellet... Quan vinga Carmeta, sense necessitat de dir-li res, li fas un despreci ben gran, un despreci d'home digne...

Els veremadors arribaven al poble. La campana de l'església tocava l'*Angelus*. Les parelles que anaven al davant s'internaren, sempre parlant-se baix i mirant-se als ulls, pels carrers estrets i retorts i blancs de Castellet.

Al costat del carro, que s'engronxa peresosament i escampa els grans del raïm gros i daurat, Elies marxa seriós; i Francisquet, mirant a terra, amb un buit immens al cor, amb un fred viu a la sang, camina feixugament.

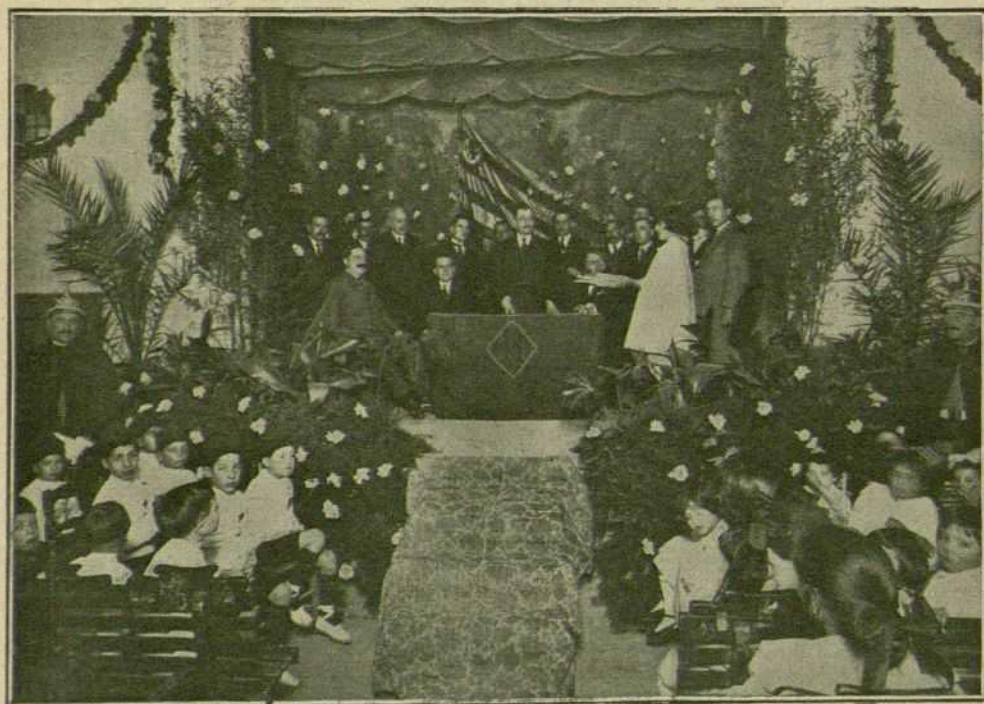
JACINT M. MUSTIELES

BARCELONA ha passat, en aquest període, per una prova única en la història de les lluites socials, la lluita de la Federació Patronal contra el Sindicat únic, mitjançant un *lock-out* general i rigorós: un cos a cos al qual

per a resoldre agudíssimes qüestions modernes, comportà l'erecció a Barcelona del poder absolut, irresponsable i secret que era client de l'assassinat i pertorbava el treball no ja amb la seva intervenció, sinó amb la seva in-

Solemnia festa de repartiment de premis als infants de les Escoles de l'«Ateneu Democràcia del Districte VII»
(Fot. Merletti)

no hauria estat possible d'arribar en qualsevol país seriosament organitzat, on els recursos de govern servissin més aviat per llurs finalitats pròpies que no pas com a botí de petites algarades parlamentàries. La llastimosa incapacitat d'un Govern mesopotàmic

trusió, perquè intrusió no pas intervenció en el govern de fàbriques i obradors són els vetos i les injuncions *sine qua non* d'elements obrers sense la deguda preparació tècnico-econòmica ni el degut afinament del sentit de la responsabilitat.

Dins aquest jaç alterós i rigorós per on han hagut de córrer les aigües de la vida social barcelonina per un llarg període, de veritable prova, tant per la resistència dels obrers com per la dels petits patrons, de base econòmica tot sovint precària, Barcelona ha sabut admirablement conservar el màxim de la possible normalitat. Nostrat el Govern, instaurat entre nosaltres un principi diligent que tingués el sentit de les nostres coses, l'esperó de la nostra idealitat, el seny i habiliador de qui mena amb màxima atenció les coses pròpies, no hi hauria possibilitat que es reproduïssin unes tensions tan extraordinàries i tan profundament perilloses; i aleshores hom podria utilitzar les magnífiques virtuts de la raça, i àdhuc, mitjançant l'educació, els seus mateixos vicis, perquè el vici no és sinó una energia descompassada d'una gran potencialitat dinàmica si hom l'endega i redimeix.

Creiem que aquesta sensació, ça com lla, és ben general; i avui en dia pocs barcelonins, fins i tot aquells que per mesquinesa d'esperit o per obcecació havien combatut el catalanisme recapten l'instaurament a Catalunya de bases peculiars de poder, seguríssims que l'acció normal dels governs espanyols no és més que agreujadora, enverinadora i gradualment anorreadora de la riquesa catalana.

Cal consignar, especialment l'alta de les paraules orientadores adreçades a la societat neguitosa—baldament continguda—per les autoritats populars en llur manifest, signat pel President de la Mancomunitat, presidents de les Diputacions i Alcalde de Barcelona.

*** El nacionalisme ha celebrat actes tan importants com la *Diada Nacionalista*, de Gi-

rona i la del Papiol. Clarament, no hi ha avui manera de contrarrestar el magnífic avanç triomfal del nacionalisme en tota la terra catalana. La vibració patriòtica a les nostres ciutats, viles i contrades és tan extensa i profunda, que el petit intermedi grotesc de la *Unión Monárquica Nacional*, amb èxodes d'uns quants ex-ministres i ex-altres coses a algun llogarret on ha estat possible d'aprofitar un antic caciquet decebut, per acreditar llur força d'opinió.

*** L'«Ateneu Democràcia del Districte VII» celebrà també la solemnnial festa del

repartiment de premis als infants de les seves Escoles Catalanes. En Llacuna, el doctor Agell i Agell per la Lliga Regionalista, en Sansalvador per la «Protectora» de l'E. C., el regidor senyor Laporta per l'Ajuntament, en Vidal de Llobatera per la Mancomunitat i Diputació, glosaren la tas-

ca cultural del simpàtic «Ateneu» essencialment obrer i català, ben català.

El president, l'Alexandre Bulart i Rialp—ànima tan plena de zel—resumí tan bells parlaments. Un cant de *Segadors* coronà la solemnnitat, que fou altament colpidora.

*** Amb vera satisfacció i entusiasme ha rebut la diòcesi de Tarragona el seu nou Arquebisbe l'Ilm. Dr. Vidal i Barraquer, tarragoní il·lustre. En la història de l'Episcopat català hi ha, certament, alguns noms assenyalats d'apòstols i homes de govern no nadiuament catalans, i, verament, és possible en un Prelat foraster d'assimilar-se a la seva diòcesi pel genuí esperit apostòlic, com n'és exemple notori el gran Bisbe Carselade i en fou el Dr. López Pelàez en la mateixa Seu tarrago-

La sala d'exposicions del Centre Excursionista de Catalunya durant l'exhibició fotogràfica d'En Carles Fargas

nina. Però és inqüestionable que la sistemàtica tramesa a Catalunya de Prelats forasters, obeeix a un disseny polític no gens simpàtic per als catalans. Sembla que l'encertadíssima designació de l'actual Arquebisbe de Tar-

*** Múltiples han estat durant tota aquesta tongada les manifestacions interessants de la cultura catalana. Recordem, ràpidament, la inauguració de curs del Centre de Dependents, on pronuncià un notable discurs En

Inauguració del Casal de l'Orfeó Gracienc.—La presidència de la festa

(Fot. Marín)

ragona, revestida de totes les consideracions de l'amor i la popularitat, ha posat un terme al vell règim.

*** Morts!... En Joan Palau i Vera, director de l'Escola de Bibliotecàries, ens ha estat arrabassat prematurament, al ple d'una bella tasca, per ell servida amb alta lleialtat cavallerívola.

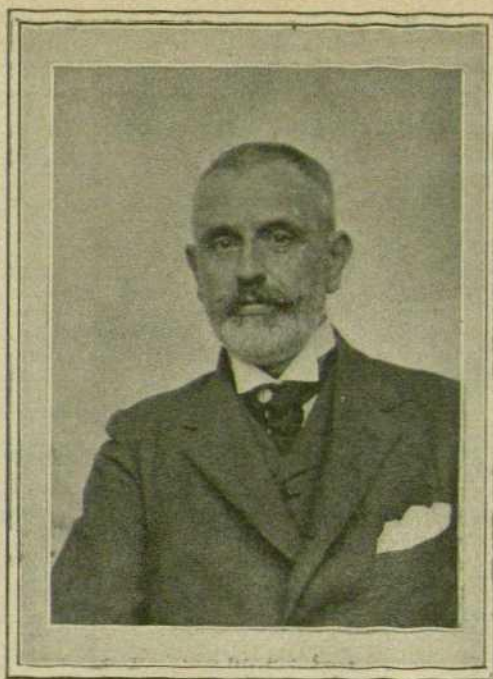
En Miret i Sans, l'eruditíssim historiador de Catalunya, el membre insigne—un dels fundadors—de l'Institut d'Estudis, autor de tantes obres d'incomparable penetració i assabentament, fins a son darrer *Itinerari del Rei En Jaume* deixa un buit difícil d'omplir. La cultura de Catalunya s'enorgullirà sempre del seu nom.

Déu els hagi acollit en son si!

Pere Corominas, la inauguració de la Biblioteca de Canet de Mar, nova fita de la sol·licita i provident actuació de la Mancomunitat de Catalunya, les conferències organitzades per la Joventut Nacionalista de Terrassa, una de de les més actives, amatents i selectes de les que laboren per l'enaltiment patriòtic, la magistral conferència del canonge Carles Cardó al Centre Moral Instructiu de Gràcia, plena d'admirable doctrina i crítica al volt d'esdeveniments actualíssims, la tradicional solemnitat del repartiment de Premis a la benemèrita Societat Econòmica d'Amics del País, avui presidida per aquest gran patriota i gran barceloní que és l'Albert Rusiñol; i la curtesa de l'espai ens obliga a passar per alt, encara, altres belles demostracions que palesen com ni en èpoques greument sofridores de nervio-

ses preocupacions i de problemes pre-remptoris, hi ha solució de continuïtat en les diverses i daleroses demostracions de la espiritualitat del nostre poble.

LLIBRES.—Destaca, entre els llibres apareguts en aquest temps el que duu per nom *Vuit mesos al Ministeri de Foment*, per Francesc d'A. Cambó. En ell, amb rica abundor documental, exposa En Cambó totes les seves nombroses iniciatives plantejades en vuit mesos, convertides les unes en lleis; aturades les altres per embussos parlamentaris, fetes altres decrets, i les restants no havent eixit de projectes de llei i de decrets. La idea cabdal que guià l'actuació ministerial lluminosíssima del capdavanter de la causa catalana, fou una activíssima conversió de l'Espanya endarrerida, primitiva, en un intens país modern, aprofitant les facilitats i estímuls que la situació internacional consentia, i el crèdit de confiança obert per la opinió pública a l'anomenat *Gobierno Nacional*. Hom no pot llegir el llibre d'En Cambó sense un continu sentiment d'orgull i de recança; ell romandrà com a guia d'estadistes si talment l'Espanya ha de sobreviure i, en tot cas, com a condemnaició severa de l'eterna intriga bereber que en aquell — com clàssicament s'esdevé a la

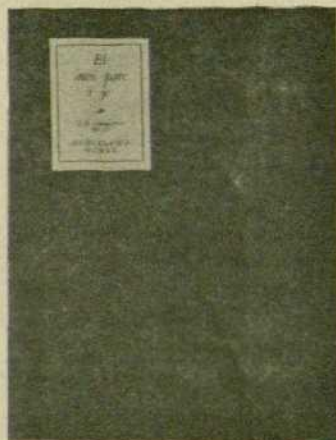
En Joaquim Miret i Sans

Il·lustre historiador i membre de l'Institut d'Estudis Catalans, mort darrerament

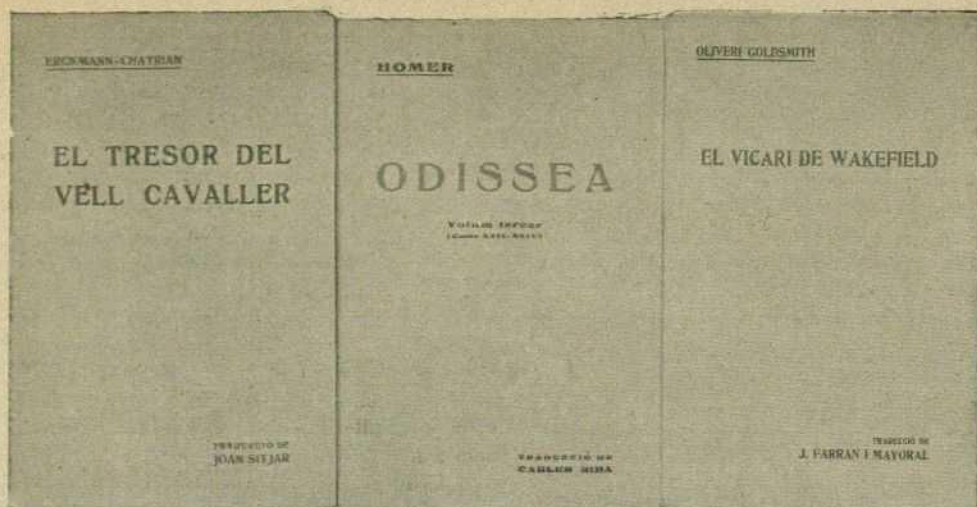
compendi dels indicis de l'aubada del nostre poble, degut a En Bosch Gimpera, qui, en aquesta matèria, és una autoritat en la nostra cultura; i la tan original com estimulant *Història d'Anglaterra*, del catedràtic anglès Pollard,

estudi admirablement destriat i colorit de l'evolució política anglesa, per la seva seguretat i amplitud només comparable amb l'antiga Roma.—També la EDITORIAL CATALANA ha publicat el segon volum de *Els Sants de Catalunya* (cicle visigòtic) de Mossèn Llorenç Ribet, que continua revelant la mateixa acuradíssima erudició i l'excelsitud literària assolida en l'evocació de les figures de la nostra santedat romana; és tracta, tanmateix, d'un veritable monument de la nostra

història d'Espanya — se travessà contra tan alts i assabentadíssims propòsits de reforma. —*L'Enciclopèdia*, aquesta bella col·lecció tan obiradora que publica la EDITORIAL CATALANA, ha donat darrerament tres nous volums: *La Civilització bizantina*, intensa i lúcida síntesi deguda a l'insigne orientalista Pere Màrtir Bordoy, llibre absolutament indispensable per a tota recta comprensió de l'equilibri de la civilització i l'equilibri del Mediterrani, i, per tant, de la història de Catalunya; la *Prehistòria catalana*, sugestiu i interessantíssim

L'última obra d'En Josep M.ª López Picó

Els darrers volums publicats per l'EDITORIAL CATALANA

pensa.—Assenyalem també l'aparició del tercer volum de l'*Odissea*, amb el qual es completa el magne poema.—La *Biblioteca Literària* ha enriquit la seva col·lecció amb *El Tresor del Vell Cavaller*, una de les millors narracions d'Erckmann-Chatrian, prestigiosa de virtuts sentimentals i imaginatives, i excel·lentment traduïda al català.

Altres novetats encara: *Poemes en ondes hertzianes*, d'En Salvat-Papasseit, obreta de *rebeldies* i *Salve*, bells versos de R. Mainou.

TEATRE.—Anotem les següents estrenes: «La senyora Marieta» i «Perdigons de plata», creacions plàcides, d'aire familiar, per l'Ignasi Iglesias; «El Xicot Tímid», hàbil comèdia, de Poal Aregall; «Les ales de fang», de J. Puig i Ferrater, obra desigual, però amb escenes de autèntica força dramàtica; el «Bateig a Can Culleretes», altre sainet barceloní del costumista Sr. Burgas; «Humils violetes», comèdia premiada en el concurs de l'Escola d'Art Dramàtic i representada per la seva companyia; «La

Altres obres recentment aparegudes

Vídua Alegre» i «Els germans Ferrerons», comèdies respectivament degudes als senyors Alexandre P. Maristany i Pere Cavallé, prou coneguts per llurs èxits.

MÚSICA. — Essent en gran nombre els concerts i altres manifestacions musicals que s'han succeït darrerament en la nostra ciutat, no podem parlar-ne amb la deguda extensió per manca de l'espai menester. Esmentarem tan sols de correguda els principals, tals com la festa d'inauguració del nou Casal de l'Orfeó Gracienc amb el seguit de concerts notabilíssims que es succeïren, els quals els cloguè una audició extraordinària de la *Novena*, de Beethoven, per la Simfònica i el Gracienc. L'èxit d'En Lamote i de l'Orfeó d'En Balcells, fou grandíols. Que per molts anys pogueu, cantaires graciens, seguir la benemèrita tasca empresa, culminada suara amb la possessió del nou magnífic local.

En el Palau, l'Orfeó Català hi ha organitzat una sèrie de deu concerts. En Casals inaugurarà la tanda amb un recital inoblidable; se-

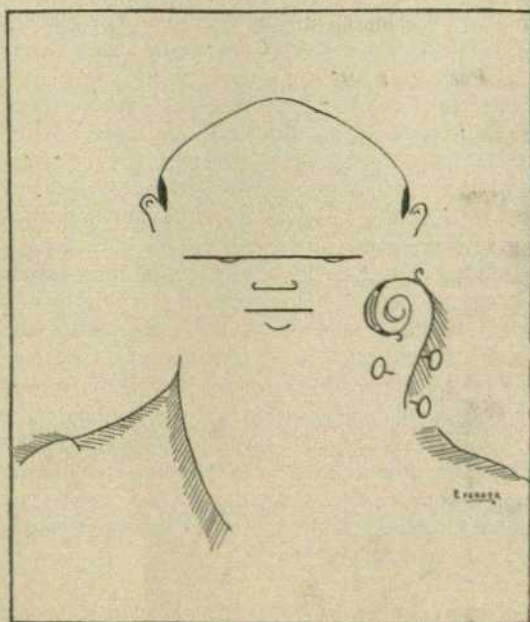
guiren després diversos artistes que alternaren amb l'Orfeó. L'audició de sardanes de Cap d'any fou una nota sobressortint d'aquests deu concerts.

L'Associació Musical a Eldorado, l'Associació de Música da Camera i Els Amics de la Música al Palau, han seguit també les seves belles sessions. El concert inaugural d'aquesta darrera Associació, constituï una solemnitat, car s'hi estrenà la formosa *Sinfonia dels Alps*, de Strauss. El jove Mestre Director Francesc Pujol hi assolí un veritable triomf.

En Rubinstein i la Madriguera, la Banda Municipal, els orfeons de Sans, Pompei, Sarrirenenc i altres, també han donat diversos concerts força interessants.

El Gran Teatre del Liceu obrí el dia 17 de novembre. Entre diverses obres del repertori corrent, s'hi han donat, en el que va de temporada, *Ivan el Terrible*, obra d'espectacle i de música fàcil i agradable; *Monna Vanna*, d'un més alt valor musical; *Tristan i Isolda*, i *Lluïsa*.

X.

Pau Casals

Caricatura de l'il·lustre violoncel·lista català,
per Emili Ferrer

ELS mesos darrers de l'any han vist la continuació de l'esforç dels diplomàtics i dels homes d'Estat per a restablir la pau en el món pertorbat i adolorit. I cal dir que en les últimes setmanes, aquest esforç no ha estat gaire fructuós. S'ha avançat molt poc en el camí. I en certs aspectes, hi ha hagut una sensible reculada.

L'últim balanç de la situació internacional presenta, com a partida favorable, la signatura del tractat de pau búlgaro-aliat, que es realitzà a Neuillag el dia 28 de novembre. Però presenta, com a principal partida en contra, el fracàs del tractat de Versalles al Senat nord-americà.

Avui, els Estats Units resten fora del concert internacional dels aliats europeus. Els senadors han rebutjat l'obra del president Wilson a la Conferència de la Pau, i sobretot la Lliga de les Nacions. Els enemics del tractat perderen la batalla de les esmenes al tractat de pau, que foren totes rebutjades, però guanyaren la batalla de les reserves, que foren aprovades quasi totes. Mr. Lodge, l'anti-Wilson, prengué la seva revenja.

Tal com estan concebudes moltes de les reserves aprovades, l'adhesió dels Estats Units a la Lliga de les Nacions, afebliria aquesta en lloc de donar-li força. En les condicions que les reserves estableixen, la Lliga seria un nom decoratiu, un organisme inútil, puix que perdria tot veritable poder i tota autoritat efectiva. La institució internacional de Ginebra no tindria gaire més valor que la famosa institució de La Haia.

I ara el tractat es troba al Senat dels Estats Units en una situació difícilíssima. No pot ésser ratificat ni amb les reserves ni sense les reserves. Però a l'acord de ratificació calen les dues terces parts dels vots dels senadors, i cap dels dos partits compta amb

aquest nombre per a fer triomfar definitivament el seu criteri. Fins ara les gestions encaminades a aconseguir una avenença no han reeixit. A mesura que els dies passen, es fa més probable que el plet sigui sotmès al plebiscit amb ocasió de l'elecció de president de la República, que ha de celebrar-se la tardor vinent. En aquest cas, la qüestió del tractat de pau constituïria la plataforma principal de la lluita. Si els demòcrates triomfessin, el tractat seria ratificat segons el criteri de Mr. Wilson. Si guanyessin els republicans, les reserves de Mr. Lodge s'imposarien.

Mentrestant, els Estats Units, ofesos per certs actes i per certes paraules dels aliats d'Europa, es resisteixen a facilitar a aquests l'ajut econòmic que tant necessiten. Hom conta que una alta personalitat nordamericana ha dit: «Europa pot prescindir del nostre parer. Però en aquest cas, haurà de prescindir així mateix dels nostres diners.»

El plet de Fiume segueix en el mateix estat fosc. Gabriele D'Annunzio continua a la ciutat disputada, on no para de pronunciar discursos ultra-lírics. A causa d'aquest plet dimití el ministre d'Afers estrangers d'Itàlia, Tittoni, qui fou substituït per Scialoja.

Entre els aliats i Romania sorgiren dificultats múltiples i greus, que en alguns moments feren témer una ruptura. Però al capdavant tot se n'anà en notes, per bé que les relacions rumano-aliades han quedat tívants. Pel que fa al tractat austro-aliat de Saint-Germain, Romania ha acabat per signar-lo. I el mateix ha fet Iugoeslàvia, que també oposava resistència.

*** El mes de novembre fou un mes electoral. Hi hagué eleccions generals a Suïssa, a França, a Bèlgica, a Itàlia i a Romania.

La diada del 16 de novembre fou de vera

transcendència política, puix que en ella es celebraren les eleccions legislatives a França, Itàlia i Bèlgica.

La característica de les eleccions franceses fou la derrota dels socialistes unificats, que pagaren així les tendències bolxevitzants de la majoria del partit. Forta fou també la derrota del partit radical i radical socialista, que ha perdut a la nova cambra la situació preponderant que tenia en la Cambra anterior. La victòria fou del Bloc Nacional, dirigit per M. Millerand i compost per elements republicans de tots els matissos. El prestigi de M. Clemenceau influí molt en aquesta victòria.

La característica de les eleccions belgues fou la desaparició de la majoria absoluta que tenia el partit catòlic, majoria que, per bé que amb tendència a la minva, venia mantenint des de feia prop de quaranta anys. Els més afavorits pel sufragi foren els socialistes, que a Bèlgica han rebutjat decididament les tendències bolxevistes i s'han situat en el terreny patriòtic. És interessant consignar que el nou partit nacionalista flamenc, enemic de la unitat belga, ha obtingut set llocs. Aquest partit adreçà a la Conferència de la Pau un

missatge demanant la llibertat de Flandes. Un nou Govern, presidit per M. Delacroix, s'ha format, amb la col·laboració de catòlics, lliberals i socialistes.

La característica de les eleccions italianes fou l'èxit considerable dels dos partits extrems: el socialista i el catòlic, els quals són els àrbitres de la nova Cambra. En mig de les dues poderoses forces de dreta i d'esquerra, els partits moderats o de centre han quedat aprimats considerablement. Maniobrant àgilment entre les dificultats, Nitti es sosté.

*** S'havia dit que el Nadal del 1919 seria el Nadal de la pau. Hom creia que el tractat de Versalles entraria en vigor abans del 25 de desembre. Però un nou conflicte entrebancador es produí. Els delegats alemanys es resistien a signar el protocol que constituïa l'últim tràmit de la pau. Al·legaven que Alemanya no podia remetre a l'Entente el material de ports que aquesta li exigia com a compensació dels navilis alemanys enfonsats a Scapa-Flow. I acabà l'any sense que la pau estés en vigor.

A. ROVIRA I VIRGILI

LA INDUSTRIA LLETERA, S. A.

FABRICACIÓ DE LLET CONDENSADA

MARCA
EL PAGÈS

MARCA
IBÈRIA

ELABORACIÓ ESPECIAL
CALITAT SUPERIOR
LES MÉS ALTES RE-
COMPENSES EN TOTS
ELS CONCURSOS

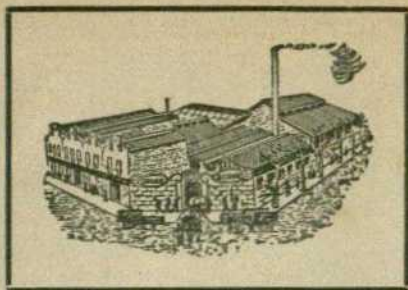
TRAFALGAR, 64
TELÈFON 1727 A.
BARCELONA

PARAIGÜES
... VANOS ...
OMBREL·LES

J. CARDUS

PORTAFERRISSA, 10

Ferrer, Fisa i Alsina

GRANS MAGATZEMS DE CRIS-
TALLERIA, PISA I PORCELLANA

Reben contínuament de les cases
més importants dels països i del l'estranger les últimes novetats en **Cristall,**
Pisa, Porcellana i Articles de
fantasia.-Bomboneres, Majòliques
pròpies per a regals, etc., etc.-Grans
existències en vaixelles, jocs de cafè,
de dolços i tasseria en blanc, últims
models, decorant-se a gust del com-
prador en els seus **Tallers de De-**
coració.-Jocs de Cafè i te, Vaixelles
de Pisa i Porcellana, formes mo-
dernes, decorats novetats (especiali-
tat da la casa).-Jocs de cristalleria
de Baccarat i del país, en llis, gravat
i decorat. Serveis per a Restaurants,
Col·legis i Comunitats religioses.

EXPEDICIONS A PROVÍNCIES

VENDES A L'ENGRÓS I A LA MENUDA

Borrell, 91 al 97 — BARCELONA

CARLES TUTUSAUS

ÓPTIC-FABRICANT

ESPECIALITATS

ULLERES PER A AUTO
MONTURES CONXA : MON-
TURES GALALITHE : MON-
TURES XAPADES D'OR DE
18 KILATS : CRISTALLS FE-
LÓRICS : CRISTALLS FELE-
GICH : BINOCLES TEATRE
• BINOCLES CAMP : BARÓ-
METRES : TERMÓMETRES
ESTOIGS : LUPES
CADENES

GRADUACIÓ GRATIS DE LA VISTA

BOQUERIA, 22 i RAURICH, 2
BARCELONA

HERMOSURA DEL CUTIS

Los guerteros con férrea armadura
resistieron ataques a porfía,
pero fueron vencidos desde el día
que las damas usaron Peca Cura.

Sabó, 1'50. - Crema, 2'40. - Polvos,
2'40.-Aigua Cutània, 5'50.-Aigua de
Colònia, 3'50, 5'50, 9 i 15 pessetes,
segons frasc. - Locions pel cabell,
5'50, 6'50 i 20 ptes., segons frasc.

ULTIMES CREACIONS PRODUCTES SÈRIE IDEAL

Acàcia - Mimosa - Ginesta - Rosa de
Jericó - Admirable - Matinel - Chipre
Rocio Flor - Rosa - Vértigo - Clavel
Muguet - Violeta - Jazmin

Sabó, 3.-Polvos, 4.-Loció, 4'50, 6'50
i 20 pessetes, segons frasc.
Essència per al mocador, 18 pes-
setes frasc amb caps.

CORTÉS GERMANS
SARRIÀ (Barcelona)

CAMISERIA ANGLESÀ

A. Cristany

CASP, 10 (BAIXOS DEL TEATRE TÍVOLI)

ESPECIALITAT EN ARTICLES
FINS I CAMISES A MIDA

≡ MÀQUINES ≡
D'ESCRIBURE

VENDA
CANVI

REPARACIONS
ACCESSORIS

RONDA ST. ANTONI, 90 : TELÈFON 3131 A
BARCELONA

URALITA ROVIRALTA

EL MILLOR MATERIAL PER A COBERTS I PER A CEL-RASOS, ARRAMBADORS, ETC. : MÀQUINA "IBÈRIA" PER A FER BLOCS BUITS DE FORMIGÓ : CARTRÓ-CUIRO ARENAT PER A COBERTS LLEUGERS

MADRID:
Plaça de les Saleses, 10
Telèfon 4410

ROVIRALTA & Co
ENGINEERS

BARCELONA:
Plaça Antoni López, 15
Telèfon A 1644

E

L model de tanca automàtica, s'ompla sense compta-gotes, en un segon, per un senzill aixecament i tanca de la palanca. Una vegada tancada aquesta última, el mànec queda llis, sense cap part sortida que destorbi a l'escriure o portar la ploma a la butxaca : Aquest model té totes les perfeccions que han creat la fama de la ploma «IDEAL WATERMAN»

En venda en totes les papereries i Demiani's prospecte

E. HASSINGER : BALMES, 75 : BARCELONA